

İLEM BÜLTENİ 2013

Açılış Konferansı

Osmanlı Hukuk Düzeni İçinde
Padişahın Yasama Yetkisi

Dizi Seminerler

İslam İlim Geleneği
Disiplinlerarasılığın imkanı?

Röportaj

Teyfur Erdoğan: Tarihyazıcılığı ve
'Açık Tarihçilik' Üzerine

Onyıllı aşkın süredir genç akademisyenlerin çalışmalarına katkı sunan İlmî Etüdler Derneği (İLEM) 2013 yılında da birçok etkinliğe imza attı. Bu yıl gerçekleştirdiğimiz etkinliklerde de gönüldaşlarımızın önemli desteklerini gördük.

Bir yıllık çalışmanın kısa bir özetini yapmaya çalıştığımız bu bültende okuyacaklarınız birçok destekçimizin sağladığı katkılar neticesinde teşekkül etmiştir.

Gerek İLEM Sunumları ile genç akademisyenlerin çalışmalarını kamuoyu ile paylaşmasına zemin oluştururken gerek uluslararası sempozyumlarımızla seküler akademik anlayışa ket vurmaya ve batılı be modernist bilgi birikimine alternatif akademik ürünler ortaya koymaya çalıştık. Bu hedef doğrultusunda gerçekleştirilen özgün çalışmalar neticesinde sahil ilim anlayışı düsturu ile hazırlanmış çalışmaları akademi dünyası ile paylaşmayı gaye edindik.

Medeniyeti Anlamak Sempozyumu ile Yüceltme ve Reddiye arasında medeniyet kavramı irdelenirken, Doğu – Batı Arasında İslam Birliği İdeali Sempozyumu ile de vefatının 10 Yılında Bilge Kral Aliya İzzetbegoviçin fikirleri doğrultusunda İslam birliği ideali akademik bir çerçevede konuşulmuştur. Gerçekleştirilen bu uluslararası sempozyumların yanı sıra Bu yıl birincisini gerçekleştirdiğimiz Uluslararası İLEM Yaz Okulu ile 21. yy. İslam coğrafyasındaki değişim ve dönüşüm 40 ülkeden katılan 45 farklı öğrencinin makale çalışmalarıyla gerçekleştirildi.

İLEM 2013 yılındaki çalışmaları bunlarla sınırlı kalmadı. Yoğun ilgi gören ve İslam Ahlak Düşüncesi Projesi kapsamında yapılan Ahlakın Temeli Üzerine Konuşmalar seminer dizisi ile yoğun katılımlı 5 seminer gerçekleştirildi. Osmanlı'da Kitap Kültürü Projesi kapsamında gerçekleştirilen Osmanlı'da Kitap Kültürü Paneli de yoğun ilgi gören etkinliklerimiz arasında Yer aldı.

Ayrıca düzenlediğimiz dizi seminerler içerisinde Vakıf, Hukuk ve Toplum, İslami İlimlerde Yeni Eğilimler, Bedenin Anlamı ve Sınırları başlıkları altında 14 seminer gerçekleştirilmiştir.

Seküler akademik çalışmalara alternatif olan ve ilmi anlayış içerisinde artı değer katan sahil ilim anlayışı ile hazırladığımız çalışmalarımıza dair tüm detaylı bilgilere bültenimiz içinde yer verdik. Umarız sizler de İLEM Bülten 2013'ü okurken yapmış olduğumuz etkinlikleri beğenir ve bu etkinlikleri yapmamızda büyük katkıları olan gönüldaşlarımız gibi sizlerle gelecek etkinliklerimizde birlikte olmak için şimdiden heyecanı yüreğinizde duymanız dileği ile...

3 / İhtisas Çalışmaları

7 / Tez Sunumları

16 / Kitap Değerlendirmesi / *İslami Hareket Öncüleri*

17 / Mekânın Peşinde İran Gözlemleri

22 / Yeni Eğilimler Seminerleri

28 / Disiplinlerarasılığın İmkânı?

32 / İslam İlim Geleneği Seminerleri

35 / Kitap Değerlendirmesi / *İslam Düşüncesi*

36 / Bahar 2013 İLEM İhtisas Programı Çalışmaları

37 / II. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi

38 / Röportaj: Doç. Dr. Teyfur ERDOĞDU

43 / İLEM Karadeniz Gezisi

44 / İLEM Tarih ve Medeniyet Gezileri

45 / Kitap Değerlendirmesi / *Kim Var İmiş Biz Burada Yoğ İken Dört Osmanlı: Yeniçeri, Tüccar, Derviş ve Hatun*

46 / Açılış Konferansı

48 / Meşek Meclisi

50 / İLEM Eğitim Programı

2013- YIL:3 SAYI:5

■ **Editör:** Zekai EROĞLU

■ **Yayın Kurulu:** Muhammed Turan Çalışkan, Ahmet Toklucuoğlu, Cihan Yılmaz

■ **Adres:** Halk Caddesi, Türbe Kapısı Sokak, Hektaş İş Merkezi No:13/4 Üsküdar, İstanbul Tel: (0216) 310 43 18 • bilgi@ilmietudler.org • www.ilmietudler.org

■ **Baskı&Cilt:** Nakış Ofset, Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi A Blok 2A 13 Topkapı/ İstanbul • Tel: 0212 613 8737

■ Altı ayda bir yayınlanır.

■ Ücretsizdir.

■ Yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarlara aittir.

İLEM EĞİTİM PROGRAMI

Karşı karşıya kaldığımız meselelere Müslümanca bakmak ve bu doğrultuda çözüm arayışı içinde olmak; yer-yüzündeki varoluş gayesinin şuurunda olan ve vakti kuşanan her bir ilim yolcusu için bir gerekliliktir. Çalışmalarını bu doğrultuda sistematik ve istikrarlı bir biçimde yürüten İlmî Etüdler Derneğinin (İLEM) yürütmüş olduğu Eğitim Programı, İstanbul'daki lisans öğrencilerinden; insanı, toplumu ve içinde yaşadığı dünyayı tanıyıp çözümleyebilme ihtiyacını hisseden ve bunun için gerekli donanımı ve bakış açısını talep eden herkese çalışmalarında bir duruş kazandırmayı amaçlamaktadır.

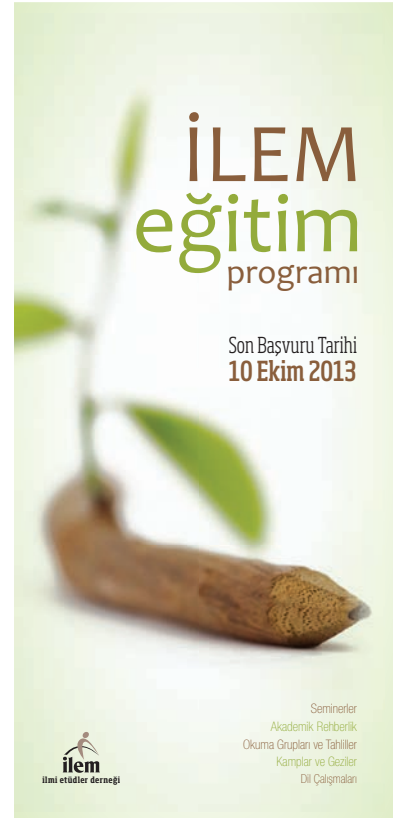
Eğitim Programı üç kademeden müteşekkil olup, programın içeriği katılımcıların lisans/lisansüstü düzeyde ihtiyaç duyacakları temel becerileri kazandırmaya yöneliktir. Program üç yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Programın ilk yılında alanında uzman hocaların verdiği İslami ilimler ile beşeri ve sosyal bilimlerin farklı alanlarındaki seminerlerin yanı sıra, haftalık okumalar, grup çalışmaları, çeşitli eğitim destekleri, geziler ve kamplar yer almaktadır. Ayrıca Eğitim Programı, öğrencilere lisansüstü eğitimlerinde ihtiyaç duyacakları metodoloji, araştırma, yazım ve sunum gibi temel becerileri kazanmalarına yönelik uygulamalı seminerleri de kapsamaktadır.

Seminerler

İLEM Eğitim Programı kademelerinde yıllık program, Güz ve Bahar dönemlerinde gerçekleştirilmektedir. Güz ve Bahar dönemleri onar hafta sürmektedir. Her dönem de katılımcıların takip etmeleri gereken üç ayrı seminer vardır. Eğitim Programı kapsamında tüm katılımcılar, en az on altı farklı seminere katılmış ve program çerçevesinde pek çok temel eseri okumuş olmaktadır.

2012-2013 Bahar Dönemi 23 Şubat-27 Nisan 2013 tarihleri arasında gerçekleştirilen Bahar Dönemi Eğitim seminerlerinde I. kademe katılımcıları, İslam Medeniyetinin Oluşumu (Tahsin Görgün), İslami İlimlere Giriş (Murteza Bedir), Türkiye'de Modernleşme (Vahdettin Işık) seminerlerine katıldılar. II. kademe katılımcıları ise Çağdaş Dünya Siyaseti (Süleyman Güder), Türkiye'de Toplum ve Siyaset (Mustafa Şen),

İslam Sanatı (Hilal Kazan), Uluslararası Ekonomi-Politik (Mehmet Babacan) seminerlerine katıldılar. III. kademeye katılanlar ise İslami İlimlerde Yöntem (Adem Yığın), Mantık (Mehmet Özturan) seminerlerine katıldılar.

Grup Çalışmaları

İLEM Eğitim Programı'nın taşıyıcı unsurlarından bir tanesi de grup çalışmalarıdır. 4-8 kişiden oluşan gruplar, danışmanlar eşliğinde çalışmalarını yürütürler. I. kademe 10, II. kademede 8, III. kademe de 4 grup ve danışmanlarla düzenli olarak grup çalışmalarını sürdürmektedirler. Grup üyeleri her hafta belirledikleri bir günde bir araya gelerek kitap tahlillerini sürdürmekte, her grup dönem boyunca en az 10 kitabın tahlilini yaparak bunları rapor halinde sunarlar. Tahlil edilen kitaplardan bazıları I. kademe Medeniyet ve Modernizm (Ali Şeriatı), II. kademe Modern Türkiye'nin Oluşumu (Feroz Ahmet), III. kademe ise Sosyal Bilimlerin Mantığı Üzerine (Jürgen Habermas) olarak gerçekleştirilmiştir.

Grup danışmanları ve gruplar kitap tahlilleri dışında çeşitli kültürel etkinlikleri düzenleyerek dönem içinde birlikte vakit geçirme imkânları olmakta, ayrıca grup üyeleri akademik gelişimleri konusunda grup danışmanlarından destek alabilmektedirler.

Kamplar

İLEM Eğitim Programının düzenlemiş olduğu dönem arası kamplarda katılımcılara; İLEM'in genel ve özel amaçları doğrultusunda gerekli görülen fakat, Güz ve Bahar dönemlerinde programa dâhil edilemeyen konular hakkında bilgi ve anlayış kazandırarak, Eğitim Programı mezunları ile katılımcıların iletişime geçerek birbirlerini tanıyıp aralarındaki muhabbetin gelişmesi hedeflenmektedir. Kamp programlarının içeriği, katılımcıların birlikte, ülfet ve muhabbet ekseninde vakit geçirmelerini temin etmek ve bu birlikteliğin niteliğini zenginleştirmek üzere oluşturulmaktadır. Kamplar, katılımcıların dinlenmelerini sağlamak ve motivasyonlarını artırmaktadır. Türkiye'nin farklı illerinde gerçekleştirilen bu çalışmada özel seminerlere ve okuma programlarına da yer verilmektedir. Kamp programının bir başka boyutu ise şehrin dağdağasından uzaklaşan katılımcılara, berrak bir zihin ile hür tefekkür imkânı sağlamaktır.

İLEM 2013 Dönem Arası Bolu Gerede ve Bolu Dağı Kampı

İLEM Eğitim Programı katılımcılarının tanışma ve kaynaşmasını sağlayarak, program çerçevesinde gerçekleştirilecek faaliyetlerle katılımcıların motivasyonunu artırmak amacı ile gerçekleştirilen İLEM Eğitim Programı Dönem Arası Kampı, 15-17 Şubat tarihlerinde gerçekleştirildi. Dönem arası kamplarında aynı zamanda, İLEM Eğitim Programı'nın genel ve özel amaçlarınca gerekli görülen ancak, güz ve bahar dönemlerinde programa dâhil edilemeyen konular hakkında katılımcılara bilgi ve anlayış kazandırmak amacı da güdülmektedir.

İLEM Eğitim Programı 2012-13 dönem arası kampları belirlenen tarihlerde (15-17 Şubat) Bolu Gerede Kamp alanında, erkekler için Bolu Gerede Sosyal Doku Derneği kamp alanında, kadınlar içinde Bolu Dağı Polis Evinde gerçekleştirilmiştir. Toplam 83 kişinin katılımı ile gerçekleştirilen kampta film gösterimi, okuma programı, doğa yürüyüşü, kestane pişirme ve eğitim seminerleri gerçekleştirilmiştir. Eğitimci olarak katılan Selim Demirci erkek katılımcılara (Siyer) Hz. Peygamber Efendimiz'i (s.a.v.) ve örnekliliği, kadın katılımcılara ise Alev Erkilet, Toplumsal Cinsiyet konusunda katılımcılara birer sunum yapmışlardır.

Tarih ve Medeniyet Gezileri

Kültür ve Medeniyet Gezileri, katılımcıların farklı tarihsel ve toplumsal birikimlerle ilişki kurmalarına imkân sağlamayı hedeflemektedir. Güz döneminde ve sonradan belirlenmiş diğer tarihlerde gerçekleştirilen bu çalışmada ayrıca özel programlara da yer verilmektedir. Kültür gezilerinde, farklı tarihsel dönemlerde yaşamış medeniyetler ve düşünsel tecrübeler, hayat bulduğu mekânlarda ziyaret edilmektedir. Modern hayatla birlikte toplumdan ve geçmişin birikiminden kopma eğilimine gelen bireylerin tekrardan bu bağ oluşturmadaki önemli etkenlerden biri olan bu geziler medeniyetimizin yapı taşlarını da bizlere göstermektedir.

Kültür ve Medeniyet Gezileri kapsamında, Osmanlı'nın izinde konsepti ile farklı tarihlerde Edirne, Bursa, İznik, İstanbul ve Balkan şehirleri gezileri gerçekleştirilmiştir. Tecrübeli rehberler eşliğinde gerçekleştirilen gezilerde, İslam medeniyetine asırlarca sancaktarlık yapmış Osmanlı Devleti'nin başkentleri ve önemli şehirleri ziyaret edilmekte ve katılımcıların ziyaret edilen yerler ve dönemler hakkında bilgi ve birikimi artmaktadır.

Oylat Trekking Gezisi

İLEM Eğitim Programının düzenlemiş olduğu doğa yürüyüşü 16.3.2013 tarihinde Bursa Oylat'ta yapılmıştır. I. Kademe'de yer alan 11 katılımcı ile gerçekleştirilmiş olan bu doğa yürüyüşünde katılımcılar arasında dostluğun artarak, birbirlerini daha iyi tanımaları, yıl içinde şehrin bunaltıcı havasından kurtulup bir nebze de olsa doğayla kucaklaşma imkânı bulmuşlardır.

Hoş ve Sorunsuz Bir Trekking Gezisi; Bursa Oylat,

İbrahim Ethem Demiralay, İLEM Eğitim Programı II. Kademe Öğrencisi

İlmi Etüdler Derneği çatısı altında doğa ile baş başa bir hafta sonu kaçamağı, 16 Mart Cumartesi günü yoğun derslerin ardından Üsküdar'dan hareketimizle başladı. İstanbul'daki sürprizlerin ardından bir buçuk saat sonra İstanbul'dan çıkabildik.

Feribot seyahati ile daha da güzelleşen yolculuğumuz -ki bu tür yolculuklarda ilk fırsatta bir tanışma toplantısı paha biçilemez- saat 10 civarında sona erdi ve İnegöl'e vardık. Üzülerek söylemek zorundayım ki "Müslüman" bir ülkede saat 10'da yatsı namazımız

için açık cami bulamadık. Ancak grup liderimiz Ahmet abimiz olaya hemen el attı ve temiz niyetinden ötürü olsa gerek, Anadolu Gençlik Derneğinin yerini sormak için niyetlendiği ilk kişi bize yolu tarif etmekle kalmadı, bizi derneğin kapısına kadar götürdü. Dernekte namazımızı kıldıktan sonra kısa bir dersin ardından dernekten istemeyerek ayrıldık. O geceyi minibüste uyuklayarak geçirdik çünkü hava dışarıda 3 derece idi. Gecenin 4'ünde sıcaklık çorba keyfini de belirtmeliyim. Uykulu-uykusuz bir gecenin ardından sabah namazı için dondurucu soğukta abdest almak da çok güzel bir tecrübeydi.

Hayat, İman ve Cihaddır.

Namazımızın ardından Oylat kaplıcalarına yolculuğumuz başladı. Oylata geldiğimizde dikkatimizi ilk çeken şey sabah 8 sularında caminin açık olmasıydı. Arkadaşlarımızla düşünmeden, vakit kaybetmeden 5 kişi camiye koştuk biraz olsun dinlenebilmek için. Bizleri başka bir sürpriz karşıladı. Camide Kur'an-ı Kerim okuyan bir amca bizim dinlenmek amacıyla uzandığımızı görünce birden bağırmaya başladı. 'Burası cami burada yatılmaz' diyerek bizi azarladıktan sonra saygı değer kardeşim cevabında gecikmeden 'Peygamber efendimiz(s.a.v.)'de camide dinlenirmiş.' dedi. Yaşlı amca böyle bir cevabın ardından 'siz peygamber misiniz?' diyerek camiden ayrıldı. Tabi o saat-ten sonra uykumuzda kaçmıştı.

Sabah kahvaltımızın ardından karlarla süslenmiş dağların arasında şelalenin yanından trekking'e başladık. Daha önceki yürüyüşümüze kıyasla oldukça rahat ve zevkli idi. Kar yağarken yaptığımız yürüyüşümüzün ardından bizi sıcak bir kaplıca bekliyordu. Sıcak havuzda yüzdükten sonra sauna için girdiğimiz buz gibi şok havuzu ve ardından 80 derecelik sauna ile hoş vakit geçirdik. Benim için harika bir yaş günü hediyesi anlamındaydı bu gezi.

İstanbul'a dönüş yolculuğumuzda feribottaki sıcak sohbet ve ekibimizin az sayıda olmasının getirdiği ayrıcalık olarak yeni dostlar ile sıkı kaynaşma, tüm yaşanan uykusuzluğa ve yorgunluğa değmişti.

İznik Gezisi

Anadolu Selçukluları ve Osmanlı'nın ortak mirası İznik, daha birçok uygarlığın da başkenti olmuştur. Bitinya/Bithynia, Roma, Bizans sırasıyla göçüp gitmiş şehirden. Çeşitli dönemlerin askeri, siyasi, dini, sosyal ve kültürel yaşam biçimlerini bize yansıtan birçok uygarlığın kalıntılarını günümüze taşıyan ve buram buram tarih kokan İznik, yoğun imar faaliyetlerine sahne olmuş ve kentte çok sayıda abidevi yapılar inşa edilmiştir. Bu yönüyle dünyada tarih öncesi devirlerden en fazla kalıntısı olan şehir unvanını almaya hak kazanır. Örneğin Roma'yı anlamak için kenti görmek yeterlidir. Dahası Selçuklular şehre rikkatle dokunur. Tarihin gergefine en güzel motifleri işleyen Selçuklu İznik'e de onlarca eser bırakır. Osmanlı'nın başkentiyken günümüze en yakın surete bürünür şehir; camiler, çeşmeler, külliyele, hamamlar, türbeler, tekkelerle.

Beşerden İnsana, Şehirden Büyük Bir Medeniyete: İznik

Hüseyin Önal, İLEM Eğitim Programı Öğrencisi Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi

"Akıl sahipleri bir yerde oturup kalınca rahat edemezler.

Öyleyse odunu ocağı bırak da dışarılara çık, seyahat et.

Yolculuk et; ayrıldığın bazı şeylere karşılık yeni ve güzel şeyler bulacaksın"

İmam Şâfi.

Akıl sahibi iddiası olmadan, ayrıldığımız şeylere karşılık yeni şeyler bulmak arzusuyla düştük yollara.

Ulu Çınar'ın tohumlarının atıldığı beldelerden birine, İznik'e doğru çıktık yola. Öğrenmek için, talebül-ilm gayesiyle niyet ettik seyahat etmeye. Pazar sabahı erkenden çıktık Üsküdar'dan, Yolların da boş olması sayesinde program vaktine riayet ederek vardık İznik'e.

İlk durağımız Abdolvahab Tepesi... Rehberimiz anlatmaya başlarken Ögle ezanı okunmaya başlıyor. Bir

yandan ezanı dinlerken diğer yandan şehre hâkim bu tepeden daha önce hiç görmediğimiz İznik Ayasofya Camii'ni arıyor gözlerimiz, Orhan Camii'ni... 2 sene önce, 6 Kasım'da tekrar ibadete açılan o camiden gelen ezan sesini duymak hasretiyle dolaşıyor şehrin üzerinde gözlerimiz.

İstanbul'un yüksek katlılığından, dikey mimarisinden ne kadar da bunaldığımızı anlıyoruz bir kez daha. Minarelerden yüksek apartmanların olmadığı beldelelere olan hasretimizi anlıyoruz. 8. asırda İslâm fetihleriyle gelen Abdülvahab Sancaktarı'yi, başını vermeyen şehidi dinliyoruz rehberimizin o güzel anlatımıyla. Ve sonra Sarı Saltuk'u. Binlerce talebesini, gönül erini Anadolu'ya gönderen Hoca Ahmed Yesevî'nin talebelerinden Sarı Saltuk'u ziyaret ediyoruz. O kadar sevilmiş ki Sarı Saltuk, geçtiği her belde anıt mezar yapılmış adına. Tam 12 tane; kimi İznik'te, kimi Makedonya Ohrid'e, kimi de Romanya Dobruca'da. Önce gönüller fetholunmuş Anadolu'da, Rumeli'de, Balkanlar'da... Önce Sarı Saltuklar, Gül Babalar, Alperenler gitmişler. İslâm'ı anlatmamışlar. Sadece ve sadece yaşamışlar. Hâl ile ilm-i hâl ile gönülleri fethetmişler. Böyle olmasa bu kadar uzun kalmak ne mümkündü bu topraklarda...

Sarı Saltuk'tan sonra Çandarlı Hayrettin Halil Paşa... Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye'nin manevî kurucusu Şeyh Edebâli'nin akrabası, Fatih'in veziri Çandarlı

Halil'in dedesi. İznik'in ilk kadısı. Orhan Gazi dönemindeki fetihten sonra bir külliye yaptırıyor İznik'e. İçinde imarethane, aşhane, han, hamam barındıran. Ve bir de İznik'in sembollerinden Yeşil Camii'yi.

Çok hayır eseri bırakmış geriye Çandarlı ailesi, İznik'in temel yapısını kurmuşlar. Oradan yürüye yürüye Lefke Kapısı'na doğru gidiyoruz. Solumuzda Bizans döneminden kalma su kemeri. Kapıdaki taş katmanlarından İznik'ten çok medeniyet geçtiğini anlıyorsunuz.

4 kapısı var şehrin: Lefke, Yenişehir, Göl ve İstanbul. Hazır "göl" ve "İstanbul" demişken... Araplar İstanbul'u fethettilerinde demişler ki onlara: "İstanbul suyun kenarında, surlarla çevrili bir şehirdir." Araplar da İznik'i görünce İstanbul zannetmişler. İstanbul'a giden yol İznik'ten geçmiş ve Fâtih Sultan Mehmet Hân ve askerlerine nasip olmuş peygamber övgüsü. Sonra Yeşil Camii'ye geliyoruz. Minaresindeki yeşil çinilerden müsebbip caminin isminin Yeşil Camii olması. Tek kubbeli, Selçuklu geleneğinden de izler barındıran, özellikle kapısında Selçuklu taş işçiliği olan Yeşil Camii'de öğle namazımızı eda ettikten sonra öğle yemeğine geçiyoruz. Menüde köfte var ve de fazlasıyla lezzetli... Öğle yemeği dönüşü Mahmut Çelebi Camii ve II. Murat Hamamı'ndan geçerek eski İznik çini fırınlarının kalıntılarının olduğu yere geliyoruz.

Tabi İznik deyince akla gelen ilk şey çinileri. İznik çinisinin meşhur olmasının sebebi ise renkleri; özellikle de kırmızı ve turkuaz renkleri... 1600'lü yıllara kadar İznik çinisi meşhur iken 1600'lerden sonra Kütahya ön plana çıkmış.

Eski çini fırınlarından sonraki durağımız dönemin ilk hukuk fakültesi olan Süleyman Paşa Medresesi. Şeyhülislamların, fâkihlerin yetiştiği yer. Şeyh Bedreddin, Davud-u Kayserî müderrislik yapmış. Şimdi-lerde çini dükkânlarına ev sahipliği yapıyor.

İkinci namazı için durak yerimiz Eşrefzâde Rûmî Camii. Minare camiinin 5 metre kadar uzağında. Meğer ki camii yıkılmadan önce bitişikmiş. Cami yıkılmadan önce dedim değil mi? Camiyyi 1922'de Yunanlar İznik işgali sırasında yakıp, yıkıyorlar. Daha sonra tekrar yapılıyor camii.

Eşrefzâde Rûmî Efendi, Hacı Bayram Velî'nin önce talebesi, sonra damadı oluyor. Aslen Mekkeli olan Eşrefzâde Rûmî İznik'te bir dergâh kurup camii yapıyor.

Sonra Kutbuddin İznîkî ve oğlu Kutbuddinzâde Mehmet İznîkî'yi ve Nilüfer Hatun İmarethanesi'ni dinliyoruz rehberimizden. Nilüfer Hatun, I.Murat'ın

validesi... Ve bu imarethanede, yani yoksullara yardım amacıyla kurulan bu yerde "hiçbir şekilde din ayrımı yapılmaksızın, herkese yemek verilmiş. Oradan ilk Osmanlı medreselerinin kurucusu, zamanının başmüderrisi, Ekberîyye, Muhyiddin Arabî ekolünden gelen Davud-u Kayserî'nin makamına geçiyoruz. Akşam ezanı okunuyor bu sırada. 1000 yıllık çınarın gölgesinde kabri. Füsûs'ul Hikem'e şerhi, özelde de bu şerhin mukaddimesi çok meşhurmüş. Çokça okunulması, araştırılması gereken birisi.

Yeşil Camii'de akşam namazı, Nilüfer Hatun Çini Çarşısı'nda hediyelik

alışverişi derken yatıya İznik Ayasofya'ya, Orhan Camii'ne geçiyoruz. Girmeden önce aklımda olan soru kible meselesi. Aslında bu sorunun sebebi de İstanbul'daki Ayasofya Camii. Ayasofya başlangıçta bir kilise olarak yapıldığı için ibadet yönü Kâbe'ye dönük değilmiş. Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'u fethedip Ayasofya'yı camii yaptıktan sonra bir gün Hızır Aleyhisselam Ayasofya'ya gel-miş. Bakmış ki kible Mekke'ye doğru değil. Solda, arkada dört köşe olan, Terler Direk denilen üzeri bakırla kaplı mermer direğe parmağını sokup ve sütünü döndürmeye başlamış. Onun dönüşüyle birlikte bütün bina da Kâbe yönüne dönmekteymiş. Bina tam Kâbe yönüne döneceği sırada kadının biri Hızır'ı fark etmiş ve "Bakın hele şu Hızır'ın yaptığına!" diye çılgık atmış. Hızır bunun üzerine işini tam olarak bitirmeden gözden kaybolmuş. Rivayete göre bu yüzden Ayasofya tam olarak Kâbe yönüne dönük değilmiş. (Aktaran: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Ferhat Aslan)

Hıristiyanlıkla ilgili önemli kararların alındığı 7. Konsül 787 yılında burada, İznik Ayasofya'da toplanmış. 1331'den sonra da Orhan Gazi fetihle birlikte camiye

dönüştürmüş. Ve ilk cuma camiisi oluyor İznik Ayasofya. Yön kibleye göre tasarlanıyor ve mihrap yapılıyor. Tam 90 yıl ibadete kapalı kaldıktan sonra 6 Kasım 2011’de tekrar ibadete açılıyor ve minaresinden ezan sesleri yükseliyor.

Yunanlar işgal sonrasında kaçarken burayı da yakarak çok büyük zararlar veriyorlar camiye. Eşrefzâde’yi yıkanlara, İznik Ayasofya’yı yıkanlara susanlar kiliselerin camiye çevrilmesine nefret kusarlar. Bilmezler ki İslâm’da sulh yoluyla fetholunan yerlerdeki dinî mabetlere asla dokunulmaz, lâkin savaş ile alınan mabetler yıkılabilir, gayr-ı Müslimler sürgün edilebilir. Buna rağmen şehirlerdeki bu en büyük kiliseler yıkılmayıp camiye çevrilerek Müslümanca bir tavır sergilenmiş, üstüne üstlük dokunma ve yasak hakkı olunmasına rağmen diğer kilise ve havralara dokunulmamış, ibadet hürriyeti tanınmıştır.

Bunun örneklerini aramak isteyenlerin kısa bir Balkan coğrafyası ziyareti yapmaları kâfi... En basitinden Yunanistan’da, Sırbistan’da 5-6 asırlık manastırlar, kiliseler olmasına rağmen bugün o topraklarda camii bırakılmadı neredeyse...

Yatsı namazında ettik İznik Ayasofya’da duamızı:

“Yâ Rabbi! Sen İznik Ayasofya’dan, Trabzon Ayasofya’dan sonra İstanbul’dakinde de tekrar saf tutmayı nasip et.” (Âmin)

Böylece bir İlmî Etüdler Derneği-İLEM “tarih ve kültür gezimiz” daha sona erdi. Sadece ve sadece rıza-ı ilâhi için, Müslümanların bir yerlere gelebilmesi için emek sarf eden tüm bu gönül insanlarına teşekkürler.

Rabbimize böyle bir müessesede yer almayı nasip ettiği için sonsuz şükürler.

Tekrar düştük İstanbul yollarına... Faruk Nafiz’in tabiriyle “Dönmeyen yolculara ağlayan yaşlı yollar”dan geçerek geldik İstanbul’a.

Heybemizde ayrıldığımız şeylere rağmen bulduğumuz güzellikler... Verene, nasip edene şükür...

2012-2013 İLEM Eğitim Programı Kapanış Konferansı

İlmi Etüdler Derneği (İLEM) her yıl eğitim programının ardından sezonu kapanış konferansı ile tamamlamaktadır. Her sene olduğu gibi bu sene de coşkulu ve anlamlı bir program ile 2013 eğitim yılı nihayetlendirilmiş oldu.

Programa ev sahipliği yapan Üsküdar Altunizade Kültür Merkezi çok sayıda misafir ve katılımcıyı ağırladı. Program açılış ve selamlama konuşmalarının ardından Prof. Dr. Bilal Kemikli hocanın “Şehirli Olmak: Şiir, Derviş ve Mekân” başlıklı konferansı ile devam edildi. Dumlupınar Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı olan Prof. Dr. Bilal Kemikli, bir şehirli olarak, şehre dair sorular sorarak başladı konuşmasına. “Şehirli olmak nedir? Şehir nasıl inşa olunur?” gibi sorular için, son dönemlerde çeşitli çalışmalar yapıldığını söyleyen Kemikli; konuşmasında asıl itibarı ile şehir hakkında kendi çıkarımlarını paylaşacağını belirtti.

Bazı İslam şehirlerinin kuruluş tarihinin bilindiğini ama bazı şehirlerle alakalı çok fazla bilgi olmadığını belirten Kemikli bu bağlamda tarihçilerin “anlatı

kurma” kavramını geliştirdiğini ifade edip, Bursa’dan yola çıkarak İslam beldelerinin önemini vurgulayan Bilal Kemikli İstanbul ve İstanbul ile kurulan ilişki biçimini farklı örneklerle açıkladı. Bunlardan en dikkat çeken Yeşilçam’a da konu olan ve Anadolu’daki insanların İstanbul’a geldiklerinde trajikomik şekilde içine düştükleri paradokstur: “Taşı toprağı altın olan şehir.” Bu slogan ile her tarafta altın araması şeklinde gerçekleşen hadisenin asıl ifade etmek istediği anlamını: “Taşı toprağı altındır İstanbul’un evet fakat bu altın ilimdir, sanattır.” şeklinde açıklayan Kemikli, asıl anlamın bu şekilde ele alınması gerektiğini vurguladı.

Şehirciliğin nasıl geliştiğine dair tarihsel bir analiz yapan Bilal Kemikli konuşmasının bu bölümünde “Şehirlerin gelişmesi iki koldan olup bunlar manevi şahsiyetlerin öncülüğünde gelişmiştir. Birinci kol sufiliktir ve doğuda bu kolu Mevlana’nın öğrencisi Necmettin Kübra temsil eder. İkinci kol ise Endülüste gelişmiştir ve batıyı bu kolda İbn-i Arabi temsil eder. Şehirlilik ikincisi ile ifade edilir. Bir başka damar da şehrin içinde fakat merkezin biraz dışında insanları kucaklayan Melamiliktir. Ahilik de buradan ortaya çıkmıştır ve taşrayı merkeze taşımıştır. Anadolu böyle iki perspektifle görülmelidir.” diyerek dinleyicilere Anadolu’daki şehir kültürünün gelişmesindeki saiklerden bahsetmiştir.

Modern dönemde arkadaşlık ilişkilerinin sıradanlaştığı, sığlaştığı ve tamamen çıkar ilişkisine döndüğü bir dönemde şehirdeki arkadaşlık-kardeşlik ortamına da atıfta bulunan Kemikli bu noktada dikkat edilmesi gereken 4 ilkedен bahsetti:

1. Kardeşinin sırrını araştırma!
2. Kardeşinin her müşkülüne yardım et!
3. Dostun için gece kandil, gündüz asa ol!
4. Kuldan yardım isteme, sadece yardım et!

Ayrıca Kemikli, bugünkü durumu ironik bir dille şöyle özetledi: “Arkadaşa dair bu 4 ilkenin neredeyse hiçbirini günümüzde tutamıyoruz. Acayip kupalar veya plastik bardaklar ile nescafe verirken dostuna, dostluk kalmaz; hemen dedikodu yaparsın. Fakat kahve farklıdır. Kahveyi karıştırırken dostunu da demlerse kişi, o kahvenin tadı kırk yıl damakta kalır; dostluğun daimiliğinin yolu da kahveyi yaymaktan geçer. Maa-lesef çay bugün sallandığı için, nitelikli insan çıkmıyor. Çaylar sallama olduğu için sohbetler de ‘sallama’ oluyor.” dedi.

Son tahlilde İslam şehirlerinin kayıp oluşundan bahseden Kemikli şunları söyledi: “Şehir hâlâ ayakta ise bile, onu anlamlandırma bilincimiz kayıp. Mekân; var olan mekân sahiplerinin mekânını bilip, kendilerini tanımıyoruz. Şehirli olmak, mekânı tanıyıp anlamlandırmaktır. Farz-ı muhal, Bursalı olmak demek en dar anlamı ile Bursa Divanı’nı okumaktır. Sivaslı

olmanın yolu Sivas'ı tanıyıp, divanını okuyup, ona hizmet etmekten geçer. Üsküdar'da yaşayıp Hüdayi Divanı'nı okumayan, vapura binip, denizin ortasına gelince kendini atmalı...

Ebu Eyyüp El Ensari'yi, Merkez Efendi'yi, Ebussud Efendi'yi, Yahya Efendi'yi bilmeyen, kendine 'İstanbuluyum' dememeli. Şehre hayat veren odakları tanı mıyorsa kişi, şehre anlam veren ilişkiyi kuramıyorsa önemli kişilerle, eseri ve hatta kitabı varsa dahi şehirli olamaz. Böyle insanlar zaman içinde yıkılanı yenilemeyip, yerinde gökdelen görünce şaşırıyorlar. Şehrin İslam damarıyla ilişkisi kesildikçe şehir yeni çözüm yollarına yönelmekte. Orada bize ait dil kurmazsak, şehir, İstanbul, bizim olmaz! İstanbul'u ilim ve sanat şehri kılıp yeniden bizim yapmalıyız... Şehri koklamak lazım. Şehir seher vaktinde koklanır. İstanbul sabah ezanları ile Müslüman olarak yaşıyor. Başkalrı ne yaparsa yapsın, sizler seher vakti Hüdayi'ye selam verin, Atik Validede Yahya Kemal şiiri okuyun." sözleriyle konuşmasını sonlandırdı.

Bilal Kemikli'nin ardından Osmanlı musikisinden eserler icra edildikten sonra İLEM Eğitim Programı'na 3 sene boyunca devam eden öğrencilerin mezuniyet töreni gerçekleştirildi. Sahneye gruplar halinde çağırılan öğrencilere birbirinden değerli ebru çalışmaları hediye edilerek topluca çekilen hatıra fotoğraflarının ardından İLEM Eğitim Programının bir senesi daha tamamlanmış oldu.

2013-2014 İLEM Eğitim Programı Açılış Konferansı

İlmî Etüdler Derneği (İLEM), nitelikli ilim adamı yetiştirmek, ilmi anlayışı İslam medeniyetinin köklerinden hareketle yeniden yorumlamak ve yeni bir hayat nizamı için gerekli bilgi-birikimi oluşturmak gayesiyle 2002 yılında kuruldu. Bu amaç doğrultusunda on bir yıldır çeşitli çalışmalar yürütmekte, eğitimler düzenlemektedir. Ayrıca, geniş bir yelpazede yürüttüğü faaliyetlerin çıktılarını yayına (kitap, dergi, bülten, rapor vs.) dönüştürmekte ve bu yayınları kamuoyunun istifadesine sunmaktadır.

İLEM bu çerçevede, lisans düzeyindeki katılımcılara, kendi medeniyetlerinin kadim birikimi kadar, çağdaş dünyayı da tanımalarını sağlayan ve onlara meseleleri vukufiyetle ele alacak bir perspektif katan üç yıllık Eğitim Programı sunmaktadır.

İlmî Etüdler Derneği bu sene Açılış Konferansını 25

Ekim Cuma günü İSAM konferans salonunda yaptı. Yönetim Kurulu başkanı Lütfi Sunar hocamızın yapmış olduğu takdim konuşmasından sonra İLEM Eğitim Programının her sene yaptığı Açılış Konferansına geçildi. Konferansın bu yılki başlığı “Metafiziği Yeniden Düşünmek” ti. Bu başlık altında konuşmacı Doç. Dr. Ömer Türker, metafiziğe yöneltilen çağdaş eleştirileri, bunların tarihsel kökenleri ve teorik duyarlıklarını ele aldıktan sonra metafizik bilginin ve metafizik düşüncenin vazgeçilmezliği ve bununla birlikte olası bir metafizik teorinin hangi sorunları göğüslemesi gerektiğini anlattı.

Türker, metafizik düşüncenin Batı’daki ve İslam dünyasındaki tarihsel süreçlerinden bahsettikten sonra yeniden metafiziğin inşasına dair soru sorarak “O hâlde şu soruyu yeniden sormanın vakti geldi: Metafiziği yeniden inşa etmenin bir yolu var mıdır ve varsa nasıl olacaktır?” sorusuna cevap aramaya çalıştı.

Hocamız metafiziğin tarihsel süreçte nasıl anlaşıldığını anlatarak konuşmasına şöyle devam etti: “Kanaatimce metafiziğin mevcut tarihi bu imkânı kendi içinde barındırmaktadır. Sofistlerin bütün olarak bilginin imkânsızlığına yönelik eleştirileri, Aristoteles ve sonrakiler tarafından bilginin temellendirilmeye ihtiyacı bulunmayan kavram ve önermelere dayan-

dığı şeklinde cevaplanmıştı. Çünkü ortak bir bilgi alanının kabul edilmediği zeminde tartışmanın fayda vermeyeceği açıktır. Aynı durum metafizik bilgi için de geçerlidir: Metafiziği mümkün kılan şey, en azından genel durumlar olarak varlık, imkân, zorunluluk ve hudûs kavramlarının bedâhetidir. Eşyaya dair bilginiz ne denli artarsa artsın kendimizin ve duyu algılarımıza konu olan varlığın imkânını ortadan kaldırmadığı gibi tam tersine pekiştirmektedir. Hatta çağdaş fizik teorileri sadece imkânı desteklemekle kalmadı, filozofların ve müteahhirun sufilerin âlemin ezeli olduğu iddialarının da ötesine geçip tam da kelimcilerin düşündüğü anlamda maddi evrenin hâdis olduğu noktasına vardı. Teorik düşünceyle yakından ilgilenen her zihin, şayet kendi korkaklığının esiri değilse, hudûsun, kendisi hâdis olmayan bir faile dayanıp dayanmadığı sorusunu soracaktır. Bu durum bize önceki düşünürlerin yaptığı gibi genel kavramların anlamlarını yeniden düşünme ve genelden özele geçişin -yani İbn Sînâ’nın ifadesiyle genel varlıktan özel varlığa ve genel imkândan nesnelerin imkânına intikalin mümkün olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla metafiziğin bir genel kavramlar dizisi üzerine yeniden inşa edilmesi mümkündür. Zira İbn Sînâ’nın dediği gibi, varlık olmak bakımından varlığa mutlak aklın hükümleri tatbik edildiği takdirde zorunlu ve

mümkün şıkları kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bu zorunlu ve mümkünün kaçınılmaz olarak zaman ve mekânın hükümlerine tabi olduğu eleştirisi, zamansız ve mekânsız bir varlığı düşünebilmenin bizzat kendisi tarafından yanlışlanmaktadır. Zihin zamansız bir varlık düşündüğünde kendi kendisiyle çelişmekte tam aksine varlığın hakikatine neşter vurmaktadır. Zamansız bir varlığı düşündüğümüzde varlık olmayan bir varlığı düşünmüş olmayız. Varlıktan pay alan nesneler ne denli zamansal olursa olsun varlığın kendisinin zamana bağlı olduğu yargısı isabetli olamaz. Çünkü bir şeyi, tanımlayıcı olamayacak bir niteliğinden ibaret saymaktadır. Bu bağlamda varlık, gösterilebilir ve fiziksel olarak tahlil edilebilir bir şey değildir, aklen kavranabilir ve kavranabildiği ölçüde de aklın mutlak hükümlerine konu olmaya elverişli bir şeydir. Konevî'nin de dediği gibi insan aklı, varlığın mutlaklığını kavrayabilecek bir mutlaklığı haizdir. Fakat mutlağın idraki, ancak imkân ve zorunluluk ya-lın hâliyle tecrübe edildiğinde ortaya çıkar. Heidegger bu tecrübenin ölüm korkusu idrak edildiğinde, bazı varoluşçular ise çepeçevre kuşatılmışlık idrak edildiğinde meydana geldiğini iddia etmiştir. Kanaatimce İslam filozof ve sufilerinin söylediği gibi varlığın yalın idraki ancak imkân sahibi mevcut olmaktan kaynaklanan niteliklerden boşaldığımızda gerçekleşir. Bu anlamda bir ilk adım olarak varlık şuurunun apaçıklığından söz etsek bile yalın hâliyle varlık bize verili bir şey değildir. Var olmak bizim için teorik ve pratik bütün yönleriyle kazanılmayı bekleyen bir imkân alanıdır. Fizik ötesine geçen bir varlık alanının bulunuşunu zorunlu kılan şey, başka bütün nesnelerin imkânından önce bizim kendi imkânımızdır. Metafizik, imkânımızın zorunluluğunu keşfetme ve bu zorunlulukla zorunlu hâle gelme çabasıdır. Bir diğer deyişle metafizik, kendi ölmüşlüğümüzü idrak etme ve yaşarken dirilme ameliyesidir. Bu çaba ve ameliye başlangıçta ve süreçte bir zaman ve mekân içinde bulunsu da zamansız ve mekânsız bir idraki zorunlu kılar. Bu, zaman ve mekân içre bir zamansız-

lık ve mekânsızlıktır. Şeyler yokluklarını nasıl kendi varlıklarında barındırıyor, zaman ve mekân da kendi içinde zamansızlık ve mekânsızlığı barındırır. Bu tıpkı katı bir cismin, aslında hiçbir şekilde katılıkla nitelenmeyecek öğelerden oluşması gibidir. Mevcuda ait her ne nitelik varsa mevcut kendi içinde onun çelişimini barındırır. Fakat varlık böyle değildir: Salt diriliği ve mutlak bulunuş hâlini ifade eder. Varlık için olmaktan başka bir erdem, süreklilikten başka bir fiil olamaz. Mutlak varlık, özne ve nesne ayrımının ortadan kalktığı, bilginin oluşta ve oluşun da bilgide olduğu şeydir. Yalnızca varlıktır kendi kendine yeten. Metafiziğin maksadı da bu noktaya erişmektir. Bu bakımdan metafiziğe engel olduğu düşünülebilecek her ne kifayetsizlik varsa, “varlık olması bakımından varlık” kendi içinde kifayetini barındırır. Kuşkusuz bu hâliyle metafizik bizler için Platon’un mağarasında doğduğundan beri prangalarda bulunan ve burnunun hizasından başka hiçbir şey göremeyen insanların bu prangalardan kurtulup mağara dışına çıkması kadar güçtür. Bizi çepeçevre kuşatmış olan, eksikliklerimiz ve genel olarak imkânımızdır. Eksiklikler ve imkân, arzu ve cesaret veren ama bedeninin dengesini bozduğu için hiçbir fiili hakkıyla yapmaya izin vermeyen sarhoşluğa benzer. İmkân kısıktırıcıdır, inşa edilmeyi bekler. Var olurken aynı zamanda var eder. Kendisine uygun varlığı bulmak ister. Bir tükenmişlik izlenimi yaratır ama gerçekte olmamışlıktır. İbn Sînâ'nın dediği gibi imkânın bir yüzü varlığa bir yüzü yokluğa bakar. İnsanı kendi kendisinin öznesi yapan tam da imkânın bu iki yüzölçüsüdür. Kendisine uygun bir varlığı bulamadığı zaman ya doyumsuzlaşır ya da duyarsızlaşır. Yokluğa bakan yüzü yıkıcılaşır, zorbalığa başvurur. İmkân öznesini hem var hem de yok edebilen, bir sübut hâlidir. Bu, Mutezile'nin dediği gibi yoklukta kendi kabiliyetlerini barındıran ve varlıkta kabiliyetleriyle özdeşleşen bir sübuttur. Metafiziğin ahlak ve siyaset teorisine açılan kapısı da imkânın işte bu vasfıdır. İmkân, kendisine uygun varlık bulduğunda tamamlanır ve zorunluluğa döner. Bu zorunluluk,

dinginliğin yarattığı bir durağanlık ve daimiliğin verdiği bir hayatiyettir. Bu sebeple sürekli bir fiil hâlidir. İmkân uygun varlığı bulamadığında ise tamlığa ve zorunluluğa özendirir ama bunların ulaşılmazlığı insanda mahrumiyet doğurur. Bu mahrumiyet, imkânın ağırlıklarının atıldığı ve varlığın hafifliğinin verdiği bir faaliyetin tersine bir tükenmişlik hâlidir. Bu nedenle de imkânın imkânsız olduğu izlenimini doğurur. Oysa imkânsızlık, hakkında konuşulabilir veya kendisine nispet yapılabilir bir şeyi imlemez. Bu sebeple hayallerimizden farklı olarak kendi varlığı-mıza nispetle düşündüğümüz (aklettiğimiz) her türlü imkânsızlık kendi imkânlarımızı inkâr anlamına gelir.” dedi.

Metafiziğin imkânlarının neler olacağı üzerine konuşmasına devam eden Türker “Varlık idrakini anlatmak için kurulan kıyasların geçersizliğini ve mukabil kıyasların çelişkisini göstererek metafiziğin imkânını reddetmek, insanoğlunun en hayati meselesine ayak oyunlarını sokmaktan başka ne olabilir! Çünkü Varlık’ın idrakinin delili, bu idrakin yine kendisidir. Deliller, yalnızca ulaşmayanlar için veya onlar tarafından kurgulanır. Zannederim bu oyunlar, çağdaş Batı düşüncesi de dâhil, tarihin hiçbir döneminde Fahreddîn Râzî ve onun kelamcı takipçileri kadar ustalıkla oynanmamıştır. Ama onlar bu cedeli argümanların metafiziği yok ettiğini değil, metafiziğin cedelden daha üstün olduğunu gösterdiğini kavradılar. Çünkü Mutezile’nin inşa ettiği kelami düşünce cedelden arındığı ölçüde derinleşirken cede bulaştığı ölçüde inkıraza uğradı. Şu hâlde muhtemel bir

metafizik, bizzat insanın kendi varlığı, zorunluluğu, imkânı ve sonradanlığı üzerine kurulmaya elverişlidir hatta gereklidir. Kanımca metafiziğin cılız nefesi tam da buradadır. Zira bizde bedîhî olarak bulunduğunu düşünebileceğimiz varlık, zorunluluk ve imkân kavramlarının herhangi bir nesnenin bilgisine ihtiyaç duymadan doğrudan özelleşeceği yegâne yol budur. Bu bağlamda İbnü’l-Arabî düşüncesinin henüz “zorunluluğu keşfedilmemiş imkânlar” barındırdığını düşünüyorum. İnsanın kendisinden mevcutlar dünyasına geçişi ise İbn Sînâ ve kelamcılarının kullandığı anlamda genel varlıktan özel varlığa geçtiğini şartlarını yani mahiyetlerin genel varlıktan pay almasının kavranmasını gerektirir. Genelden özele geçişte ise geleneksel metafiziğin güncellemeyi gerektiren unsurları barındırdığı açıktır. Çünkü özel varlık, zorunluluk ve imkân, türsel hakikatlerin araştırılmasını gerektirir. Metafizik varlığını fiziğe değil, insan idrakinin apaçık kavramlarına borçludur ama metafiziği mümkün kılan genel kavramların gayr-i maddi varlıklar dışındaki özel nesnelerde bulunuş tarzı ve gayr-i maddi varlıkların maddi varlıklarla ilişkisinin muhtemel durumları, türlerin kategorik bilgilerine ihtiyaç duyacağından tikel disiplinlerden yardım almasını zorunlu kılar. Fahreddîn Râzî’nin metafizikte değişebilir olduğunu düşündüğü kısım da kanaatimce buydu. Dolayısıyla Varlık’ın mevcutlara feyzi ve onlarla özelleşmesi bizi köklü bir sorunla yüzleştirmektedir: İnsanın eşyayı tanımasıyla yenilenen ama aynı derecede değişmez ilkelerden beslenen bir araştırma alanının inşası. Bu ise kelamcılarının kullandığı anlamda hudûs kavramının İbn Sînâcı imkân kavramıyla birleştirilmesini ve hareket ve değişim teorilerinin yeniden gözden geçirilmesini gerektirmektedir. Müteahhirun kelamcılar, bunlardan ilkinin yapmıştı. İkincisi çağdaş dönemin metafizikçilerine düşmektedir. Metafizik ancak bu ödev yerine getirildiğinde yeniden inşa edilme yoluna girecektir.” dedi.

Hocamızın bu açılış seminerinden sonra yeni ders dönemi başlamış oldu.

Diriliş Düşüncesi Bağlamında İdeal Şiir ve Şair

Sezai Karakoç, Edebiyat Yazıları 1 – Medeniyetin Rüyası Rüyanın Medeniyeti Şiir, İstanbul, İstanbul, Diriliş Yayınları / 1997

Değerlendiren: Firdevs Bulut, Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı, İLEM Eğitim Programı II. Kademe Öğrencisi

Sezai Karakoç, Edebiyat Yazıları 1’de Diriliş ekolüne yabancı ya da aşına olan bir zihindeki yansımaları anlatır. Bu eserin de şiiri, “hakikatin, doğa ve tarih içinde atan nabzı, çarpan yüreği” olarak tanımlayan Karakoç, eserin ilk sayfasında şiirin metafizik ve soyut boyutundan başlayarak, özne ve nesnelerden bağımsız bir oluş olarak serüvenini anlatmaktadır. İlk etapta bağımsız özne olarak karşımıza çıkan şiir, metafizik, din, hayat ve doğa gibi olgularla vücut bulur. Yazar, Rönesans sonrası dinin sanat ve şiir için kullanılmasını, Hz. İsa’nın çarmıha gerilmesi gibi en temelden bir örnek ile açıklamaktadır. Gerek Tanrı’ya karşı çıkan, gerekse de O’na adanmışlığını gösteren tüm dünya şairlerinin bir noktada Tanrı’ya dönük olduğunu anlatırken, Dante, Dostoyevski, Mevlana, Wilde ve Camus örneklerini verir. Sanatçının, evreni tazeleyen, dönüştüren bir öge olduğunu savunan Karakoç; ham tabiat, tarih ve toplum hafızası merhalelerinden geçerek eser verme düzeyine ulaştığını ifade eder.

Daha sonra Hz. Peygamber’in ve İslam dininin şiiri korumuş olduğunu, bir gelenek olarak şiirden faydalanmış olduğunu açıklar. Hz. Peygamber’e müşrikler tarafından getirilen “şair” suçlamasının, bilindiği anlamda bir suçlama değil, daha ziyade bir övgü olduğunu ifade eder çünkü şair, Arap toplumunda en üst düzeydeki kimselere verilen addır. Şairin her daim samimi olduğunu ancak bu samimiyetin ona kurtuluş ya da felaket getireceği düşüncesindedir. Bu nedenle de şairin, şiir dışında bir söz söylemesinin tuhaf karşılanacağını söyler. Bu noktada Fuzuli, Nef’i ve Yahya Kemal örnekleriyle, bu üç şairin nasıl

yanlış anlaşıldıklarını anlatır. Karakoç’a göre Fuzuli, Şikâyetname ile genel kâının aksine konformist ve tepkisiz bir biçimde, devlet ideolojisi sınırlarına riayet eden bir eser vermemiştir. Bu eserin direkt olarak düzene karşı çıkmamasının nedeni, Osmanlı Devleti döneminde yazdığı ve bu devletin büyüklüğüne duyduğu saygıdan dolayıdır. Ne var ki Fuzulî, yine de yanlış gördüklerini daha yumuşatılmış bir dille dile getirmekten kaçınma-

mıştır. Karakoç’a göre bu tavır, o dönemde olabilecek olanın en iyisiydi. Buradan, eserde bahsettiği şairin üç aşamasına bir bağlantı kurulabilir. Şair, öncelikle kendisinden önceki gelenekten etkilenir. Ancak bu etkileniş, çok uzun sürmemelidir. Etkileniş, şairi hesaplasmaya götürmelidir. Hesaplaşma evresinden sonra ise bir yumuşama ve hoşgörü hali meydana çıkar. Karakoç, şairi bu üç safhada tanımlar ve Fuzulî ile ilgili fikirlerinde bu üç evreye kendisinin de ne denli uyum sağladığını göstermektedir.

Karakoç’a göre bir şiirin oluşum mantığı, vezni, şekli ne kadar değişik olursa olsun, genel bir şiir mantığı vardır ve tüm şairlerin zihni bu mantığa bir derecede intibak etmektedir. Klasik ve modern şiir, derinlerde aynı poetik mantığa matuftur; aynı şekilde bir şiirin biçimi olur, ancak şiir, biçim ve öz olarak ayrılamaz. Şiir, tek başına bir oluştur.

Şiirin oluşum sürecinde şair, kendisi olmalıdır ve kendisine yetmelidir. Burada Karakoç, şairi elitləştirmesine yönelik gelecek tepkileri göz önünde bulundurmuş olacak ki, şairi fildişi kuleye sokmak istemediğini, aksine çevresindeki evrenin, şairin fildişi kulesi görevi görmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Şair etrafından ve gelenekten beslenmelidir, ancak aç bir arayışa girmemelidir. Şiir, doğal bir süreç olarak ilerlemelidir.

Karakoç, gazelin modern bir kısa aşk şiirinden ve soneden, elejinin ağıttan ayrılamayacağını vurgulamaktadır. Ona göre şairin görevi, bu gelenekten yola çıkarak özgün bir söyleyişe ulaşmaktır. Şair tek başına bir devrimdir, kelimedeki hayatı bulandır.

Eserin belirli tenkitlere tabi tutulması gereken belki de en belirgin bölümü na'at bölümüdür. Bu bölümde Karakoç, Hz. Peygamber'in insana, insanın da şiire ufuk olduğunu söylemektedir. Na'at'ın, mükemmel bir sevgi abidesi olduğunu ve eski zamanlardakinin aksine, Peygamber'in tanrılaştırılma tehlikesinin kalmadığını vurgulamaktadır. Ancak Karakoç, bu iddianın pratikteki yansımasına yeterince yer vermemiştir. Şiirin şuura bitişik olduğunu, bu yüzden de bu yönde bir anlam kargaşasına şuurun izin vermediğini söyler ancak her yazarın şair olamayacağını, dolayısıyla her na'at okuyucusunun aynı derinliği göremeyeceğini gözden kaçırmaktadır. Nitekim günümüzde, Peygamber'in tanrılaştırılma tehlikesi na'at kadar önemli bir vasıtaya bile ihtiyaç duymamakta, maalesef bu yanlış algılar oldukça basit kanallar üzerinden de ortaya çıkmaktadır.

Eserde görüldüğü üzere Karakoç, eserinde arkasında durduğu Fuzulî ve Nef'i gibi şairlere zamanında yöneltmiş olan halktan uzaklık ve elitlik sıfatlarının oluşturduğu çerçeveye bir dereceye kadar kendisi de katılmaktan kaçınmaz. Konuları itibarıyla gelenekten ve klasik eserlerden beslenme taraftarı olduğu açıktır, ancak bu, kendisini bir şair olarak diğer insanlardan farklı konumlandırmasını engellemektedir. Ne var ki şairin geleceğe dair sahip olduğu umut, her şeye rağmen bir sanatçıda olması gereken takdire şayan bir özelliktir. Çünkü sanatçı, etrafındaki anlamlara yeni bir anlam verir. Yenilik getiren bir sanatçının, gelecekte umutsuz olması beklenme-

melidir. Diriliş'e olan inancı, bu eserde de oldukça açık bir şekilde ortaya serilmiştir. Bu umutlu hal, Sezai Karakoç'un gerek bu eserinde gerekse de şiirleri ve diğer eserlerinde hikemi bir hava estirmektedir. Onun sözlerinden her daim alınacak bir ders, çıkarılacak bir hikmet vardır. Bu eserin de biraz ağır gibi görünen dili, esasında oldukça açık olmakla birlikte, Karakoç'un bu yönü sebebiyledir.

Ayrıca bu eserde Karakoç'un dil ve üslubuna hakim olan bütünleştirici bir İslam dini algısının şiir ve sanata yansımış haline de tanık olmaktadır. Eser, soyut ve somutun sanatçı zihninde bir araya geldiğini, oldukça ikna edici bir dille anlatmaktadır. İslam dinine kökten bir geri dönüş, geleneği şiir ve sanatta yaşatma çabasının bir meyvesi olan bu eser, günümüzde de birçok akademisyen, yazar ve tarihçi tarafından tartışılan bu gelenek ve öze dönüş hususunda söyleyecek ciddi sözleri olan bir eserdir. Oldukça hummalı bir çalışmanın ürünü olan bu eser, kendisini takip eden Edebiyat Yazıları 2 ve 3 ile birlikte değerlendirildiğinde ortaya daha bütünlüklü bir anlayış çıkacağı muhakkaktır. Ancak meselenin şiire dokunan boyutunu oldukça saf ve naif bir dille tartışmakta, kırıp dökmeden fakat kendini şair diye tanımlama iddiasındaki yazarlara bir takım ikaz ve yol haritalarını içermektedir.

Diriliş düşüncesine ve Karakoç'un eserlerine aşina olmayan bir okuyucuda bu eserdeki idealizm gerçekçi değil gibi görünebilir. Bu problem, kitapta büyük harflerle zikredilen ve bir hafızanın ürünü olduğu malum olan Diriliş ve Diriliş Günü kavramlarının kökenlerini biraz daha açarak, yazarın sahip olduğu hafızasını birkaç paragrafla girişte açıklayarak çözülebilecektir. Nitekim Diriliş düşüncesi çok ciddi kökenlere sahiptir ve bu eserin okuyucu gözünde havada kalmaması ve yazarın da hak ettiği itibarın teslim edilmesi amacıyla bu eklemeyi yapmak zaruridir.

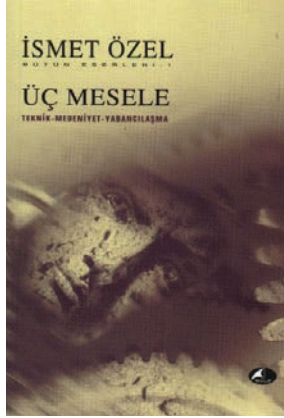
Üç Mesele ya da Müslümanca Düşünmeye Başlangıç

İsmet Özel, *Üç Mesele*, İstanbul, Tam İstiklal Yayıncılık Ortaklığı / 2013

Değerlendiren: Esra Gönen, İLEM Eğitim Programı II. Kademe Öğrencisi

Bir topluma İslam'ın egemen olması, insanların kendilerini müslüman olarak kabul etmeleriyle değil kapsayıcı anlamının yaşantıya uygulanması ile gerçekleşir ki bu, toplumun düzenleniş biçiminin tamamen İslam adına değişikliğe uğraması demektir. Toplumda yürürlükte olan kültür, İslam'ın egemenliği ile birlikte yerini Kuran ve sünnetin ilkelerine bırakır. Dolayısı ile toplumdaki düşünce ve davranış oluşumu dinin egemenliği ile tamamlanmalıdır. Bu gerçekler kişiyi edinmiş olduğu kavramlar, bakış açısı ve düşünce yapısı üzerinde nassı referans olarak sürekli ve tekrar tekrar düşünmeye sevk eder/etmelidir.

İsmet Özel'in kaleme aldığı "Üç Mesele", Türkiye'de müslümanlığın anlaşılma biçimine kavramlar üzerinden yeni bir okuyuş, yeniden bir gözden geçiriş niteliği taşımaktadır. 1978 yılında yayınlanan eser; teknoloji, medeniyet ve yabancılaşma hakkında yazılan üç uzunca yazının yanına aynı konulara değinen hatta bu konuların kavranmasına yardımcı olmalarına rağmen okuyucular tarafından belki biraz geri planda tutulan günlük fıkraların eklenmesi ile oluşmuştur. Kitap kendi amacını, bu meselelerde ülkemiz müslümanlarının hataya düştüklerini işaret etmekle sınırlamış, bir mesele-

ye kökten çözüm önermenin bir rububiyet iddiası olacağını belirtmiştir. Eser, meselelerin içinde erimekten yalnızca radikal bir yaklaşımla korunulabileceği tezi üzerine kuruludur.

Yazar, kitabın ilk bölümünde aynı zamanda da üç meselenin daha iyi anlaşılmasının zemini olan "İslam'ın yeri" başlıklı bölümde, İslam'a zihinlerde tarihi veya coğrafi bir yer biçmenin tehlikesine değinirken İslam'ın kavranmasının, önyargılar aracılığı ile

değil Kur'an-ı Kerim aracılığı ile sağlanması gerektiğini ifade etmektedir. Buna bağlı olarak Türkiye'de gelenekçilik yahut muhafazakârlık eğilimlerinin niçin rağbet gördüğü sorusuna cevap ararken Batılılaşmanın en ciddi adımlarının Cumhuriyet döneminde atıldığına dolayısı ile o dönemlerde din-darların yaptıkları tek şeyin din adına ne varsa onu korumak, muhafaza etmek olduğuna dikkatleri çekmektedir. Öyleyse bugün İslami mücadelenin yapması gereken işlerin başında, terimleri ve anlayışları yerli yerine oturtmaktır. Geleneği elemeye tabii tutmak gerektiği, ancak unsurların "nesebi sahih" ise kabul edilmesi gerektiği görüşü de günümüzde gözden kaçırılmaması gereken noktalar olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk bölümü uzlaşmacı zihnin eleştirisi ile sonlandırırken bu problemi

“Seçmecilik” başlığı altında başka bir bölümde ayrıntılı olarak ele almaktadır.

Çeşitli düşünce akımlarının İslam içinde eritilmesi biçiminde tezahür eden seçmeciliğin yazar tarafından İslam’ın düşünce hayatına ve mutlak hâkimiyetine ayak bağı olarak görülmesi yerinde bir eleştiri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü sonuç olarak başka düşünce sistemleri içinde bulundukları halde mümin kalabilmeleri ortaya garip sonuçlar çıkarmaktadır. Yazar, peşinen bir düşünce birimini kabul edip sonrasında onun İslam’da var olduğunu gösterme telaşına kapılmalarını, ayrıca o isimde bir bölüm de ayırdığı, aşağılık duygusuna bağlamaktadır.

Üç meseleden birisi olan yabancılaşma kavramının felsefi temeline Hegel, Marx, Feuerbach isimleri ile değinen yazar, kavramın felsefi temelde ele alındığında “insani öze”, kendi kabul edebileceği şekilde ele alındığında ise “çağın isteklerine” yabancı kalma şeklinde açıklamasını yaparak aynı zamanda bir ayırım da yapmaktadır. Böylece ikinci kullanım olumlu bir işlev kazanmış olmaktadır. Modern Batı’da bu kavramın niçin bu denli önem kazandığı sorusu üzerinde de durmuştur. Bu sorunun cevabı Batı’nın tanrıtanımaz, maddeci anlayışında yatmaktadır. Evrenin açıklanmasında Tanrı’ya yer vermeyen görüşler, insanın davranışlarını da Allah’tan bağımsız olarak açıklamak zorunda kalmaktadırlar. O zaman da tüm değerleri kendi özünde barındırdığı halde insanın sahip olduğu bu bozulmuş ahlaki yapı açıklanamaz oldu. Geriye tek bir açıklama kalıyordu; bu şartlarda karşımızda bulunan insan, insan değildi, kendisi değildi, kendine yabancılaşmıştı. Büyük bir ihtimalle insan bir zamanlar kendi yüceliğinin ve

mutluluğunun sahibi bir varlıktı ve yine böyle bir varlık olmaya çabalamalıydı. Örneğin Hegel’e göre kişi ne kadar dindar ise o kadar yabancılaşmıştı. Dolayısı ile kişi Tanrı düşüncesini hayatından çıkarmadıkça hümanist olamamakta ve hayatını yabancılaşmış bir varlık olarak sürdürmektedir. Öyleyse insanın yabancılaşması diye dile getirilen terimi, İslam düşüncesi içinde bir yere oturtmak imkânsız olur. Sonuç olarak müslüman kendisini modern düşünme kodlarından kurtarabildiği, zihnini modern dönemin mantık örgüsünden koparabildiği ölçüde modern dünyaya yabancılaşmaktadır. Bu yabancılaşma dünyadan bir kopma olarak görülmemekle birlikte müslümanın dünyayı yakından takip etmesi gerektiği; ancak düşüncesini de Kuran ve sünnet çerçevesinde kurması gerektiği dile getirilmektedir.

Medeniyet yazarın, toplumda inceliği, zarafeti geliştirdiğine katılması ile birlikte zihinlerde tekrar düşünülmesi gerektiğini savunduğu kavramlardan bir diğeridir. İnceliğin karşısında içtenliğin feda edildiği ifade edilmektedir. Yazar, tarih boyunca her medeniyetin saray hayatını, sınıfsal bağlamda aşağı inen saray adabını beraberinde getirdiğini ve bu medeniyetin kurulması için “refah düzeyi aylaklığa elverişli” birtakım insanların bulunması gerektiğini de eklemektedir. Ayrıca İslam’ın medeniyet ile gelmeyeceği ancak medeniyetin İslam’ı yaşama sonunda gelebileceğine işaret edilmektedir. Yazarın önermesi, İslam medeniyetlerini bütünüyle kabul veya reddetmek yerine onların öğelerini araştırmak ve sonuçları hakkında bilgi sahibi olmaktır. Zira ancak bu sağlam bilgiler ile yarın kurulacak toplum düzenine katkıda bulunabilir.

Üçüncü kavram olan teknoloji, diğer ikisinden ayrılmamakla birlikte bu üçü zikredildiğinde, modern dünyanın her şeyini dile getirilmiş sayılıyordu. İslam değerlerinin çağımızın bilim ve teknik kafası ile birleşip beraber yaşayabileceği yazar tarafından mümkün görülmezken bunu yapmaya çalışanların ancak yukarıda zikrettiğimiz seçme-ci zihne sahip kişiler olacağı ifade edilmektedir. Günümüze hâkim olan bilim ve teknik Batı'nın kafa yapısının uzantısıdır ve bunlar birbirinden ayıramamaktadırlar. Dolayısı ile bugünkü hayatı biçimlendiren teknik teçhizat değil, o teknik teçhizata yön veren müesseselerdir. Tam bu noktada “öyleyse ne yapmalı?” sorusu okurların zihninde şekillenirken yazar açıklamasını beyan etmektedir. Şöyle ki; İslam Devletinden bahsedebilmek için müslümanların öncesinde birçok imtihandan başarı ile geçmiş olması gerekmektedir ki bu imtihanlarda başarılı olmak teknolojik üstünlüğü gerektirmemektedir. Aslanan, müslümanlığın kalitesini arttırmaktır. Bu kalite sonucu ortaya çıkacak olan İslam Devleti de zaten kendi hayat tarzına uygun olan maddi kuvveti doğal bir sonuç olarak üretecektir. Bu kuvvet Batı'ninkine benzer bir teknik gelişim şeklinde olmamasına rağmen Batı'nın silahlarını tesirsiz bırakacaktır. Yani Müslümanca hayat tarzının sonucu olarak maddi kuvvet sahibi de olunacaktır.

Yazar, başta da belirttiğimiz üzere bu üç meseleye, özet olarak bu şekilde ifade edebileceğimiz yeni bir bakış açısı sunmaktadır. Görüşleri beğenilsin ya da beğenilmesin kabul etmemiz gereken nokta şudur ki bu kitapla yapılması planlanan şey aslında bu kavramlar üzerinden okuyucuda müs-

lumanca bir zihin inşa etmektir. Zira eserin muhtelif yerlerinde birçok kez teslimiyete, rububiyete, nassa, duaya vs. vurgu vardır. Zira eserin isminin öncelikle, “Müslümanca Düşünmeye Başlangıç” olarak düşünülmesini, bu bağlamda ele aldığımızda konu biraz daha açıklık kazanmaktadır ki mesajın ön plana çıkması bakımından daha isabetli olduğu kanaatindeyiz. Yazıldığı dönem de dikkate alınacak olursa toplumun, temele insan aklını alan Batı'ya olan hayranlığı had safhadaydı ve Türkiye müslümanları üzerinde Batılılaşma eğilimi artıyordu. Kanaatimize göre, bir şeyleri fark ettirmek için yazar, okuyucuda şok etkisi yaratmak istedi ki kısmen bunu başardığını eserin çok fazla ses getirmesinden ve eserin üzerinde yıllardır konuşulur olduğundan görmekteyiz.

Kitabın farklı yazı ve fıkralardan oluşmuş olması aynı konuların bazı bölümlerinin farklı başlıklar içinde dağılmasına sebep olmakta, bu da konunun zihinlerde toparlanmasını güçleştirmektedir. Buna karşılık yazarın dilinin akıcı olması, bu güçlüğün yanında olumlu bir nokta olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eser, mücadele yolu üzerinde bulunan sorunları açıklığa kavuşturmak gayreti ile yazılmış, bu yüzden de genel okuyucuya değil de bu mücadeleyi yürütmekle kendini görevli sayan öncülere seslenmeyi amaçlamıştır. Öncü nesil, eserde merkeze alınan kulluğu hakkı ile yerine getirdiği takdirde üç mesele de dâhil günümüzde sorun olarak görülen birçok farklı kavram açıklığa kavuşmuş olacaktır.

İLEM İhtisas Çalışmaları

İLEM İhtisas Programı, 2013-Güz döneminde ilk tohumlarını atmış ve kimi meyveleri dönem sonunda toplamış; kimilerini ise Bahar dönemine bırakmıştır. Gerek bahardan kalma hâsılatı ele almak gerekse boşalan yerlere yeni tohumlar serpmek gayeleriyle 2013-Güz döneminde de 6 ders, 6 okuma grubu ve 5 atölye çalışmasıyla yola koyulmuştur.

Dersler

İLEM İhtisas Programında bahar ve güz dönemlerinde alanında uzman isimlerin sürdürdüğü seminerler, farklı disiplinlerde çalışmalarında uzmanlaşmak isteyen lisansüstü öğrencilerini bir araya getirdi. Bahar döneminde, şehir çalışmaları, dilbilim, eğitim tarihi, müzik, siyaset bilimi disiplinlerinde derslerin sunulduğu nitelikli bir program ortaya kondu.

“Yerel Yönetim Yapıları ve Politikaları” dersi ile yerel yönetimlerle ilgili kavramlar, Türkiye’deki model ve uygulamaları, metropoliten yönetim, yerel meclisler ve kamu politikası geliştirme süreci konuları, Doç. Dr. Tarkan Oktay ile ele alındı. Hukuk, kent planlama ve siyaset bilimcilerin ilgi gösterdikleri seminer İLEM İhtisas programı içinde şehir çalışmaları çerçevesinde gerçekleşen ikinci program olma özelliği taşıyor.

Yrd. Doç. Dr. Cem Keskin ile “Dilbilim Meseleleri: Dil, Zihin, Toplum, Kültür ve Tarih” dersimizde dil, dilbilim ve dilbilime dair meseleler ele alınarak bu konuda özgün bir ders programı ortaya kondu. Doç. Dr. Tuncay Başoğlu ile “İslam Eğitim Tarihi” dersi İslam medeniyetinin eği-

tim düşüncesi ve eğitim tarihine ilişkin genel bir girişin ardından, bu alana dair çalışmaların neler olabileceği ve hangi araştırma gruplarında yoğunlaşılacağı üzerinde duruldu.

Yrd. Doç. Dr. Yalçın Çetinkaya ile “Müzik Diliyle Medeniyeti Okumak” dersi, öncelikle müzik dili konusunda kuramsal yaklaşımlar irdelendi ve bu alt yapıdan hareketle Osmanlı-İslam medeniyetinin birikimi; Batı-Hristiyan uygarlığının müzik dilleri mukayeseye alındı. “Modern Dönem İslamcılık Düşüncesi” dersimizde Vahdettin Işık ile 21. yüzyılın ilk çeyreğinde, İslamcılık çevresinde yeniden alevlenen siyasi, iktisadi, askerî hareketlilikler ve ilgili akademik çevrenin literatürü katılımcıların

katkıları ile zenginleştirip müzakere ederek, ‘İslamcılık’ düşüncesinin teşekkülünde etkili olmuş isimler ve fikirler incelenerek; ana akım siyasette, İslamcılığın konumunu ve meşruiyeti tartışıldı.

İLEM İhtisas Programı 2013 Güz Döneminde ise, bahar dönemindeki, dilbilim, şehri çalışmaları disiplinindeki dersler yeni başlıklar ile devam ederken; sosyal politikalar, iletişim, felsefe ve sinema alanlarında yeni dersler açıldı.

“Karşılaştırmalı Sosyal Politikalar” dersi ile sosyal politika alanına ilişkin zengin bir ders içeriği hazırlayan Yrd. Doç. Dr. Faruk Taşçı, sahanın sunduğu imkânları ve problematikleri ilgileri ile paylaştı. Doç. Dr. Aynur Can ile “Şehir ve Estetik” dersinde kent gezileri eşliğinde (Üsküdar ve Vefa) ‘şehrin ruhuna nasıl dokunacağız’ sorusuna cevap bulmaya çalışıldı. “Modern Roman Modern Toplum” dersi ile de maceranın yazımından yazının macerasına doğru bir iletişim perspektifi ile Doç. Dr. Ali Büyükaslan ile İLEM de yeni bir mecra açılmış oldu. Emre Şan ile “Varoluşçuluk ve Fenomenoloji” başlığı altında, felsefi geleneğin soyutlamalarında kaybolan insan deneyiminin somut temellerini ortaya çıkarmak için felsefenin nesnesini ve yöntemini sorgulayan 20. Yüzyılın iki büyük hareketi, varoluşçuluk ve fenomenoloji ele alındı. Cem Keskin ile “Modern Kuramsal Gramer Araştırmaları: Sözdizimi” dersinde modern sözdizimi araştırmalarında kullanılan kuram ve yöntemler ele alındı ve bunların ışığında farklı dillerdeki gramer yapıları incelendi.

İLEM İhtisas 2013 Güz Programında farklı isimlerin konuklukları ile gerçekleşen “Disiplinler Arasında ve Disiplinler Ötesinde Sinema” dersleri ile, sinemanın medeniyet, hakikat, felsefe, gerçeklik, estetik, din, şiir, avangard, tarih yazımı, izler kitle ve postmodernizm ile ilişkilerini Tahsin Görgün, Şükrü Sim, Yusuf Kaplan, Cihan Aktaş, Teyfur Erdoğan, Rıdvan Şentürk, Celal Fedai ve Enver Gülşen katılımcılara anlattılar.

Atölyeler

İhtisas Programı dâhilindeki Atölyeler çalışmaları mevcut ilmi birikimi günümüz şartlarında derinlemesine analiz ederek nitelikli ürünler koymayı hedeflemekte. 2013 Bahar Döneminde Avrupa’da Din Eğitimi, İslam ve Sekülerleşme, Tarih, İktisat Felsefesi ve Çağdaş Siyaset Felsefesi Atölyeleri çalışmalarını sürdürdüler. 2013 Bahar döneminde Yrd. Doç. Dr. Mehmet Bahçekapılı yönetiminde faaliyetlerini yürüten “Avrupa’da Din Eğitimi Atölyesi” ile 20. yüzyılın başından itibaren Batı’da din eğitiminin geçirdiği evrelerle bu evreleri oluşturan temel etkenleri inceleme ve değerlendirme; sekülerleşme, kültürel ve dinî göçler ile küreselleşmenin din eğitimi nasıl dönüştürdüğünü belirleme imkânlarının yanı sıra din eğitime yüklenen yeni görevlerle birlikte, din eğitiminin eğitim programları açısından nasıl yapılandırıldığını tespit ve tetkik etme fırsatları elde edildi. 2012 Güz döneminde ders olarak yürütülen çalışmanın devamı niteliğindeki “İslam ve Sekülerleşme Atölyesi”, bu konulara ilgisi olan genç bilim yolcularına, atölyelerde güçlü bir metodolojik bilinç kazandırma, ve çeşitli pratikler ortaya koyma hedefleri doğrultusunda çalışmalarını sürdürüyor. “Doç. Dr. Mustafa Tekin” öncülüğünde her katılımcının kendi makalesini oluşturduğu “İslam ve Sekülerleşme Atölyesi” 2013 Güz döneminde çalışmalarını çıktıya dönüştürmeyi hedefliyor. İLEM İhtisas Programı 2012 Güz döneminde iktisat felsefesinin iktisat bilimindeki konumu, Ortodoks ve Heterodoks ayrımı, iktisat metodolojisinin doğuşu, postmodernizm ve eleştirel gerçekçilik gibi önemli konuların tartışıldığı İktisat Felsefesi dersimiz 2013 Bahar döneminde atölyeye çevrilen bir diğer programımızdır. Prof. Dr. Feridun Yılmaz tarafından yürütülen “İktisat Felsefesi Atölyesi” Thorstein Veblen, Joseph Alois Schumpeter ve Amartya Sen

gibi seçme isimler etrafında yapılan okumalar ve tartışmalardan sonra 2013 Bahar döneminde atölye katılımcıları kendi makalelerini kaleme almaya başlamışlardır. 2012 Güz döneminde ders olarak başlayan ve şu anda atölye olarak çalışmalarını devam ettiren “Çağdaş Siyaset Felsefesi Atölyesi”nde kavram tarihi bağlamında ele alınan konuların çağdaş içeriği tartışılmıştır. 2013 Güz döneminde Doç. Dr. Bünyamin Bezci eşliğinde yürütülen atölyede yazılanların kontrolü ve ilgili kavramları ele alan siyaset felsefecilerinin genel düşünceleri analiz edilmeye devam ediliyor. 2012 Güz döneminde çalışmalarına başlayan “Tarih Atölyesi” katılımcılarının belirledikleri ‘Avrupa merkezli bakış açısıyla tarih yazıcılığı’ konusunda araştırmalarına başlayıp, elde ettikleri verileri grup üyeleriyle paylaşmayı sürdürdüler. Doç. Dr. Teyfur Erdoğan tarafından yürütülen atölye, bu dönemde de ilgili bulguları, akademik bir formatta düzenleyip birer yazı oluşturma eylemine devam edecekler. 2013 Bahar döneminde Vahdettin Işık tarafından verilen Modern Dönem İslam Düşüncesi dersimiz 2013 Güz döneminde “Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi; İslamcı Dergiler” atölyesine çevrilerek Türkiye’de İslamcılığın serüvenini 1950-1980 yılları arasında çıkan İslamcı dergiler üzerinden ele almayı hedefliyor.

Okuma Grupları

İLEM İhtisas Programı 2013 Bahar - Güz Dönemi bünyesindeki okuma grupları, kendi devrinin ve devrimizin klasik isim ve eserleri çerçevesinde, ilmi birikimin anlaşılmasına, tahlil edilmesine ve günümüze aktarılmasına olanak sağlayan ve bu konudaki boşluğu doldurmayı hedefleyen grup çalışmalarından oluşmaktadır. İLEM İhtisas Programı 2013 Bahar döneminde, İbn Sinâ metnlerinin Türkçe’ye aktarılması ve yorumlanması noktasında

gösterdiği önemli çabalarla bilinen Doç. Dr. Ömer Türker nezaretinde yapılan “El-İşarat ve-t Tenbihat Okumaları” okumaları ile İslam felsefesi talebelelerini bu geleneğin en temel metniyle tanıştırmaya ve nazari düşüncenin temel meselelerini metin odaklı bir şekilde tartışmaya imkân sağladı.

Kant’ın temel eserleri aracılığıyla onun düşünce dünyasına bir kapı aralamak amacıyla 2012-Güz döneminde çalışmalara başlayan “Kant Okumaları”, 2013 Bahar döneminde de Yrd. Doç. Dr. Ayhan Çitil ile devam ederken, Yrd. Doç. Dr. Lütfi Sunar ile yaptığımız “Max Weber Okumaları”, Weber’in temel metinleri etrafında onun düşünce dünyasına nüfuz etmemize yardımcı oldu. Ahmet Köroğlu ile gerçekleştirilen “Politik Edebiyat Okumaları” ile katılımcılar Türkiye’nin modernleşmesi sürecinde yaşanan sosyal ve siyasal dönüşümü roman ve hatırat gibi edebi eserler üzerinden tahlil etme imkânı buldu. “Sosyal Teori/Žižek Okumaları”nda, çağdaş felsefenin önemli isimlerinden Slavoj Žižek’in temel eserlerini Süheyy Ögüt ile okunup; Kant, Hegel, Marx, Lacan ve Heidegger’in sosyal teori ve siyaset teorisi açısından yaptıkları çalışmaların kritiği yapıldı. Žižek okumalarında, kapitalizm, ırkçılık/milliyetçilik, özne, hakikat, ideoloji ve din konuları etrafında tartışma ortamı sağlandı.

İLEM İhtisas Programı 2013 Güz döneminde ise “İslam ve Postmodernizm”, okumaları ile postmodernliğin durumu, postmodern etik, İslam ve postmodernizm ve postmodernizmin İslamcılar üzerindeki etkileri Doç. Dr. Mustafa Tekin’in yürüttüğü okumalar ile tartışıldı. Siyaset düşüncesi bağlamında Doç. Dr. Bünyamin Bezci ile “Carl Schmitt” okumaları devlete dair sorunlar başta olmak üzere siyaset felsefesindeki politik olan, demokrasi, liberalizm, hukuk devleti, romantizm, parlamentarizm, egemenlik, siyasi ilahiyat, din-siyaset ilişkisi, vatan

ve toprağın siyasi anlamı, siyasi başkaldırı, modernizm ve gelenek gibi konular Schmitt'in eserleri bağlamında incelendi. Süheyb Ögüt ile "Giorgio Agamben'in eserleri okunup egemenlik, pornografi, tesettür, kimlik, din, yapısöküm, etik, cemaat, kurban, mukaddes, zelim konuları ele alındı. Lütfi Sunar ile "Hobbes'tan Hegel'e Klasik Sosyal Teoride "Öteki" ile Hobbes, Hume ve Montesquieu'nun sosyal teorisinde batı dışı toplumların yeri sorgulandı. Prof. Dr. Feridun Yılmaz ve Şenol Karagüzel ile "Martin Heidegger: Düşünmenin Yolunda Olmak", okumalarında Martin Heidegger'in yolculuğuna eşlik edip, onun metinleri özelinde, Batı metafiziğinin varoluşsal bir şekilde dünyayı nasıl kuşattığı, zamanımızın nasıl kendisi haline geldiği ve bu zamanı ve yazgıyı düşünebilmenin imkânlarının neler olduğu ortaya konmaya çalışıldı.

İLEM İhtisas programlarında açılan yeni bir mecra Arap Dünyasında sömürgeci devletlere karşı verilen mücadeleyi ve bu mücadelenin içeriden ve dışarıdan tasvir edilmiş halleri, S. Khalifa Yılmaz ile "Çağdaş Arap Edebiyatı" okumalarında ele alındı.

İLEM Sunumlar

■ Kamusal Entelektüel ve Medya

Hediyetullah Aydeniz, 12 Ocak 2013

Değerlendiren: Ahmet Toklucuoğlu

Kamusal entelektüel, entelektüeller kategorisinin bir çeşididir. "Kamusal entelektüel" kavramı ve bu kavramın arka planı, modern toplumun oluşum süreci ve dinamikleri anlaşılmadan anlaşılamaz. Dr. Hediyetullah Aydeniz, kavramın serüvenini, anlam haritasını, ilişkili olduğu kavram ve kurumları ve modern toplumla ilişkisini ele aldığı "Kamusal Entelektüeller ve Medya" adlı doktora tezini İLEM'de ilgili katılımcılar ile paylaştı.

Aydeniz tezinde kamusal entelektüel kavramını, tarihsel ve sosyolojik perspektiften ele almaktadır. "Kamusal entelektüel" kavramını bir bütün olarak analiz etmeden evvel, "kamusal" ve "entelektüel" kavramlarının ortaya çıkışını, tarihsel gelişimini, tarihsel süreçte uğradığı anlam değişimleri ve anlam kaybı ve kazanımlarını ayrı ayrı ele almayı tercih ediyor Aydeniz.

Bu perspektif çerçevesinde ilkin kamusalılığı; kitle, halk, kamusal alan, kamusalılık, ulus-devlet ve modern toplum kavramları ile irtibatlı olarak sunuyor. Kamusalılık kavramına ilişkin yapacağımız incelemelerde 18. ve 19. yy Avrupa düşünsel coğrafyasının derinlikli rolünü görmekteyiz. Mesele, kamusallaşmanın dinamiklerinden biri olarak *basın yayın araçlarında kitleleşme* 1870'lerde Alman-Fransız savaşı sırasında 300 bin tiraj yapan gazetelerin öncülüğünde başlamıştır denebilir. Bu kitleleşme aslında savaş sırasında cephe gerisinde mobilize olmuş toplumsal meydana getirmekte idi. Bu kitleleşme sayesinde medyanın, kamusal entelektüeller sayesinde yargıyı etkilemeyi başardığını da görmekteyiz: Emil Zola, Dreyfus Olayı üzerine

yazdığı “İtham Ediyorum!” yazısı ile o dönemde kamusal entellektüel kavramının canlı bir örneği olmuştur.

Entelektüel kavramının oluşmasında, modern ulus-devlette yeniden şekillenen bilgi üretim mekanizmaları önemli rol oynamıştır. Üniversitelerin, Alman üniversitelerinde başlayıp yayılan bir akım halinde, ulus-devlet ideolojisi çerçevesinde yapılanmış araştırma kurumları haline dönüştüğü 19. yy’da, üniversite mekanizması dışında üretim yapan düşünür, araştırmacı, filozof vb’nin aşama aşama üniversitenin akademik araştırma sistemine dahil edildiğini görmekteyiz. Üniversitelerin bilgi üretiminde tekelleşmesiyle birlikte, entelektüel’in de üniversite mensubu/mezunu haline getirildiği söylenebilir.

Bu bağlamda, üniversite ve medya kamusal entelektüel kavramının oluşumunda özellikle ön plana çıkan iki kurumdur. Aydeniz entelektüellerin; bu iki kurumsal yapılanmanın etkileşiminin önemli bir sonucu olarak, Aydınlanma değerleri olarak ifade edilebilecek idealler ve iddiaların takipçisi ve yeniden üretici aktörü olarak ortaya çıktığını ifade etmektedir. Bu çerçevede tezine ilişkin hipotezlerden bir tanesi şöyle: “Antik Yunan veya eski Çin medeniyetine kadar geri götürülen entelektüeller yaklaşımının aksine, entelektüeller modern toplumsal yapının bir tipolojisi olarak Dreyfus Olayı ile başlayan süreçte ortaya çıkmıştır.” . Kamusal entellektüel Zihin dünyası ile sosyal hayat, teori ile pratik arasında ilişkiyi sağlayan kişidir.

Aydeniz, tezinin bir sonucu olarak da, “*Kamusal Entelektüel*” kavramının Amerikan kültürünün bir ürünü olduğunu da ifade etmektedir. Aynı zamanda, kamusal entelektüel araştırmalarında, üniversite ve medya ikilemi içerisinde gerçekleşecek araştırmaların yetersiz kaldığı sonucu da tezin sonuçları arasından yer almaktadır.

■ Türkiye Sağ Siyasetinde Bir Gelecek Planlaması: 60-80 Arası MTTB

Abdurrahim Boynukalın, 26 Ocak 2013

Değerlendiren: Ahmet Koroğlu

İLEM Sunumları kapsamında, Abdurrahim Boynukalın tarafından hazırlanan ve 1960-1980 arası MTTB’yi ele alan yüksek lisans tezini dinledik. Boynukalın, sunumun başlangıcında MTTB’yi ele alma nedenleri üzerinde durdu. Özetle şu anki sağ partilerin hemen hepsinde ve özellikle AKP kadrolarında eski MTTB’den birçok şahsın bulunmasının “sağ siyasette bir gelecek planlaması” açısından MTTB’nin önemini ortaya koyduğunu düşünen Boynukalın, bu çıkarımını doğrulamak için MTTB’nin ancak belli bir dönemini ele almanın gerekliliğini de vurgulamış oldu. Nitekim çok daha eski bir dönemde kurulmuş olmasına rağmen MTTB’nin 1960-80 arasının ele alınması biraz da bunu amaçlamak için belirlenen bir sınır gibi durmaktadır.

MTTB’yi ele almak için öncelikle Türkiye’de milliyetçilik meselesini anlamak gerektiğini vurgulayan Boynukalın bu yüzden de sunumunda “Türkiye’de milliyetçilik” konusuna önemli bir zaman ayırdı. Burada milliyetçilik konusunda da bir kısıtlamaya giden Boynukalın araştırmasını daha çok Kemalist milliyetçilik ile sınırlandırdığını da ifade etti. Yani ona göre aslında MTTB’yi anlamak için Türkiye’de Kemalist milliyetçiliği ve onun ideologlarını iyi bilmek gerekmektedir. Milliyetçiliğin bu şekilde önemli görülmesi ise Türkiye’de sağ siyasetin milliyetçilik damarından büyük oranda etkilenmesinden kaynaklanmaktadır. Bu durumda sağ siyaseti anlamak için özellikle Kemalist milliyetçiliğin iyi bilinmesi gerekmektedir. Bu aşamada Boynukalın, Türkiye’de sağ siyasetin Kemalist milliyetçilik tarafından belirlendiğini ve hatta Kemalizm’in bu anlamda sağ siyasetin bir parçası olduğunu ifade etti. Bununla

birlikte Türkiye’de sağ siyasetin sadece milliyetçilik damarından etkilenmediğini de belirten Boynukalın, İslamcılık ve muhafazakârlığın da bu terkipte önemli birer bileşen olduğunu ifade etti. Nitekim bu terkin aslında Tanıl Bora’nın Türkiye sağ siyasetindeki İslamcılık, milliyetçilik ve muhafazakârlık vurgusuna bir gönderme ile kullanıldığı göze çarpmaktadır. Yani Bora’nın da ifade ettiği gibi Türkiye sağ siyasetinde muhafazakârlık, İslamcılık ve milliyetçilik, siyasi konjonktüre ve değişen sağ iktidarlara göre farklı oranlarda bir işbirliğine gitmekte, kimisi bazen daha etkili olurken diğer bir zaman daha etkisiz olabilmektedir. Bu bağlamda Boynukalın bazı isimler üzerinden Türkiye’deki Kemalist milliyetçiliğin gelişimini ve bunun sağ siyasetle ilişkileri üzerinde durdu. Ziya Gökalp, Ahmet Ağaoğlu, Mahmut Esat Bozkurt, Hamdullah Suphi Tanrıöver ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nu saydıktan sonra, birçok farklı ismi de belli sebeplerle dışarıda tuttuğunu belirtti. Mesela Nihal Atsız isminin ve Atsız’ın milliyetçilik anlayışının sağ siyaseti oluşturan Kemalist milliyetçilikten ayrı olduğunu, bundan dolayı da bunun böyle bir araştırmada ele alınmasının doğru olmayacağını belirtti.

MTTB’nin 1916 yılında İttihat ve Terakki kadroları tarafından kurulduğunu ve amacının yukarıda ele alınan bazı isimler öncülüğünde milliyetçiliği -özellikle öğrenciler arasında- yaymak olduğunu belirten Boynukalın, bu bağlamda MTTB’nin aslında ‘Türk Ocakları’ndan işlev olarak pek de farkının olmadığını, tek farkın hitap edilen kitle olduğunu belirtti. Ziya Gökalp, Ahmet Ağaoğlu ve Mahmut Esat Bozkurt gibi isimlerin MTTB açısından önemine tekrardan değinip, bu üç ismin ilerleyen zamanlarda MTTB’nin ideolojisinin belirlenmesinde önemli katkılarının olduğunu da vurguladı. MTTB’nin Kemalist milliyetçiliği terk ettiği anda kapatıldığının altını çizerek, 20. yılında kapatılmasına yol açan bazı önemli olaylardan

Abdurrahim Boynukalın

da bahsetmiş oldu. Bunlar arasında 1933 yılında gerçekleşen Vagon Li hadisesi ve Razgrad olayı ile 1936 yılındaki Hatay mitinginin ön plana çıkan faktörler olduğunu belirtti.

Demokrat Parti iktidarı ile beraber sağ siyasetin içinde İslami söylemin de yoğun bir şekilde yer almaya başlaması aslında milliyetçi söylemde yeni unsurları da beraberinde getirmiştir. Boynukalın, Necip Fazıl Kısakürek, İbrahim Kafesoğlu gibi isimlere göndermelerde bulunarak bu değişimin izlerini sürmeye çalıştığı sunumunda özellikle Necip Fazıl’ın MTTB’nin çalışmalarına ne kadar önem verdiğini ve birçok konferansına ya konuşmacı olarak ya da dinleyici olarak katıldığından bahsetti. Her ne kadar vakit sıkıntısından ötürü 1960-1980 arası MTTB’ye çok fazla yoğunlaşmasa da o dönemdeki bazı gelişmelere de değinen Boynukalın özellikle İsmail Kahraman dönemi ile birlikte MTTB’nin artık milliyetçi tonunu da değiştirdiği ve İslami tonu daha yüksek tutan bir söylem ve faaliyet dizisine girilmesinin öneminden bahsetti. Bu duruma örnek olarak yapılan bazı çalışmaların da aktarıldığı sunum soru-cevaplar kısmıyla sona erdi.

■ Kadim İran'da Din: Monoteizm'den Düalizme Mecusi Tanrı Anlayışı

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Alıcı, 2 Şubat 2013

Değerlendiren: M. Hamza Alkan

Mecusilik, Pers-İran tarihinin en köklü dini geleneklerindendir. Mehmet Alıcı kitabına referansla gerçekleştirdiği sunumda bu dini geleneğin Tanrı tasavvurunun seyrine yer verdi. Öncelikle isimlendirme probleminden söz ederek, yer yer Türkçede de kullanılan Zoroastrianism ifadesinin batılı Protestan algıyı ifade etmesinden ve Zerdüşt eksenli bir tanımlama olmasından dolayı Mecusilik kavramının daha kapsamlı ve uygun olduğunu vurguladı. Alıcı, Mecusilikte büyük dönüşümlerin tecrübe edildiği üç teolojik evreden bahsedilebileceğini dile getirdi.

İlki, Zerdüşt'e atfedilen Gatha metinlerinde yer bulan Ahura Mazda ismiyle ortaya konulan monoteistik tanrı tasavvurudur. Gatha metni tek tanrıca bir yönelime sahiptir. Aslında Gatha sözlü bir gelenektir ve ezberleme yöntemiyle nesilden nesile aktarılır. Kırk farklı Gatha çevirilerinin her biri farklı şey söylemesine rağmen her biri doğru kabul edilir. Gatha'da monoteizm düşüncesine gölge düşürecek iki kısım mevuttur. 'Başlangıçta var olan, biri iyi diğeri kötü iki ruh/rakip/düşüncenin karşılaşması varlığı var etmiştir.' ifadesi bunlardan biridir.

Sunumda, Mecusilere yönelik yanlış anlamalardan birisinin de onların ateşe taptığı düşüncesi olduğunu dile getirildi. Mecusiler kendi kaynaklarında ateşe taptıklarını kesin bir dille reddederler. Müslümanlarla yaptıkları tartışmalarda genellikle 'Kabe sizin için ne ifade ediyorsa ateş de bizim için onu ifade etmektedir.' derler. Perest kelimesinin Türkçede kazandığı 'tapınmak' anlamının dışında 'ilgilenmek/hürmet göstermek' anlamlarında da kullanıldığını söylerler.

Alıcı'nın tespitine göre ikinci teolojik süreç ise Zerdüşt sonrası Avesta metinleri etrafında şekillenen evredir. MÖ 330 yılında ortaya çıktığı bilinen Avesta metnlerinde Zerdüşt'ün bahsetmediği kavramlar ve düşüncelere rastlanıyor. Örneğin, Gatha'da her şeyi yaratan Ahura Mazda, Avesta'da sadece iyiliğin yaratıcısı olarak karşımıza çıkıyor. Kötülüğün kaynağı ise daha farklıdır. Ayrıca Avesta'da Ahura Mazda'nın yanı sıra yakarmaya layık altı farklı varlık daha göze çarpıyor. Bu politeizm olarak yorumlanabilmektedir.

Avesta ilahiyatında 'kötülüğün kaynağı' olarak ise Ehri-men karşımıza çıkmaktadır. Ehrimen'in temas ettiği her şey kötü hale geliyor. Örneğin Ehrimen denize dokunduğunda deniz tuzlu, ya da bazı hayvanlar zehirli hâle geliyor. Ayrıca kötü karakterli canlı anlayışına da rastlıyoruz. Akrep, karınca, kurbağa kötü karakterlidir çünkü bunlar Ehrimen'in hayvanlarıdır. Alıcı çarpıcı bir örnek olarak bir kadının doğumdan sonra arınması için 200 adet mısır karıncası öldürmesi gerekliliğini ifade etti.

Sunumda Mehmet Alıcı, üçüncü ve son teolojik evre olarak Sasani döneminde karşılaşılan düalist bir algıdan söz edilebileceğini söyledi. Bu dönemde kurumsallaşma gerçekleşmektedir. Diğer bir deyişle Avesta'nın yorumlanması neticesinde görülen düalizmi hâkim kılma çabası dönemin özelliğini yansıtmaktadır.

Sonuç olarak sunumda, İran'ın dinî geleneğinde önemli bir yere sahip olan Mecusilik tarihinin yanı sıra, dönüm noktalarına da

Mehmet Alıcı

yer verilmiştir. Ayrıca sunum, resim ve slayt gösterileriyle zengin bir içeriğe sahipti. Ancak, Alıcı'nın öne sürdüğü, günümüz İran halkının birincil kimlik olarak Müslümanlık değil İranlılığı benimsediği iddiası tartışmaya açıktır. Bu soruya İran tarihi ve halkı üzerine yapılacak yeni çalışmaların aydınlatıcı bir cevap getirebileceğini sanıyoruz.

■ Kamu Yönetimi Açısından Kentsel Dönüşüm

Yrd. Doç. Dr. Mustafa Kömürçüoğlu, 23 Şubat 2013

Değerlendiren: Burak Dağ

Şehir planlaması ve mimarlık açısından sıkça ele alınan kentsel dönüşüm olgusunu Mustafa Kömürçüoğlu, 'kamu yönetimi' disiplini bağlamında sundu. Öncelikle imar düzeni ve imar planlaması kavramlarını karşılaştıran Kömürçüoğlu, imar düzeni kavramının kadim dönemlerden bu yana var olduğunu, ancak imar planlamasının son derece modern bir olgu ve Fransız İhtilali'nden sonra devletin kente müdahalesinin bir aygıtı olduğunu belirtti. Bugünkü kentsel dönüşüm uygulamalarını modernleşmenin kentsel sahaya inmesi olarak vurguladı. Bu bağlamda Kömürçüoğlu, Osmanlı'dan günümüze modernleşmenin kentsel dönüşüme etkisini, verdiği mukayeseli örneklerle sundu. Osmanlı Devleti'nde merkezi yönetimin gücünün azalmasıyla ortaya çıkan başıbozukluk ve isyanlar nedeniyle devletin kente müdahale etmek istediğini ve arayışlara girdiğini; bu arayışın cevabının da Batı'da arandığını görmekteyiz. Osmanlı aydınları Batı'da gördükleri şehri, Osmanlı'ya ithal etmek istemişlerdir. Fakat Batı ve Osmanlı arasındaki iktisadi altyapı farkları, kentsel dönüşüm uygulamalarına engel teşkil etmiş, Cumhuriyet döneminde ise devlet, modern bir başkent yaratmak için bütün imkânlarını seferber etmişse de diğer kentleri ihmal etmek gibi bir hataya düşmüştür.

1950'lerden sonra sanayileşmenin köyden kente göçü doğurduğunu; ancak sanayileşmenin göçün ağırlığını kaldıracak düzeyde olmadığını, bu sebeplerle birlikte gecekondulaşmanın ortaya çıktığını ifade eden Kömürçüoğlu, bir başka sıkıntının ise apartmanlaşmayla birlikte başladığına dikkat çekti. Gecekondu sorununa temel bir çözüm aracı olarak toplu konutların ortaya çıktığına şahit olmaktayız. Bu konutlar çoğu kere kooperatifler eliyle üretilmiştir. 2000'li yıllara gelindiğinde sorunun kalitesiz apartmanlaşma olduğunu söyleyen Kömürçüoğlu, bugünkü temel sorunun apartmanlardan nasıl kurtulunacağı olduğunu dile getirdi. Kent-kültür ilişkisi, yerleşme kavramı, postfordist kentleşme anlayışı ve postmodern kent olgusu kentsel dönüşüm meselesi ekseninde 80'li yıllardan beri tartışılan kavramlar ve başlıklar olarak karşımıza çıkmakta.

Son olarak kentsel dönüşüm uygulamalarında belediye-TOKİ-müteahhit arasında kurulan ilişkiye değinen Kömürçüoğlu, halkın katılımı noktasında bilgilendirmekten öteye geçilmediğini, kent sakinleri ve kent dönüşüm projelerini ortaya koyan kurumlar arasında yeterli iletişimin bulunmadığını dile getirdi. Bu iletişim eksikliği, uygulanmaya çalışılan projelerin halk nezdinde kabul görmemesi, ya da özellikle gecekondu bölgelerinde sıkça rastladığımız gibi kent dönüşümlerine karşı direnişler oluşması gibi sonuçlar doğurmaktadır.

Mustafa Kömürçüoğlu

■ Yahudi Ahit Geleneğinde Nuh Kanunları ve Nuhilik

Yrd. Doç. Dr. Eldar Hasanov, 2 Mart 2013

Değerlendiren: Musa Elmas

Tanrı ile insan arasındaki bağlılığı ve iletişimi ifade eden kavram, Yahudi din geleneğinde ahit olarak isimlendirilir. Bu anlayışın temelinde şöyle bir zihniyet vardır: Tanrı, Âdem'den beri bütün insanlıkla daima iletişim halinde olmuş ve dinini, bu sürekli bağlantı ile ikame etmiştir. Âdem ile beraber Tanrı, insanlarla deyim yerindeyse sözleşmeler yapmıştır. Âdem'den sonra insanlığın ikinci atası olarak kabul edilen Nuh ile de söz konusu ahit yapılmıştır. Bu ahdin içeriğini taşıyan maddeler daha sonra Yahudi inanç sisteminde omurgayı temsil edecek ve evrensel bir nitelik kazanacaktır.

Eldar Hasanov, *Yahudi Ahit Geleneğinde Nuh Kanunları ve Nuhilik* adlı doktora tezinin sunumuna “Yahudilik bir din değil bir yaşam biçimi olarak sunulmuştur. Bu yüzden İsa’dan sonra Helenistik kültürle karşılaşan Yahudiler yaşam biçimlerini korumak için amentü ihdas etme denemelerinde bulun-

muşlardır” sözleriyle başladı. Daha sonra ahit geleneği ve Nuh kanunlarından bahseden Hasanov, tezi yazma sürecinden ve yaşadığı bir takım sıkıntılardan söz etti. Şöyle ki, Yahudilik hakkında genel tablo iyimser değildir. Kaynakları taramak ve gözden geçirmek için İbranice bilmek gerekmektedir... Hasanov, İsrail’de ve Kanada’da konunun uzmanları ile yaptığı görüşmeler ve izlenimlerden çıkardığı sonuçları bizlere çok çarpıcı örneklerle aktardı.

Yapılan her ahdin bir sembolü olduğuna değinen

Hasanov, Nuh ahdinin sembolünün gökkuşağı olduğunu aktardı. Gökkuşağındaki 7 renk, bu ahitteki 7 maddeyi temsil etmektedir. İbrahim ile yapılan ahdin sembolü ise sünnettir. Bu ahitte Tanrı İbrahim’e ödediği bedel ve fedakârlığı sebebiyle şöyle bir vaatte bulunmuştur: “Senin ayağının ve oğullarının ayağının değdiği yerleri sana vaat ediyorum.” Bugün varlığını sürdüren ve birçok platformda zımnen de olsa ifade edilen “vaat edilmiş topraklar” meselesinin menşei burasıdır. Musa ile yapılan ahdin içeriği öncesine göre farklılık arz etmektedir. Şöyle ki Musa ile yapılan ahitte bütün İsrailoğulları hazır bulunmuştur ve Tanrı hepsiyle tek tek ahitleşmiştir. Ancak bu durum İsrailoğulları’na ağır gelmiş ve Musa’dan bunun hafifletilmesi için yardım talep etmişlerdir. Meşhur 10 emrin ilk ikisi tüm İsrailoğullarıyla birebir, diğer 8’i ise yalnızca Musa ile yapılmıştır. Bu ahdin sembolü ise şabat, yani cumartesi (yasağı)dır.

Yahudilerin seçilmiş kavim olma iddiasında, Tanrı ile yapılan bu ahitler temel rolü oynamaktadır. Onlara göre Tanrı İsrailoğulları’nı seçti ve onları muhatap olarak diğer ırklara üstün kıldı. Ayrıca Nuh’a verilen bu 7 emrin sayısında tarihsel gelişim süreci boyunca çeşitli zaman ve zeminlerde farklılık olduğunu ve bunun sayısının 7-30 arasında gidip geldiğini ifade eden Hasanov, buradaki tutarsızlığa dikkat çekti. Buradan hareketle hipotezini sunmaya başlayıp Yahudi inanç sistemindeki Nuh kanunlarının pratik bir amaca binaen ihdas edildiğini savundu.

Hasanov, Nuh kanunlarının varlığını kabul ediyor ancak kendisi bu kanunların içeriklerinin sorgulanmasından yana. Ona göre Yahudilik Hristiyanlığın ortaya çıkması sonucu müminlerini kaybetmeye başladı ve bir amentü uydurma eğilimi içerisine girdi. Zira Yahudiliğin şeriatı çok zordu ve bu, yeni ve daha kolay bir din olan Hristiyanlığa karşı dezavantajdı. Bu noktada Hasanov, bizlerle şu çarpıcı bilgiyi paylaşıyor: “Yahudi şeriatında 613 hüküm

var idi fakat bunun sayısı 7-30'a indirilmiştir." Yahudi şeriatında bu tür bir hafifliğe gidilmesinin sebebi Hristiyan olmanın önünü kesmektir.

20. yüzyılda Nuhilik adı altında evrensel oldukları iddiasıyla bir Yahudi cemaati meydana gelmiştir. Hasanov, İsrail'de ve Amerika'da bu cemaatin liderleri ve mensuplarıyla yaptığı görüşmeler ve sonuçlarından da bahsetti. Çalışmalarının neticesinde "Yahudilik evrensel değildir, bu yüzden Nuhilik evrensel bir hareket değildir." görüşüne vardığını aktardı.

Soru-cevap faslı katılımcıların ardı arkası kesilmeyen sorularıyla daha zevkli bir hâle geldi. Bu bölümde aslında sadece dini yönden değil birçok vizyondan Yahudileri tanımamız ve münasebet kurmamız gerektiği fikri herkesin zihninde kalmış olsa gerek. Eldar Hasanov hocamıza bu farklı, bir o kadar da faydalı sunumu için teşekkürlerimizi sunuyoruz.

■ Faşist Estetik: Leni Riefenstahl Filimleri Üzerine Bir İnceleme

Mustafa Bölükbaşı, 23 Mart 2013

Değerlendiren: Çiğdem Şimşek

Mustafa Bölükbaşı'nın 'Faşist Estetik' sunumunda Leni Riefenstahl estetiği üzerinden Nazizm dönemindeki estetik kurguları ele alındı. Faşizm ve estetik kelimelerinin yan yana getirilişi ve özel bir örnekte açıklanması, bu konudaki bilgisi ilgisinden geride olanlar için oldukça iyi oldu kanaatimizce.

Mustafa Bey öncelikle *faşist estetik* ifadesindeki faşizme yapılan göndermenin özel olarak 'Nazizm' ile ilgili olduğunu, bu yüzden sunum boyunca faşizmi Nazizm olarak ele alacağını belirtti. *Faşist estetik* tabirinin ele alınışındaki ortodoks algıdan söz etti başta: '*Faşizmin estetiği mi olur? Faşist estetik ok-simoron bir tabirdir.*' Bu algının arkasındaki anakronik ön kabulleri ele alarak konuya açıklık getirdi. Bugünden bakarak o dönemde çok homojen ve salt

propagandaya indirgenmiş bir estetik tasavvur edilmesinin yanıltıcı olduğunu söyledi. Aksine o dönemde bu tür standartların henüz oturmadığını ve ayrıca estetik ortamın Nazizme desteğini salt baskı mekanizmasının ürünü olarak okumanın sakıncalı olduğunu (desteğin içselleştirilmiş bir yanı olduğunu da göz önüne almak gerektiğini) belirtti. Ancak 90'lı yıllardan itibaren konuya dair daha nesnel değerlendirmeler yapılmaya başlandığını da ekledi.

Sayın Bölükbaşı, Nazi dönemindeki sanatı örneklemek için Leni Riefenstahl örneğinden yola çıktı. Tezinin temel iddialarını şöyle özetleyebiliriz: Riefenstahl önce oyuncu, daha sonra da yönetmen olarak sivriliyor. Öncelikle saf materyalizme ve rasyonalizme karşıtlık kuran 'Dağ filmleri'nde yer alıyor. Sonrasında bu türe ait bir film de kendisi çekiyor ve bu film dikkat çekiyor. Sonrasında parti için belgeseller çekmeye başlıyor. Bunda Hitler'e karşı kişisel sempatisinin de etkisi olduğunu söylemek mümkün. Belgesellerde Nazizmin temel ilkelerinin estetik biçimde yansıtıldığını görüyoruz. Geniş açı kullanımı 'organik bütünlük' fikrinin bir yansıması. Aşağıdan çekim, kolektif güç karşısında bireyin konumunu işaret ediyor. Leni Riefenstahl estetiği Nazizmin temel özelliklerini yansıtıyor:

- 'İdeal beden' kurgusu, antik güzelliğe vurgu (38'de çekilen 'Olimpia' örneğinde görüldüğü gibi),
- Doğallık vurgusu; doğa ile uyumlu güzellik; masumiyet fikri,
- 'Yeniden doğuş' fikri,
- Hiyerarşi ve itaat,
- Kutsallık, gizemleştirme, ruhanilik,

- Savaşın merkezde olması...

Sunumun genel argümanı olarak Nazizm'de '*politikanın estetikleştirilmesi*' sürecini yakaladığımızı söylemesi ve bu süreci açıklamada beslendiğimiz teorik kaynaklardan ikisini, Weber ve Benjamin'i, ele alarak bu kaynakların savlarını ele alması da önemliydi. Onlardan yola çıkarak Faşizmin teknolojik rasyonalitenin yarattığı parçalanmaya karşılık politikanın estetikleştirilmesi ile bir alternatif olabildiğini, Faşizmin anlam kaybını yeniden sembolleştirme (teknoloji + maneviyat formülünden çıkarak) ile telafi mekanizması olduğunu ama aynı zamanda modernitenin içsel çelişkilerinin bir ürünü olarak ele alınması gerektiğini belirtti. Şu özet cümle çok açıklayıcıydı : "Faşizm bir problemi ele alır; maddi koşulundan koparır ve sembolik düzeyde çözer."

Sunum birçok noktaya dair soru ve karşılaştırma noktası vermiş oldu. Bir tanesini iletmek gerekirse: Nazizm'in temel özellikleri olarak saydıklarımız aslında günümüz estetik-politik arenası için de geçerli. Gündelik hayatımıza da fazlasıyla sirayet eden güzellik (doğallık vurgusundan kayıp, başka bir formatta pazarlansa da) teröründen söz edebiliriz. Aynı şekilde, politikacıların imaj yapıcılar ile salt ikon haline getirilmelerine bakarak politika sahnesinin estetikleştirilmesinden de söz edebiliriz. Ve Türkiye örneğinde de olduğu gibi yine politikanın ufkunun teknoloji + maneviyat formüllerinin yeni versiyonları ile çizildiğinden bahsedebiliriz.

■ Apaçi Gençlik

Ömer Miraç Yaman, 20 Nisan 2013

Değerlendiren: Yunus Çolak

Üniversitelerin, sosyoloji, sosyal politika, kent çalışmaları ile ilgili toplumsal yönü ağırlıklı kürsülerinde son derece önemli bir yer işgal etmesi gereken *gençlik çalışmaları*, maalesef çeşitli sebeplerden ötürü hak ettiği ilgiye kavuşabilmiş değildir. Bunun

ötesinde çeşitli bilgi birikimleri için zengin bir vaka kümelenmesi sunacak alanın politik çıktılarının da Türkiye sahinde henüz sınırlı sayıda isim tarafından keşfedilmiş olduğunu söylemek mümkündür. Genç nüfusu ile övünmeyi bir ulusal politi-

ka haline getirmiş siyasetçilerin ise, kendi geldikleri taban hareketleri ve sosyal doku ile bağlantılı olarak gençlik için yalnızca hareketin kullanımına yönelik değerlendirmelerin yapılması da kısırlığın sebeplerinden biridir. Bilim insanları için sahanın kuramsal altyapısı üzerine detaylı bir incelemenin gerekli oluşu, gençliğin yalnızca bu siyasi kodlara konu edilmesini zorunlu kıldığı düşünülen bir çekince alanı olarak gözükmektedir. Halbuki, modernite, göç, kentsel ayrışma gibi sosyolojik olguların kavşağında gençliğin bu koşullarda nereye evrildiğini izlemek siyasi kullanımın da hızını keserek, yapıcı gençlik politikaları üretiminde önemli bir etken olacaktır.

İstanbul gibi bir megapolün, estetik, medeni veya manevi kodları üzerine kafa yormayı büyük bir hünerle Tanpınar'dan beri sürdüren sayısız çalışma mevcuttur. Ancak üstüne boca edilen modernitenin bu medeni koşullarda ağıttan başka sesini duymak hayli güçtür. Kentsel formları, mekanın gündelik kalitesine indirgeyen, estetiği bir üst sınıf üretiminde kullanarak statüsel bir İstanbul yaratımı, bu kentin tabanından akıp giden bir toprağı görmemize mani olmaktadır. Çamlıca'ya dikilecek caminin kaç minareli olması gerektiğini bir kenara bırakıp, ekonomik olarak geri bırakılan bir ulusun mekânsal yuvalanmasının nerede bir patlamaya dönüştüreceğine ve kenti boğaz manzarasında izlemenin doyumsuz konformizmini bir an olsun terk edip; sürekli kendilerinden kaçılan, görüntüleri ve yaşa-

yılları ile önce ailelerinden sonra bütün bir toplumdan ayrılaşan ara sokaklardaki gençlerin derdine düşmek hayli zor bir karar olsa gerek.

Ömer Miraç Yaman'ın İLEM sunumlarında gözler önüne serdiği incelikli çalışması, akademinin kadrolar dağıtan kariyerizmine meftunluğun tavan yaptığı bir CVcilik döneminde, hasbi bir doktora tezini bizlere sundu. Sekiz bin yıllık İstanbul'un, tarihi elli yılı bulmayan Esenler ilçesinde, sokak aralarından çıkıp, şehrin hiçbir metrekaresinde kendilerine yer bulamayan bir gençlik işleniyor Yaman'ın çalışmasında. Bilimsel dilin getirdiği zorunluluk onları alt-kültür olarak konumlandırırsa da Yaman'ın sunduğu İstanbul'un kültürel denkleminin artık, *lâleler, güller çemenler* değil, toplumsal sömürünün en aşağısını yaşamaya bu kentin insanları tarafından itilmiş kız-erkek bir genç neslin ürettiği "Apaçi Style" olduğunu, suratımıza bir tokat gibi vuruyor.

Nitel etnografik incelemenin tüm sınırları zorlanarak, Apaçi Gençliğinin bulunduğu her mekânda bir yılı aşkın bir süre katılımcı gözlemleri ile bizat bulunan araştırmacıdan, kamusal politikaların, gençliğe hizmete kendini adanmış sivil toplumun ve toplumun çekirdeği olan ailenin bu gençliği ötelemek konusunda nasıl bir işbirliği içerisinde olduğunu öğrenmiş oluyoruz. Bu dışlanmışlık içinde, hayati faaliyetleri aykırı bir biçimde üreten gençliğin, gündelik yaşam, konuşma biçimi, kılık-kıyafet ve dini inanışlarına dair araştırmacının gözlemlerine ve bu gençlikle yapılan görüşmelere dayanan bulgular, sosyal planda büyük savrulamalara karşı kendini sigortalayan ilginç bir yaşam biçimini bizlere sunuyor.

Yalnız Esenler ile ya da İstanbul'la sınırlanamayacak bu sosyolojik olgunun örneklemindeki isimlerin yaşam öyküleri, gerek görsel gerekse sesli olarak dinleyicilerle paylaşılırken, kimi önemli detaylar da atlanmak durumunda kalmıştır. Çünkü konunun

dinleyiciler açısından karşılığını hayli uzaklarda bulması, bir *apaçi* için sıradan bir durum olan ahlak dışılık ya da tiksinti vericiliğin dinleyicilerin zihinlerinde çağrışmasını ve bu durumlarla yüzleşmesini zorlaştırıyordu.

2013 yılında, kitaplaşan Apaçi Gençlik araştırması, sosyal bilimler disiplinlerinin, Türkiye'ye has soursalların çalışılmasında özgün bir örnek. Araştırmamanın yöntemsel kurgusu ve sahadaki güçlüklerin aşılmasında ısrarcı bilim insanı tutumu böyle bir eseri bizlere kazandırıyor. Türkiye'de yoksulluk gibi, gençlik problemleri gibi konu başlıklarının mekan-sal kurgularla ötelenebileceği zannında bir iktidar tutumu ve hep en "steril" gencin peşinde koşan sivil irade ortadayken, bu türden çalışmaların yankısını bulmak hayli güç olsa da...

■ Rıza ve Müzakere: Cuma Hutbelerinin Yazımında Diyanet'in Rolü

Muhammet Habib Saçmal, 18 Mayıs 2013

Değerlendiren: Yusuf Akbulut

İLEM tez sunumları programı dâhilinde Mayıs ayı konuğumuz olarak Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde tamamladığı "Rıza ve Müzakere: Cuma Hutbelerinin Yazımında Diyanet'in Rolü" başlıklı yüksek lisans teziyle Muhammet Habib Saçmal'yı dinledik. Saçmal'ın tezi bu alanda yazılan ilk tez olması açısından önemli. Tezde de belirtildiği gibi her Cuma yaklaşık 20 milyon erkeğe ulaşan bir mesajın ilk defa Siyaset Bilimi alanında bir teze konu olması nereden bakılsa geç kalmış bir durum. Bu açıdan tez, önemli bir eksiği kapatmış durumda. Saçmal'ın tezi üç ana bölümden oluşuyor. İlk bölüm Türkiye'de devlet ve din arasındaki ilişkinin gelişimi ve Diyanet'in dönemlere göre değişen pozisyon ve söylemi, ikinci bölüm Cuma hutbelerinde milliyetçi-devletçi söylemin analizi ve son bölüm ise Diyanet'in hutbe

yazımında aktör olarak rolü temalarını işliyor. Sunumda, zaman kaydına uyabilmek adına tezin ana iddialarını dillendiren ikinci ve üçüncü bölümleri dinledik.

İlk bölümde söylem analizi için hutbeleri konuları itibariyle ferdi, toplumsal, milli ve dini olarak dört ana başlıkta incelediğini söyleyen Saçmalı, özellikle milli başlığı altında topladığı hutbelerin, devletin “millet” algısına uygun şekilde yazıldığını söyledi. Bunun için devlet alanıyla dini alanın birbiriyle özdeşleştirilmesi mevzu bahis. Ayrıca, İslam kaynaklarında dine ve ümmete yapılan atıflar hutbelerde sanki bir kavme işaretmiş gibi ele alınıyor ve ayet ve hadisler bu perspektifle yorumlanıyor. Bunlarla beraber Allah’a itaat ile devlete itaat arasında bir özdeşlik kurularak milli konuların haricinde ferdi, toplumsal ve dini hususlar da devlet, millet ve milliyet ekseninde değerlendiriliyor. Millet vurgusunun muhteva olarak sadece milli mevzularda değil, sayılan bu diğer alanlarda da yapıldığının tespiti ve bunun bir söylem analizi ile değerlendirilmesi bize hutbelere dair önemli bir bakış açısı sunuyor.

İkinci bölümde hutbelerin yazımındaki aktörlerin incelenmesini dinledik. Saçmalı yaklaşık 6 ay boyunca İstanbul Hutbe Komisyonunda katılımcı gözlemci olarak bulunmuş ve 14 komisyon

toplantısına katılmış. Buradaki tecrübelerinin de yardımıyla aktörleri temel olarak merkezi (devlet, hükümet, toplum) ve yerel (imam ve vaizler, hutbe komisyonu, il müftüsü) olarak tesbit edip iki grupta inceliyor. Bu küçük resim bile hutbe yazımında tek bir sesin hakim olmadığını göstermek açısından önemli. Hutbe komisyonları hem bir yıllık hutbe konularını belirliyorlar hem de imam ve vaizlerin göndermiş oldukları hutbeleri tashih edip, duruma göre yeniden yazıp yayınlıyorlar. Burada ana aktör olarak hutbeyi ilk yazan, imam ve onu tashih eden komisyon gibi dursa da diğer aktörlerin gücü özellikle alengirli noktalarda ortaya çıkıyor. Zaten ilk başta her haftanın konusu belirlenirken pek çok milli bayram ve önemli hafta dikkate alınmak zorunda. Hutbe komisyonu hutbelerde izleyici kitleyi çok dikkatli okumaya çalışıyor ve İstanbul genelinde irad edilecek hutbe için bir çok noktada köşeleri olmayan, kesin fikirler beyan etmeyen bir tarzı benimsiyor. Bu hassasiyetlerin önemli bir kısmı ise devlet ve hükümetin duruşu ve muhtemel tepkisi göze alınarak oluşturuluyor. Her ne kadar çeşitli aktörler karşısında “rıza”yı esas alan bir duruş sergilese de, hutbe komisyonun devlet, hükümet ve topluma karşı oto-sansüre başvurmadan kendi görüşlerini savunduğu örnekler de sunumda yer aldı. Bu haliyle tez, Diyanet görevlilerini salt “devletin maaşlı memurları” olarak gören anlayışı benimsemiyor ve Diyanet’in kendisinin de bir aktör olarak çeşitli aktörler karşısında “müzakere”de bulunduğunu iddia ediyor.

Tezde ayrıca Türkiye’de son yıllarda millet kavramı üzerine yapılan tartışmalar hutbeler üzerinden okunmuş. Saçmalı’ya göre AK Parti hükümetinin 2009’daki Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi’nden sonra Türkiye’de Türk etnisitesi temelinde bir ulus-devlet anlayışından uzaklaşmakta ve bunun yansıması hutbelerde açık bir şekilde görülmekte. Hutbelerde hükümetin tavsiyesi doğrultusunda artık Türk ve

Türk milleti kelimeleri kullanılmıyor ve 2012'den itibaren Kürtçe vaaz ve hutbeye izin verilmiş durumda.

Bu çerçevede İstanbul hutbelerinde en son Ağustos 2009 tarihinde “Türk” kelimesi geçiyor. Sunumun kendisi kadar soru cevap kısmı da değerliydi. Dinleyiciler arasında Diyanet Ankara merkezinden gelen görevlilerin de olması canlı ve zaman zaman hararetli bir tartışmaya zemin hazırladı. Diyanet görevlileri kendi zaviyelerinden baktıklarında “ilahiyat” ayağını eksik buldukları için tezi eleştirdiler. Fakat tezin Siyaset Bilimi tezi olarak yazıldığı göze alındığında bu eleştiri bir nebze yersiz duruyor. Tez hakkında ikinci ciddi eleştiri ise yöntemle de alakalandırılabilir bir husustu. Başlıkta da belirtildiği üzere tez hutbelerin yazımında Diyanet’in rolünü tartışmaktadır. Eleştiriler ise Ankara Diyaneti’nin neden teze dâhil edilmediği üzerineydi. Saçmal bu eleştiriyi resmi Diyanet yorumunun Diyanet yayınları, yasalar ve geçmiş Diyanet İşleri Başkanlarının yayınladıklarından hareketle elde edildiğini söyleyerek cevapladı. Türkiye Cumhuriyeti’nde yaşayan ve zaman zaman Cuma Hutbelerinde kulak tırma- layıcı ifadelerle maruz kalanlar için hikâyenin görünmeyen yanına da hâkim olabilmek önemli. Bu bağlamda tez güzel bir imkân sağlıyor. Tadım- lık bir parça aktardıktan sonra ayrıntılı inceleme için tezin kendisine başvurmanızı tavsiye ederim. Teze bir iki ay içinde YÖK’ün tez arşivinden ulaşılabilir.

■ Osmanlı Suriyesinde İslami Reformizmin Kökenleri, 1855-1914

Ahmet Zeki Olaş, 8 Haziran 2013

Değerlendiren: Yasemin Üstünsoy

Geniş bir kavramsal çerçevesi olan İslamcılık teriminin Suriye’deki tezahürünü inceleyen Ahmet Zeki Olaş, Suriye’deki modernleşmenin başlangıcını 1800’lü yıllardan itibaren ele alan bir sunum yaptı. Kavalalı Mehmet Ali Paşa’nın Vahhabi isyanla-

rını bastırmak üzere modern bir Mısır ordusuyla Suriye’ye gelişini, Suriye modernleşmesinin başlangıcı olarak ele alabileceğimizi belirten Olaş, modernleşme sürecini daha doğru okuyabilmek adına Suriye, Lübnan ve Filistin sürecinin incelenmesi gerektiğini vurguladı.

Tez çalışması genel itibarıyla Suriye ve Mısır coğrafyalarındaki İslamcı şahsiyetlerin ilişkilerini, tutumlarını, düşüncelerini ve dönem gelişmeleri karşısındaki tavırlarını ele alıyor. Bu bağlamda ele alınan ilk isim; Emir Abdülkadir el-Cezairi. Fransızlara karşı verilen direniş mücadelesinin emiri ve Cezayir’in milli kahramanı olan Abdülkadir el-Cezairi’nin, bir süre Fransa’da esir olarak tutulduktan sonra, 1855 yılında Şam’a geldiği ve siyasi kişiliği kadar ilmi kişiliği ile de ön planda olan Cezairi’nin, kurduğu ders halkalarıyla Suriye merkezli ilk İslami entelektüel hareketi başlattığı belirtildi. Ders halkasına katılan ulemanın geleneksel ulemadan olmasına rağmen, Cezairi’nin düşüncelerinden etkilenecek reformun gerekliliğine ikna olduğunu ve Cezairi’nin Fransa’da bir süre kalıp modernleşmeyi yakından gözlemlemiş olmasının, reformist düşüncesinin oluşmasında güçlü etkileri olduğunu öğreniyoruz.

Cezairi’nin 1860 yıllarında Şam’a sığınmış olan Dürzî isyanında 15.000 Hristiyan’ı katliamdan kur-

tarmasının Doğuda ve Batıda büyük bir yankı uyardığını belirten Olaş, bu olayın bir yandan Ceza-iri hakkındaki şüpheleri arttırdığına, diğer yandan da Batıda lehine bir kampanya başlatılıp, övgü ve taktirle karşılanmasına yol açtığını ifade etti. Siyasi etkinliğinin oldukça belirgin olduğuna ve 93 harbi sırasında Suriye'nin bağımsızlığını gündem edin-mek üzere kurulan komitenin, siyasi lider olarak Cezairi'yi belirlediğine dikkat çekti. Tasavvufi yönünün yanında aynı zamanda aktivist olan ve Şam ulemasının ufkunu genişleten Emir Abdülkadir el-Cezairi, Olaş'a göre Suriye'nin modernleşme süreci-ni anlamak için kilit isimlerden biri. Fakat hakkında yeterli bilgiye ulaşılamıyor.

Çalışmanın devam eden kısmında ise Cezairi son-rası dönemde Şam'daki durum ele alınıyor ve bu dönem için üzerinde çalışılan isim ise Cemaleddin el-Kasimi. Ahmet Zeki Olaş Emir Abdülkadir el-Cezairi'nin çevresinde reformcu söylemleri olma-yan "ilk kuşak" bulunduğunu, Kasimi'nin çevresini ise reformcu bir çizgisi olan "ikinci kuşağın" oluş-turduğunu belirtti. Kasimi'nin kendisini Nakşibendi olarak kabul ettiğini söyleyen Olaş, Nakşibendi çevrenin o dönemde ihyacı bir çevre olduğunu ve "kaynaklara dönüş(Kur'an ve sünnet)" vurgusu yap-tığını belirtti.

Kasimi'nin yaşadığı dönemde Suriye ve Lübnan'da Protestan kilise ve okullarının yoğunlukla açılma-sı ve Hıristiyan kültürünün yaygınlaşması, Arap halkının kültür bunalımı yaşamasına sebep oldu-ğunu belirtti. Bir yanda Hıristiyan kültürünün et-kisiyle yabancılaşmanın, diğer yanda Muhammed Abduh ve Cemaladdin Afgani önderliğinde baş-layan modernleşme hareketinin olduğu dönemde, Müslümanların problemlerini tespit ederek, çağı yakalama yöntemleri peşinde olan Kasimi'ye çeşitli suçlamalar yapılıyor. Bu suçlamaların başında yeni bir mezhep kurduğu iddiası geliyor, bunun yanında

Reşit Rıza'nın Şam'da yaptığı bir konuşma esnasında Vahhabilikle suçlanması ve linç edilmek istenmesi olayında, Reşit Rıza'yı Şam'a Kasimi'nin davet ettiği söylentileri ile Kasimi sıkıntılı günler yaşıyor. Gele-neksel metot üzerine ilim tahsil etmesine rağmen, Kasimi, çağdaş âlimlerden de etkileniyor. Bunların başında Muhammed Abduh'un geldiğini söyleyen Olaş, Mısır'a onu ziyaret için gittiğini, Mısır seya-hatinin Kasimi'nin ilk modern tecrübesi olduğunu ve Mısır'dan oldukça etkilendiği ifade etti. 1890'dan itibaren Mısır'ın tüm muhaliflerin toplanma alanı haline geldiği bir çekim merkezine dönüştüğünü dile getiren Olaş, bunun en önemli sebebinin Ce-maladdin Afgani ve Muhammed Abduh gibi isimle-rin burada bulunması olduğunu belirtti. İslamcılı-ğın ve aynı zamanda Arapçılığın içinde bulunan bir isim olan Cemaleddin El – Kasimi, bu dönemdeki demokratikleşme çabalarının da içinde bulunuyor. Olaş, akılcılık ve ilerlemecilik çizgisinde bulunan reformist çevrelerin anayasacılık etrafında birleş-tiğine dikkat çekti. 1909 yılında İttihat ve Terakki'nin yönetime el koyması ve izlediği politikalar ise Arap milliyetçiliğine dayalı bir muhalefetin gelişmesine neden oluyor. Bu dönemde Suriye'deki gelenek-sel ulema İttihat ve Terakki'yi önce desteklemedi-ği halde ilerleyen süreçte İttihat ve Terakki yanlısı oluyor. Reformist çevrede ise tam tersi bir durum yaşandığını ifade eden Olaş, öncesinde destekleyen reformcu çevrelerin sonraları desteğini çektiğini, bu taraf değişikliğinin sebebinin ise Adem-i Mer-keziyetçilik\ Merkeziyetçilik ile ilgili izlenen poli-tikalar olduğunu ifade etti. Bu dönemde kendini oldukça belirgin bir şekilde fark ettiren Arapçılık akımının, I. Dünya Savaşı sırasında yaşanan geliş-melerle tam olarak etkisini gösterdiğini ve netice olarak İslamcılığın Arapçılığa evirildiğini ifade etti ve son kısımda soruları cevaplandırarak sunumuna son verdi.

■ Osmanlı'da İşçi Hareketleri

Yrd. Doç. Dr. Kadir Yıldırım, 15 Haziran 2013

Değerlendiren: Mehmet Yıldırım

Bu hafta İLEM Sunumlarının bu haftaki konuğu Kadir Yıldırım'dı. Kadir Yıldırım ile *Osmanlı'da İşçiler (1870-1922)* isimli kitabını konuştuk. Kadir Yıldırım aslında doktora tezi olan bu çalışmasını, bir yıl daha üzerinde çalışarak kitaplaştırdığını ifade etti. Yıldırım'ın çalışma ilişkileri tarihi çalışmak istemesi ve Türkiye'de bu alanda büyük boşluk olması kendisinin böyle bir çalışma yapmasına vesile olmuş. Türkiye'de emek tarihi üzerine yapılan çalışmaların kısıtlı olduğunu söyleyen Yıldırım, yapılan çalışmaların da ne yazık ki ideolojik kaygılardan arınmamış olduğunu belirtti. Yıldırım emek tarihi alanında yapılan ilk çalışmaların tanıklıklarla yapıldığını dile getirdi. Oya Baydar'ın çalışmasını bir kırılma olarak gören Yıldırım, Baydar'ın çalışmasını birincil kaynaklarla yazması sebebiyle Türkiye'de emek tarihi çalışmalarında bir ilki başardığını ifade etti.

1980'li yıllar emek tarihi çalışmalarının filizlendiği dönem olmuştur. Bu dönemde yapılan tartışmalarda Osmanlı'da grevin serbest olup olmadığı tartışmaları ön plana çıkmıştır. Emek tarihinin derinleştiği yıllar ise, 1990'lı yılların sonudur. Emek tarihi çalışmalarının ihmal edilmişliğinin sonucu olarak henüz ilk grevin ve ilk sendikanın ne olduğunu bilmediğimizi vurgulayan Yıldırım, bu konuda kitaplarda yer alan bilgilerin yanlış olduğunu kendisinin söylediği isimlerin de tartışmalı olduğunu dile getirdi.

Yıldırım'a göre Osmanlı'da işçi her zaman vardı. İşçilerin toplumda kabul görece kadar fazlaşması ise 19. yüzyılda olmuştur. Bu yüzyılda Osmanlı modernleşmesi süreci, Osmanlı'da üretim araçlarının değişmesi ve demiryollarının yapımları vb. işçi ve

işveren tanımlarının hatlarının belirginleşmesine neden olmuştur. Kadınların ve erkeklerin iş gücünü oluşturmaya başladığı bu dönemde toplumsal değişim de kaçınılmaz son olmuştur. 1830'da fabrikalaşmadaki en büyük sorun kalifiye eleman sıkıntısıydı. Bu sebeple bazı fabrikalar kapanmıştır. Bu dönemde kalifiye işçi sorununun eğitimle giderilmek istenmesinin yanı sıra gazetelerde de "Neden bizim kalifiye işçimiz yok?", "Neden herkes devlete kurumunda memur olmaya çalışıyor?" ve "Niçin iki-üç kişi bir araya gelip fabrika açmıyor?" gibi günümüzde bile devam eden sorunlar üzerine tartışmalar yapılmıştır.

Osmanlı'da işçileşmeye ilk dönemde karşı çıkılması dikkat çekici bir husus olmuştur. İnsanların fabrikalarda hanimlarının ve çocuklarının çalışmalarına izin vermemesi, işçileşmeye karşı direnmesi ve fabrikaları genelev olarak nitelendirmesi sunum dâhilinde ifade edilmiştir. Ancak bu tavır aslında geniş bir tartışma ve araştırma konusu olarak görülebilir. İşçileşmeye karşı bu direnişi ve kalifiye eleman sorununu Osmanlı

yönetimi ve işverenler dışarıdan işçi getirterek aşmaya çalışmışlardır. Yabancı işçilerin kendileriyle beraber sosyalist düşünceleri de getirmeleri sosyalist düşüncenin Müslümanlar arasında yayılmasını sağlamış ve Osmanlı hükümetini tedirgin etmiştir. Bu bağlamda Osmanlıların işgücünü millet kavramı üzerinden sağlamaya çalıştığı söylenebilir. Askerlerin ve mahkûmların greve çıkan işçilerin yerine çalışması da dikkat çeken bir başka nokta olmuştur.

Kadınların çalışma hayatında geleneksel muhafazakâr rol ve gelişmemiş sanayi nedeniyle başlangıçta yer al(a)mamışlardır. Yine devletin ve toplumun kadının çalışmasına karşı bir tutumu ve tutumun yansması olarak anlatılan bir örneğe

göre 1908'de Kastamonu'da kadınların fabrikalarda çoğalmasıyla beraber bunu önlemek için silahlı bir örgüt kurulmuştur. Ancak tüm bunlara rağmen 1830'lardan itibaren kadınlar iş hayatına başlamışlardır. 1853-1854'te ise Müslüman kadınlar çalışma hayatını yerlerini almaya başlamışlardır.

İşçi örgütleri 1908 öncesi Osmanlı'sında beş ya da altıdır. Sanayileşmenin az olması örgütlerin azlığındaki en temel faktördür. Yine devletin korkuları örgütlerin azlığındaki bir diğer faktördür. 1908 öncesi dönemi sendikaları ve işçi hareketlerini kısaca özetleyen Yıldırım 1908'e kadar tespit edebildiği 350 grevin 340'ının ücretle alakalı ve daha çok pragmatik eylemler olduğunu belirtti. Devlet ise bir yerde yapılan grev diğer yere yayılmasın anlayışıyla, tüm ülkede işçi hareketlerinin önü kesmeye çalışmıştır. Ekonomik olarak devletin çıkarı için grevler hoş görülmemiştir. Ancak tüm bunlara rağmen Yıldırım'a göre, Osmanlı'da grev kesinlikle yasak değildi. Tatil-i eşgal kanununun varlığı kâğıt üzerinde grevi yasak gösterse de pratik hayatta grev yasak değildir.

"Sosyalist hareketler işçi hareketlerinin neresinde duruyor?" sorusuna da yanıt arayan Yıldırım, 1848'ten itibaren Osmanlı topraklarında sosyalizmden haberdar olduğunu ve 1871 Paris Komünü'nün Osmanlı topraklarında geniş yankı bulduğunu sözlerine ekledi. Sosyalizmin muhtemel etkilerine karşı devlet, çeşitli önlemler almıştır. Buna rağmen özellikle Ermeniler arasında sosyalizm geniş yankı bulmuş ve Ermeniler çok ciddi sosyalist yayınlar yapmışlardır. Abram Benaroya önderliğinde kurulan Selanik Sosyalist İşçi Federasyon'unu Yıldırım bu Marks'tan bugüne Osmanlı topraklarında sosyalizmi bu kadar iyi temsil eden başka bir örgüt kurulmamış olabilir şeklinde sunmaktadır.

Türkler arasında sosyalizm ilk kez İştirak gazetesinin Hüseyin Hilmi tarafından çıkarılmasıyla başla-

mış daha sonra Osmanlı Sosyalist Fırkası kurulmuştur. Ancak 1913'te Mahmut Nedim Paşa'ya suikast düzenlenmesinin ardından tüm partiler kapatılınca sosyalist hareketler de bu dönem için sona ermiş oluyor. Yine Selanik'in elden çıkmasıyla Osmanlı sosyalizmi adeta başsız kalmıştır.

I. Dünya Savaşı sonrası sosyalist hareket yeniden canlanmıştır. Bu dönemde yine Hüseyin Hilmi ön plana çıkmıştır. Ancak Hüseyin Hilmi'nin de sosyalistliği hala güncelliğini koruyan bir tartışmadır.

Osmanlı işçi tarihini yakından tanıma ve anlama fırsatı veren sunum soru-cevap kısmıyla tamamlandı. Yeni çalışmalarını dört gözle beklediğimiz Kadir Yıldırım'a ufuk açıcı sunumundan dolayı teşekkür ederiz.

■ Dersaadette Bir Sosyalist: Parvus Efendi

Cenk Beyaz, 22 Haziran 2013

Değerlendiren: Bünyamin Sağman

İLEM sunumlarında bu hafta konuğumuz Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde yüksek lisans eğitimini *Sosyalist Bir Yazardan Osmanlı İmparatorluğu'nun İktisadi Sorunlarına Çözüm Önerileri: Alexander Israel Helphand-Parvus Efendi* başlıklı teziyle tamamlayan Cenk Beyaz oldu. Tezinin farkının Parvus'un düşüncelerinin Türk iktisat düşüncesi tarihi bağlamında nereye oturduğu sorusunun yanıtı olduğunu ifade eden Beyaz, sosyolojik olarak özne olan Parvus'un düşüncelerinin değerlendirilmesi kısmının Almanca bilmemesinden dolayı eksik kaldığını ancak Avrupada Parvus'la ilgili birçok çalışmanın bunu telafi ettiğini dile getirerek tez çalışmalarını 6 ay University of Groningen'de (Hollanda) bulunduğunu dile getirdi. Değişen Osmanlı ekonomi sistemine Parvus mu öncelik ediyor yoksa Parvus olayın bir parçası mı soruları da Beyaz'ın tezinde yanıt aranılan sorular olmuştur. Sunumunda Beyaz, Parvus Efendinin yaşamı, kişili-

gi, düşünceleri ve faaliyetleri hakkında genel bilgiler aktardıktan sonra Parvus Efendi'yi bizim için önemli kılan noktaları ifade etti. Asıl adı Alexander İsrail Helphand olan Parvus'un ilginç bir karakter olduğu ifade eden Beyaz, onun 1867 yılında Rusya'da getto diyebileceğimiz Yahudilere belirlenen belli bir yaşam alanında doğduğunu ve orta sınıf burjuva bir Yahudi aileye mensup olduğunu belirtti. Odesa'da dünyaya gelen Parvus 1887'de İsviçre'ye Basel üniversitesine gitmiş, burada ekonomi-politik çalışmalarını sürdürmüş ve doktorasını tamamlamıştır. Buna rağmen Parvus akademik hayatta etkin bir şahsiyet olmamıştır. Parvus'un teoriği pratiğe aktarma arzusu onun akademik hayatta kalmayışının temel sebepleri arasında gösterilebilir. Alman sosyal-demokrat partisiyle bağ kuran Parvus, Karl Kautsky, Rosa Luxemburg ve Clara Zetkin gibi isimlerle vakit geçirmiştir. Rusya bağlarını koparmayan Parvus, adeta Rusya'dan hıncını çıkarma amacıyla olmuş bunun için de Rusya'da bir devrim olması gerektiğine inanmış ve bu sebeple Alman yetkilileriyle işbirliği yapmıştır. Bu amaç uğrunda Rusya'ya giden Parvus, burada gazete ve dergi çıkararak manipülasyonlarda bulunmanın yanı sıra Troçki ile tanışmıştır. Troçki'nin sürekli devrim düşüncesinin Parvus'e ait olduğuna dair fikirlerin varlığına da işaret eden Beyaz, yine Parvus ile ilgili birçok öngörü olduğunu ancak bunlar için yeterince kanıt olmadığını aktardı. Şubat 1917'de Rus Devrimini gerçekleştiren ekip içinde yer alan Parvus, Lenin ve diğer Bolşeviklerin İsviçre üzerinden Rusya'ya kaçırılmasını Alman istihbarat servisleriyle temin etmiştir. Fakat Parvus, yeri geldiğinde kendisini savunmak adına böyle bir şeyi kabul etmediğini Alman istihbarat servisleriyle çalışmadığını belirtmiştir. Ancak buna rağmen Rusya'ya vardıklarında Bolşevikler Parvus'u aralarına alma-

mışlardır. Parvus hem pragmatik yönüyle hem de teorik düşünceleriyle ön plana çıkan bir isimdir. Almanya'da öğrencilik yıllarında Parvus sosyal-demokrat çevreyle bulunduğu ilişkiler bağlamında teorik zihni dünyasını oluşturmuştur. Mesela Avrupa Birliğinin kurulması gerektiğini ve ısrarla I. Dünya Savaşının çıkmasını istemiştir. Parvus Avrupalı devletlerin arasında serbest ticaretin olmasını bunun Avrupa'yı güçlendireceğini ve küçük devletler halinde kalınmasının ulusçuluk düşüncelerinin ön plana çıkaracak ve bunun da Avrupa Birleşik Devletlerinin kurulmasının önüne geçeceği düşüncelerini savunmuştur. Önce Balkanlara giden daha sonra İstanbul'a gelen Parvus, burada ünlü Romen Yahudi

Marksist Cristian Rakovski mihmandarlığında ikamet etmiştir. Türkiye'de 1910-1914 yılları arasında bulunduğu zaman Türk aydınları Parvus'u, Parvus Efendi olarak tanımlamışlardır. Parvus'un Türkiye'deki faaliyetlerini üç ana başlık içinde incelemek mümkün. Birincisi İttihat ve Terakki'ye entelektüel etkisi bunun sonuçlarına birebir ulaşmak çok zordur. Emmanuel Karaso'nun vasıtasıyla İttihat ve Terakki liderleriyle tanışmış ve onlara

mali danışmanlık yapmıştır. Türk Yurdu'nda yazılar yazan Parvus ile Yusuf Akçura ilişkiler geliştirmiş ve Yusuf Akçura Parvus'den kendilerine mali danışmanlık yapmasını istemiştir. Milli iktisat modelinde Parvus'un rolü tartışılmıştır. İkincisi siyasi ilişkileri ve özellikle Selanik'teki aydınlar üzerine etkisi. Parvus Osmanlı'nın Almanya'nın yanında savaşa girmesi için çalışmış ve sosyalist düşünce açısından canlı olan Selanik'te düşüncelerini buradaki aydınlara aktarma amacıyla olmuştur. Üçüncü olarak ticari faaliyetleridir. İstanbul'da bulunduğu yıllarda İttihat ve Terakki'nin mali danışmanlığı yapmasının yanı sıra ikili ilişkilerini geliştirerek ticari faaliyetlerde bulunmuş ve ticari ilişkiler bağlamında savaş

döneminde burada tahıl ve tarım ürünleri ticareti, demiryolu ticareti, silah ticareti işleriyle uğraşmıştır. Ticari faaliyetlerini Basil Zaharoff rehberliğinde gerçekleştiren Parvus, 1915'te Almanya'ya döndükten sonra çok zengin hale gelmiştir. Parvus'un sosyal-demokrat arkadaşları onun yaşamını İstanbul'a geliştinden önce ve sonra şeklinde ikiye ayırmışlardır. Parvus daha sonra Kopenhag'a İskandinav ülkelerine gitmiş buralarda kurduğu enstitülerle faaliyetlerine devam etmiştir. Parvus'un Balkanlar, Kafkaslar, Rusya, Türkiye ve Almanya hattı üzerinde gezmiş dolaşmış buralarda neyin ne olduğunu bilen bir şahsiyet olduğunu altını çizen Beyaz, onun yazılarında dünyanın gidişatı hakkında bazı öngörülerde bulunduğunu da ifade etti. Beyaz'a göre Parvus Marks'tan sonra gelmiş ilginç bir Marksist teorisyen, aktivist, ajan ve işadamı hüviyetlerine sahiptir. 1905 Rus Devriminin de öncülerindendir. 1917 Devriminden sonra Rusya'da barınamayınca Almanya'ya geçmiş ve Weimar Cumhuriyetine danışmanlık yapmıştır. Parvus ölmeden önce son yıllarını İsviçre sınırında Almanya'da bir milyoner olarak geçirmiş ve burada ölmüştür. Sunumun sonunda tez çalışmasının kitaplaştırılacağını ifade eden Beyaz, soru cevap kısmı ile sunumu sonlandırmıştır.

■ Türkiye'de Yükseköğrenimli İşgücünde Vasf ve Beceri Uyumsuzluklarının Azaltılmasında Beceri İhtiyacı Tahmin ve Araştırmalarının Rolü

Dr. Yusuf Alpaydın, 28 Eylül 2013

Değerlendiren: Furkan Köksoy

Sayın Dr. Yusuf Alpaydın'ın İstanbul Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi alanındaki doktora çalışması, vasıflı (Fr. qualité) işgücü ve becerikliliğin Türkiye özelindeki uyumsuzluğu ve bu uyumsuzluğun giderilmesi yönündeki araştırmaları içermektedir. Emek piyasası, yükseköğretim ve devlet organizasyon yapısı arasındaki bağlarda uyumluluğunun önemine

de işaret edilen bu çalışmada, dünya üzerinde benzer sıkıntılara nasıl bakıldığını da içermektedir.

Özellikle 21. asrın gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri açısından önem arz eden yükseköğrenimli birey sayısındaki çokluk, nüfusun yarısından fazla kişiyi konu edinen bu ve benzeri çalışmaları dikkat çekici kılmaktadır. Bilhassa demokratik kimliğin kazanılmaya çalışıldığı devlet yapılarında hükümetlerin sosyal politikalara yönelik istemi doğmaktadır. Dr. Yusuf Alpaydın'ın çalışması, demokratikleşmeye çalışan Türkiye devletinin organlarının uyumsuz çalışmasını ve emek piyasası ile yükseköğrenim arasındaki kopukluğu ayrıntılı olarak ele almaktadır.

Emek piyasaları olarak konulaştırılan, işgücünün daha çok eğitim öğretim çalışmaları sonucunda belirlenildiği, istenilen vasf ve becerilerin piyasa ile aynı nabızla attığı bir ortam ideal işgücünü yansıtırken, bu çalışma bize, Yükseköğretim Kurulu'nun sosyal hayatın vasıflılığı ile yeterli ilgilenmediğini göstererek, üniversitelerin konumunu anlamamıza da yardım ediyor.

4/11/1981 tarihli Yükseköğretim ve 25/6/2003 tarihli Türkiye İş Kurumu Kanunlarının mevcut Türkiye Cumhuriyeti siyasi hayatı içerisinde neşet ettiğinin farkında olarak, Türkiye'de yükseköğrenimli işgücünün etkinliğini bu çalışma sayesinde rahatça anlayabiliriz.

■ Kentsel Dönüşüm Uygulamaları ve Adil Kent

Yunus Çolak, 5 Ekim 2013

Değerlendiren: Zeynep Yılmaz

Planlamada Adil Kent Yaklaşımı Çerçevesinde Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının İncelenmesi: İstanbul Esenler İlçesi Örneği tezinde Yunus Çolak, İstanbul Esenler İlçesi Havaalanı Mahallesi Kentsel Dönüşüm Projesi'ni, kent-adalet ilişkisinden ortaya çıkan adil kent yaklaşımının sunduğu ilkeler çerçevesinde incelemiştir. Dönüşüm insan için mi, mekân için mi yapılıyor sorusunun cevaplarını aramıştır ki ikincisini yönetmenin daha kolay olduğunu ifade etmiştir. Sosyalleşmeyi sağlayacak projelerin kentsel dönüşümle birlikte sunulanmadığına ve mevcut sosyal yaşantıyı yerinden kaldırarak insanları açıktan olmasa da dolaylı olarak göçe zorladığını ve bunun idare için bir sorun teşkil etmediğine değinmiştir. İstanbul'un kontrolsüz büyüyor olması ve bütüncül stratejik planlamalarının olmamasının, İstanbul için kentsel dönüşüm planlamalarını noktasal incelemeye ittiğini ve sorunun buralardan başladığı sunum sonunda varılan tespitlerdendir.

■ İslam Demokrasi'sinin Siyasi Ontolojisi

Halil İbrahim Yenigün, 02 Kasım 2013 Cumartesi

Değerlendiren: Mehmet Yıldırım

İLEM'de bu hafta Halil İbrahim Yenigün'ün doktora

tezi bağlamında gerçekleştirdiği İslami Demokrasi'nin Siyasi Ontolojisi başlıklı sunumunu dinledik. Kendi ifadesiyle, siyasi retoriklere dair üniversite yıllarındaki gözlemleri bu tezin yazılmasına vesile olmuştur. Bu bağlamda tezin arka planını oluşturan en temel etken, İslamcıların demokrasi anlayışındaki değişme, bir başka ifadeyle kırılmalar olmuştur.

Sunumuna, 'Siyasi Ontoloji' kavramını açıklayarak ve bunu hangi anlamda kullandığını izah ederek başlayan Yenigün'e göre, İslamcıların siyasete dair tecrübesini ifade etmek için İslam Siyaset Felsefesi yerine *Müslüman Siyaset Felsefesi* terkinin kullanmak daha doğrudur. Bu vurgusunun ardından İslamcı düşünürlere değinerek sunumuna devam eden Yenigün, Seyyid Kutub'un en büyük projesinin ontolojik bir temizlik hareketi olduğunu ifade etti. Kutub için İslam topyekûn bir dünya görüşüdür. Bu da, bugün İslamcılık denen şeyin ta kendisidir ve aynı şey Abduh'ta, Said Halim Paşa'da da söz konusudur. Kutup'ta, İslam'ı *topyekunleştirici duyarlılık*, hiçbir yama kabul etmeyen bir sahililik damarı mevcuttur. Kutup'ta İslam devleti teorisi değil İslam toplumu teorisi vardır. Kutup üzerinden Mısır'ın bugünkü siyasal durumu için öngöründe bulunan Yenigün, "Eğer Kutub yaşasaydı 2012'de İhvan'ın seçimlere girmemesi gerektiğini söylerdi" demesi sunumun en dikkat çekici noktalarından biriydi.

Diğer yandan, Kutup demokrasiyi küfür rejimi olarak adlandırması Yenigün'e göre siyasi değil ontolojiktir. Kutup, demokrasiye karşı olduğu ölçüde şûra'ya destek vermektedir. Şûradaki amaç ise Müslümanlar arasında murad-ı ilahiye varmaktır. Fazlur

Rahman'da da İslam, topyekun bir sistemdir. Fakat Kutup için ontolojik bir proje olan İslam, Fazlur Rahman'da etik bir projedir.

Günümüze gelindiğinde ise İslam düşüncesinde yeni bir eksen kayması söz konusudur. İslam düşüncesindeki temel fikirler Avro-Amerikan dünya-ya kaymış ve İslam düşüncesinin temel eserleri artık bu bölgede üretilir olmuştur. Yenigüne göre bunun en temel sebebi sürgündeki entelektüellerdir. Ülkelerinde barınamayan entelektüeller bu bölgelere giderek liberal demokrasi ile karşılaşmışlar ve zamanla bu düşünceyi içselleştirmişlerdir. Buradan da yeni bir liberal İslam akımı doğmuştur.

Tezinin sonunda bir takım normatif sonuçlara ulaştığını belirten Yenigüne göre İslam ve Demokrasi sorunsalı yanlış kurgulanmaktadır. Asıl soru farklı ontolojileri ve farklı mitosları olan fakat birlikte yaşama arzusunda olan insanların, bu şartlar altında adaletin ve barışın hedeflendiği siyasal bir takım düzenlemeleri nasıl yapacaklardır sorusudur. Nitekim bu bağlamda sıklıkla gündeme gelen şeyler arasında *halifelik* ve *adalet* gibi hususlar vardır. Bu çerçevede halifeliğin ferdileştirilmesi ıslah ekolünün en büyük kazanımıdır. Böylece halife siyasi bir idareci olmaktan kurtarılmış ve herkes halife kılınarak yeryüzünde adaletin tesis edilmesi ön görülmüştür. İctihadın ferdileşmesi, herkesin dininden sorumlu olması ve herkesin dininin sahibi olması bu yaklaşımın bir diğer kazanımıdır. Şûra kavramının dönüşümü ile “klasik dönemde sultanın danışmanlığı olarak algılanan şûra” anlayışı ıslah ekolü nezdinde kadın-erkek herkesin katıldığı bir düşünce haline gelmiştir. Yenigün, paylaştığı düşünceleri soru cevap kısmıyla daha da açarak sunumunu tamamladı.

■ Ahmed Emin Yalman'ın Mütareke Döneminde Değişen Öteki Algısı

Abdullah Saçmal, 16 Kasım 2013

Değerlendiren: Cihan Yılmaz

İLEM Sunumlarında Abdullah Saçmal, “Ahmet Emin Yalman'ın Mütareke Döneminde Değişen Öteki Algısı” başlıklı bir sunum gerçekleştirdi. Öncelikle Yalman'ı kısaca katılımcılara tanıttı. I. Dünya Savaşı, cumhuriyet dönemine geçiş ve II. Dünya Savaşı gibi kırılma noktalarında yaşamış olan ve sürekli olarak kalem eli tutan Yalman'ı önemli kılan unsurlardan biridir. Saçmal tezinde daha önemli olan şeyin mütareke dönemini ele almak istemesi olduğunu belirterek bu dönemin kurucu bir dönem olduğunu ve günümüz siyasetinin ya aydınların sıklıkla referans ettikleri bir dönem olması nedeniyle mütareke dönemini ele aldığını ifade etmiştir. Babası bir gazeteci olan Yalman, 1888'de Selanik'te doğmuş dönme bir Yahudi'dir. Selanik Askeri Rüstiyesinden mezundur. Yalman Almanca, İngilizce ve Fransızca'yı birbirlerine tercüme edebilecek kadar biliyordu. Amerika'ya giden ve burada doktora yapan ilk dört kişiden biridir. Yalman'ın dünyanın birçok yerinde bulunmasının yanı sıra cihan harbi esnasında çeşitli cephelerde bulunmuştur. Yalman 1917'de Mehmet Asım Us ile birlikte Vakıf gazetesini kurmuştur. Bu dönemde Yalman cephelerde gazeteci olarak bulunmuş ve Mustafa Kemal'den haber yapabilme tekelini elde etmiştir. Ancak CHP'nin kuruluşu başkentin İstanbul'dan Ankara'ya taşınması hususunda ayrılığa düşerek ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasına destek vermiş ve Takrir-i Sükun ile 11 yıl boyunca gazetecilikten men edilmiştir. Amerika ile ilişkileri iyi olan Yalman için Amerikancı-liberal diyebiliriz. Kendisi bu yasaklı döneminde Good Year'ın Türkiye distribütörlüğünü yapmıştır. 1936'dan sonra Tan gazetesini ve haftalık Kaynak gazetesini çıkarmıştır. 1952 yılında Hüseyin Üzmez tarafından suikasta uğramıştır. Demokrat Parti'yi Amerikancı politikalarından dolayı desteklemiştir. Ancak ne var ki Yalman, 1960 Darbe-

si öncesinde Demokrat Parti ile ters düşmüş ve 15 ay hapis yatmış darbe ile hapisten çıkmıştır. 1970 yılında Görüp Geçirdikleri başlıklı dört ciltlik anılarını yayımlayan Yalman, 1972 yılında vefat etmiştir.

Öncelikle 31 Ekim 1918'den yani Mondros'tan 24 Temmuz 1924 Lozan Antlaşmasına ya da 6 Ekim 1924 İstanbul'un kurtuluşuna kadar olan mütareke döneminin neden bu kadar uzun olduğu sorusu ile tezin ana konusuna giriş yapan Saçmal bu yaklaşımın kasten yapıldığını ifade ederek neden böyle düşündüğünü dile getirmiştir.

Ahmet Emin Vakıf ve Vatan gazetelerinde yazılar yazmıştır. Vakıf gazetesinde Mart 1923'te ortağından ayrılana kadar yazmış sonrasında Vatan gazetesini kurarak ve 1925'e kadar bu gazetede yazmıştır. Saçmal, Ahmet Emin'in bu dönemdeki yazılarını ele almıştır. 1150 tane gazete taradığını ifade eden Saçmal bunlardan 749 tanesinin Ahmet Emin'e ait olduğunu ve 50 tane isimsiz yazının bulunduğunu bunlarında Yalman'a ait olduğunu ifade belirtmiştir. İngilizler tarafından 1920-1921 arasında 19 ay boyunca Malta'da sürgüne gönderilmiştir. Saçmal Yalman'ın bu yazılarda öteki algısı ve iktidarla ilişkisi üzerinde durduğunu belirtti. Evvela öteki kavramını açıklayan Saçmal öncelikle Ahmet Emin'in kendisini nasıl tanımladığı sormuş ve Ahmet Emin'in bu soruya Türk ve Müslüman cevabını vermiştir. Bu unsurların ötekisini gayritürk ve gayrimüslim olarak tanımlayan Saçmal bunu da kendi içerisinde üç kategoriye ayırmıştır. Gayrimüslim Osmanlılar, gayritürk Müslümanlar ve batılı güçler. Ahmet Emin yazılarında 55 tane etnisiteden bahsetmiştir. Saçmal bunlardan 15 tanesini tezine dahil etmiştir. Batılı güçler, Amerikanlar, İngilizler, Fransızlar, Bulgarlar, İtalyanlar, Ruslar, Almanlar ve Yunanlılar; gayrimüslim Osmanlılar, Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler; gayritürk Müslümanlar, Kürtler, Araplar, Arnavutlar, Lazlar ve Çerkezlerdir. Bu tezde Saçmal, nitel ve nicel araştırma yöntemlerini kullan-

Abdullah Saçmal

dığını ifade etti. Bundan sonraki aşamada ise görseller eşliğinde verilerini katılımcılar ile paylaşan Saçmal, Ahmet Emin'in öteki algısını örneklerle ifade etmiştir. Saçmal'ın örneklerinden bir tanesi Kürtler hakkındaydı. Kürtler hakkında Lozan öncesi olumlu düşünceler ifade eden Kürtlerin Türklerle et ve tırnak gibi olduğunu belirten Yalman, Lozan sonrası fikirlerini değiştirmiştir. Lozan öncesi mandacılığı savunurken Lozan sonrası bu düşüncesi de değişmiştir. Sunum soru cevap kısmı ile tamamlanmıştır.

■ Ritüellerle Görünen Kimlikler: Türkiye'de Caferi Toplumu

Ayşen Baylak, 30 Kasım 2013

Değerlendiren: Zehra İpek

Ayşen Baylak, konusu itibarıyla gerçekten ilgi çekici bir sunum gerçekleştirdi. Türkiye'deki farklı etnik veya dinî gruplar üzerine çalışmalar yapıldığı çoğumuzca malum; lakin bu çalışmaların ekserisi Kürt etnik kimliği yahut Alevilik inancı üzerinde yoğunlaşmakta. Bu cihetten bakacak olursak Baylak'ın bu çalışması, Caferiliği ve Caferileri çalışarak özel bir ilgiyi hak etmekte.

Sunuma dair dikkat çeken menfi bir husus, çalışmanın yapılış nedenlerinden bahsedilen kısmın epeyce uzun sürmesiydi. Bu durum izleyicilerde sıkılganlığa ve ilgi kaybına yol açmış oldu.

Ayşen Baylak

Sunumda değinilen hususlar başlıklar hâlinde şöyle ifade edilebilir: *Caferiliğin yayılım alanları* (Safevilerle birlikte İran coğrafyasını etkilemiş; Türkiye’de Iğdır-Kars bölümünde yoğun bir yayılım göstermiştir.), *tarihi arka planları* (Osmanlı’da yakın tarih bilgisine rastlanamıyor Caferilerle ilgili. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarındaki “tekke ve zaviyelerin kapatılması” ile de gizli evlerde ibadet ettikleri biliniyor.), *ideolojik bir hâl alışı* (Caferilik İran İslam Cumhuriyeti’nin resmi mezhebi hâline gelmesiyle bu şekilde bir değişim göstermiştir.), *Muharrem ayındaki durumları* (Bu ayda dükkânları kapatırlar, Caferi olmayan komşuları tarafından saygıyla karşılanırlar ve “aşura”ya ehemmiyet verirler.), ve bunlar hâricinde *ibadethanelerinin durumları*, İmam Cafer’in, *Kerbela ve Necef’in ehemmiyeti* gibi hususlara değinilmiştir.

■ Kemalizmin “Ulusalçılık” Biçiminde Yeniden Üretimi: Türkiye Cumhuriyeti’nin 75. Yılı Kutlamaları

Abdül Samet Çelikçi, 14.12.2013

Değerlendiren: Hüseyin Dişli

Kemalizm’in “Ulusalçılık” Biçiminde Yeniden Üretimi: Türkiye Cumhuriyeti’nin 75. Kuruluş Yıldönümü Kutlamaları Örneği başlıklı tezi ile İLEM Sunumlarının bu haftaki konuğu Abdül Samet Çelikçi oldu. Çelikçi’nin temel tezi, Kemalist ideolojinin

90’lı yılların başında bir meşruiyet krizine girmiş olması ve 90’lı yılların sonuna hatta 2000’li yılların başına kadar bu meşruiyet krizinin kendini yeniden üretmiş olmasıdır. Çelikçi’ye göre 2005-2007 yılları arasında zirve yapan ulusalcılığın temelleri 90’lı yıllarda atılmıştır. Çelikçi bu iddiasını kanıtlamak için de 1998’de gerçekleştirilen cumhuriyetin 75. yıl kutlamalarını ele almıştır. Çelikçi, Kemalizmin tarihsel sürecini ele alarak 90’lı yıllarda Kemalizm’in âdeta bir seferberlik hâliyle yeniden üretilme sürecine girdiğini belirterek bunun üç sebebi olduğunu ifade etti. Buna göre 90’lı yılların modernitenin sorgulandığı yıllar olması, küreselleşme ve kimlik politikalarının artması Kemalizmin yeniden üretilmesinin temel sebepleridir. Ayrıca İslamcılığın canlı olması da temel sebepler arasında gösterilmektedir. Çelikçi bu süreçte kitlelerin hareketlerinin darbelere dayanak yapıldığını ifade etti. Yine ona göre bir devlet ideolojisi olan Kemalizm, sivil toplum kuruluşları yoluyla “Neo Kemalizm” olarak karşımıza çıkmıştır. Çelikçi’nin “Ulusalçılık, endişe ve korku hâlidir ve ulusalcılık bir ideoloji olmakla beraber aynı zamanda bir haleti ruhiyedir” tespitleri de dikkate değerdi. 90’lı yıllara kadar gelen süreçte kutlamaların sıkıcı hâle geldiği ifade edilerek bu yıllarda kutlamaların kitlesel harekete dönüştürüldüğü ve tepkisel bir hâl aldığı ifade edildi. Örneğin 94 yılında kutlamalardan bir hafta, on gün öncesinde İzmir’de bir PKK saldırısı gerçekleştirilmiş ve buna tepki olarak yakın tarihte vefat etmiş olan Hayri Kozakçioğlu önderliğinde İzmir ve İstanbul’da büyük kutlamalar yapılmıştır. Popüler sanatçılar ile Taksim’de kutlamalar gerçekleştirilmiştir. Çelikçi’ye göre bu bir ilktir ve sonraki kutlamalar için ilk ışığı yak-

miştir. 98 kutlamalarını önemli kılan olayların en başında ise kutlamaların ilk kez bir sivil toplum kuruluşu tarafından yapılması gelmektedir. 98 kutlamalarını Tarih Vakfı organize etmiştir. Dönemin Tarih Vakfı başkanı İlhan Tekeli, cumhuriyet kutlamalarının yerelleştirilerek tüm Türkiye’de şenlik havasında gerçekleştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. 98 kutlamaların maliyeti 50-100 milyon dolar olarak düşünüyor olsa da devlet ancak 2 milyon dolar kaynak sağlamıştır. Süleyman Demirel’in bu kutlamalardaki kilit rolüne de değinen Çelikçi, İMKB’nin kutlamaların resmî sponsoru olduğunu sözlerine eklemiştir. Toplamda başka devlet ve özel kuruluşların sponsorluklarıyla da kutlamalar için 6 milyon dolar harcanmıştır. 98 kutlamaları iki yıl öncesinden planlanmıştır. 98 kutlamaları “Bir Çağdaşlaşma Projesi Olarak Cumhuriyetin 75. Yılı” başlığı altında bir proje ile bir yıla yayılarak gerçekleştirilmiştir. Diğer ritüeller gerçekleştirilmekle beraber ilk kez Ankara, İzmir ve İstanbul’da gösterilerin güzergâhları belirlenerek, kilit noktalarda yürüyüşler düzenlenerek kitlelerin yürüyüşlere dâhil edilmesi hedeflenmiştir. Üç kuşak cumhuriyet sergisi düzenlenmiştir. Yerel tarih yarışması düzenlenmiş ve liseli gençlerin cumhuriyete bakış açısı ölçülmüştür. Cumhuriyetin 75. Yılına Toplu Bakış isimli uluslararası bir kongre düzenlenmiştir. Cumhuriyet anılarının sözlü tarih ve belgesel filmleri hazırlanarak cumhuriyetin ilk yıllarının güzellemesi yapılmıştır. Sinema ve tarih buluşmaları ile çeşitli yerlerde film gösterimleri yapılmıştır. Daha sonra bu faaliyetleri daha da açarak sunumuna devam eden Çelikçi, soru cevap kısmından sonra sunumu sonlandırmıştır.

■ Gündelik Konuşmalarda Ahlakın Anlamlandırılması

Latif Karagöz, 28.12.2013

Değerlendiren: Fidan Sarsılmaz

Latif Karagöz, genel olarak karşılaştığımız hüküm koyucu ve iktidarvari bilimsel dilden uzak durdu-

ğu ve sosyal bilimler içinde İslami bir üslupla ortaya koyduğu çalışmasıyla bizlere farklı bir bakış açısı sunmuş oldu. Seçtiği konu itibarıyla bizim bu alanda yapmak istediğimiz çalışmalar için yol açıcı bir misyon kazanmamıza vesile olmuştur. Öncelikle bundan dolayı kendisine çok teşekkür ederiz.

Bu değerlendirmede ilk olarak tezin muhteviyatı hakkında genel bir bilgi vermeye, daha sonra tezin ortaya çıktığı sosyal bilimler içerisinde nasıl bir konumda yer aldığını, hangi düşünsel-metodolojik zemin ürünü olduğunu açıklamaya çalışacağım. Bu esnada da bizim gibi sosyal bilimler alanlarında çalışmalar yapmakta olan arkadaşların hangi problematiklerle iç içe olduğumuza dair farkındalık oluşturmaya çalışacağım.

Latif Karagöz, çalışmasında, ahlakın nasıl anlamlandırıldığını, konumlandırma teorisi çerçevesinde, özne konumları üzerinden incelemiştir. Kendi içinde birçok alt kültür grubu olan üniversite gençliğiyle çalışılmıştır. Özneler-failler konuşmalarında konum alırken kendilerini meşrulaştırıcı bir eylem hareketliliğinde bulur ve bunu da dil oyunları ile yaparlar. Çalışmanın zemin aldığı söylemsel psikoloji, gerçekliğin verili olmadığını, gündelik konuşma pratikleri içinde inşa edildiğini söyler. Özne

konumu sabit değildir; bağlamla paralellik arz eder, bağlam değiştikçe özne konum alışlarımız da değişir. Bu da paradigmanın “öz yoktur” varsayımını bir daha doğrular. Peki, bizler nasıl stratejiler kullanırız bu özne konum alışlarımızda? Konumlandırma teorisine göre benlik, eski ana akım faraziyesine göre sabit/durağan bir muhteviyatta değil aksine farklı bağlamlara, farklı zamanlara girdikçe değişen bir mahiyete sahiptir. Peki, nasıl değişiyor bu benlik? Konum alışlarla. Bizler kendimize konuşma içinde konum alırken aslında karşımızdakileri de bir konuma atarız; bunların sonucunda kişiler arasındaki hak ve görevler de bir şekilde paylaşılır ve kişi bu paylaşımda kendine dönük bir paylaşım ve kendini meşrulaştırıcı bir yönelim alır. Bu da Karagöz’ün baktığı penceredir: postmodern düşüncenin bireyi. Ahlak gelecekle olursak kişilerin almış olduğu konumların, konuşmanın icra edildiği bağlamda ortaya çıkan yerel ahlaki düzeni yansıttığı varsayılıyor.

Karagöz’ün zeminini kullandığı konumlandırma teorisine göre öznelere belli başlı üç konumlandırma stratejisi kullanılır: Birincisi, eylemin sorumluluğunu kendi dışına atarak konumlanır. Ahlak üzerinden konuşacak olursak bu stratejiyi kişisel tercih üzerinden anlamlandıran ahlâk anlayışı; bir otoritenin varlığı ya da yokluğu üzerinden konum alış, eylemin sorumluluğunu tek bir kişiye yükleyen konum alış, sorumluluğu çoklu öznelliklere (biz-herkes) yükleyen konum alış, failliği bilimsel bilgi ve sosyal kategoriler ile meşrulaştıran konum alış... İkinci olarak kullanılan strateji, yapılan eylemde sağlanan menfaate göre konumlandırma. Bu konumlandırmada, eylemin sağladığı maddi menfaat üzerinden konum alış ve eylemin sağladığı duygusal menfaat üzerinden konum alış stratejileri kullanılmakta. Son olarak kullanılan konumlandırma, eylemin muğlaklaştırılması. İhtimal/olasılık anlamı içeren fiilleri kullanarak konum alış, eyleme dair sadece kanaatlerin bil-

dirilmesiyle, öznelere eylemi muğlaklaştırmaktadır. Fokus gruplarla yapılan çalışmanın neticesinde, kendini farklı ideolojilerde tanımlayan üniversite öğrencilerin ahlaka dair söylemlerinde ortak konum alışlar sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, bu kişilerin aynı dil içinde düşünmelerine bağlanabilir. Ensest, kopya çekme, evlilik öncesi cinsel ilişki ve korsan kullanımı üzerinden yapılan ahlaka dair konuşmalarda kişilerin teoride savundukları ahlaki söylemi icraatlarında gösterip göstermedikleri, tutarlılıkları incelenmiştir. Çıkan sonuçlar arasında ahlâkın amaç olmadığı, araçsal bir mahiyette olduğu; vicdanın devre dışı bırakıldığı bir ahlak algısı; söylemlerde ben oluşların, kişisel mutabakata ve karar alışlara gidildiği zikredilebilir. Ortaya çıkan birey profili, Türkiye’nin dönüşüm geçirdiği liberal zeminin bireylerin mikro düzeyde bu değişimden etkilendiklerini ve dünyada hâkim olan postmodern söylem içinden düşünme ameliyesinden paylarını almış olduklarını göstermektedir.

Netice itibarıyla elimizde böyle bir özne var. Şu an asıl olan bu bireyle ne yapacağımız sorusu. Onu olduğu gibi kabul mü edeceğiz yoksa bunun dışında yapacağımız başka bir şey var mı? Söylemin içinde gömük olan gerçekliği çekip çıkarmak yetecek mi bize? Buna yönelik sosyal politikalar üretebilecek miyiz ve en önemlisi bu ürettiğimiz sosyal politikalar bizden farklı inançlarda ve dünya görüşündeki insanlar için bir dayatma olmaktan nasıl çıkacak?

Son olarak, tekniğe yönelik kendimize dönüp baktığımızda; batı düşünce ve toplumsal gerçekliğin içinden çıkmış konumlandırma teorisiyle bu coğrafyanın ferdini, şahsını ifadelendirmeye çalışmak elimize ne kadar sağlıklı bir ahval verecek? Bizim bizden olan bir paradigmaya ihtiyacımız yok mu?

DİZİ SEMİNERLER

İslami İlimlerde Yeni Eğilimler Seminerleri

İLEM İhtisas Çalışmaları 2013 Bahar döneminde önemli bir dizi semineri daha “İslami İlimlerde Yeni Eğilimleri” gerçekleştirdi. İslam dünyasının modernleşme tecrübesiyle karşı karşıya kalması beraberinde birçok toplumsal, iktisadî, siyasî ve daha da önemlisi zihni/entelektüel değişimleri beraberinde getirdi. İslam dünyasındaki farklı toplumların farklı coğrafyalarda bu süreçte söz konusu tecrübeye karşı gösterdiği siyasal, toplumsal, iktisadî ve idarî refleksler yanında özellikle entelektüel refleksin yapısı, muhtevası, metodolojisi, kapsamı, boyutu bu alanda çalışma yapanlar için çok büyük bir önem arz etmektedir. Hiç şüphe yok ki yaklaşık iki asırdır yaşanan tecrübe müslümanları genelde “gelenek” özelde “ilmî gelenek” ile irtibatı noktasında önceki dönemden farklı bir noktaya taşımış ve artık “İslâmî ilimler” çatısı altında toplanabilecek olan fıkıh, usûl-i fıkıh, tefsir, hadis, kelam, tasavvuf vs. gibi ilmî disiplinlerde gerek klasik mevzu ve meselelere yeni yaklaşımlar ortaya koyma gerekse yeni bir takım mevzu ve mesâil vaz’ etme noktasında yeni/çağdaş gelişmeler yaşanmıştır. “İslâmî ilimler” çatısı altında konumlandırılacak olan her bir disiplinin kendi bünyesine has ve kendine özgü konu, mesele, kavram, metodoloji tartışmaları olmakla birlikte her bir ilmin az çok çağdaş dönemde paylaştığı ortak bir noktanın “yeni yaklaşımlara” sahne olmak olduğu ifade edilebilir. Buradan hareketle İLEM, modern dönemde Hadis, Tefsir ve Fıkıh başta olmak üzere İslami ilimlerin çeşitli disiplinlerinde ortaya çıkmış modern meseleleri, yöntem ve usul tartışmalarını, yenilik arayışları ve teklifleri gibi konuların tahlil ve tenkide tâbi tutulmasını hedefleyen “İslami İlimlerde Yeni Eğilimler” seminerlerini gerçekleştirdi. Böylece çağdaş döneme kadar ilgili alanlarda ne tür tartışmaların gerçekleştirildiği, il-

gili tartışmaların yeni açılımlar üretip üretmediği, çağdaş dönemde İslami ilimlerle ilgili tartışmalarda bir perspektif sorununun bulunup bulunmadığı gibi temel meseleler irdelenmiş ve bu anlamlı sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır. Gerçekleştirilen seminerlerin, ilgili alanların uzman hocaları ve özellikle çağdaş dönem meseleleri ile ilgilenen kişilerden seçilmesi, İslâmî ilimler alanında entelektüel çabaların küçük bir haritasının sunulmasına ve bu tecrübenin bir resminin ortaya konmasına vesile oldu.

Yrd. Doç. Dr. Fatma Kızıl tarafından Hadis İlminde Yeni Eğilimler ile başlayan seminer dizimiz, Doç. Dr. Necmettin Gökkır'ın Tefsir İlminde Yeni Eğilimler, Yrd. Doç. Dr. Osman Demir'in Kelam İlminde Yeni Eğilimler, Prof. Dr. Yunus Apaydın'ın Fıkıh İlminde Yeni Eğilimler, Doç. Dr. Muhammet Boynukalın'ın Fıkıh Usulü İlminde Yeni Eğilimler Seminerleri ile son buldu.

Vakıf, Hukuk ve Toplum Seminerleri

İLEM İhtisas Çalışmaları 2013 Bahar dönemi çerçevesinde “Vakıf Hukuk ve Toplum” seminerleri, vakıf konusunda uzman akademisyenlerin katılımıyla gerçekleştirildi. Vakıf Hukuk ve Toplum seminer dizisinde vakıf müessesesinin farklı boyutları hukuki, toplumsal ve iktisadî açıdan ele alındı. Vakıf müessesesi, İslam toplumunda kendine özgü bir şekilde vücuda gelmiş, tarihsel süreç içerisinde küçük yapıda ve bireysel tarzdaki uygulamalardan çok geniş yapı ve toplumsal bir kurum haline dönüşmüştür. Günümüzde vakıf araştırmaları siyasetten ekonomiye, tarihten hukuka çok geniş bir araştırmacı kitlesinin ilgisini çekmekte ve bu çerçevede çeşitli çalışmalara sahne olmaktadır. İLEM bu seminer dizisi kapsamında vakıf müessesesini hukuki

ve toplumsal açıdan ele almaya çalıştı. Kuşkusuz vakıf müessesesinin tarihsel, siyasî, iktisadî, sosyal ve sanatsal boyutlarının yanında özellikle hukukî boyutu da çok büyük bir önem arz etmektedir. Ancak vakıf müessesesi hakkında günümüzde yapılan çalışmalar vakfın tarihsel, siyasî ve iktisadî boyutlarına yoğunlaşmakta, vakıf müessesesinin hukukî veçhesini yansıtan çalışmalarının ise hayli sınırlı ve eksik kaldığı görülmektedir. Aslında vakıf kurumu, hukuk- birey ve toplum arasındaki ilişkinin, toplumsal değişime paralel hukukî değişimin en güzel ve verimli tarzda ele alınabileceği ve günümüzde hayli ilgi gören “hukuk ve değişim” meselesinin İslam toplumlarında incelenebileceği en önemli

alanlardan birisini teşkil etmektedir. İşte bu seminer dizisi çerçevesinde vakıf müessesesinin hukukî meseleler çerçevesinde tarihsel bir perspektif dâhilinde ele alınması ve incelenmesi gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Prof. Dr. Murteza Bedir ile gerçekleştirdiğimiz ilk seminerlerde “Vakıf Doktrini: Doğuşu ve Gelişimi” başlığı altında vakıf müessesesinin doğuşunu ilk dönem mezhep imamlarının görüşleri çerçevesinde ele aldık. Seminerde İslam medeniyetini karakterize eden bir hayır kurumu olarak vakfın İslam’ın ilk yüzyıllarında doğuşuna, erken dönem gelişimine ve özellikle Horasan ve Maverâünnehir bölgesindeki klasik vakıf anlayışının teşekkülüne değinilmesi yanında diğer medeniyetlerdeki hayır müesseseleri ile genel bir karşılaştırma yapma imkanı da bulundu. Dr. Pehlül Düzenli ise “Ebussuud Efendi’nin Fetvaları Işığında Osmanlı Vakıf Hukuku” başlıklı sunumunda, kendi döneminde vakıf müessesesinin önemli meselelerine dair pek çok görüş beyan etmiş ve bu görüşlerden birçoğu devlet tarafından ‘mer’î hukuk’ hâline getirilmiş olan Ebussuud Efendi’nin ilgili fetvaları ışığında vakıf müessesesinin 16. yüzyıldaki temel meseleleri tahlil edilmeye çalışıldı. Yrd. Doç. Dr. Süleyman Kaya “Para Vakıflarının Nakit İşletme Yöntemleri” sunumunda Osmanlı toplumunda yaygın bir hale gelen ve daha da önemlisi kurumsallaşma imkanı bulan para vakıflarını ele aldı. Para vakıflarında kullanılan yöntemler, bir yandan yapılaş şekli, meşruiyeti, hükmü gibi hukuki açılardan; bir yandan da verimliliği, yaygınlığı, elde edilen gelirin sermayeye oranı ve bu oranın enflasyonla ilişkisi gibi iktisadi açılardan ele alındı. Son olarak Prof. Dr. Murat Çizakça ile “İslamın İktisadi Yapısında Vakıflar” başlıklı sunumunda çeşitli sorulara cevaplar arandı; İslamî bir ekonomik sistemin ilişkisi nedir? Vakıflar böyle bir sistemin neden ayrılmaz bir parçasını oluştururlar? Vakıflar sadece İslam Dünyası’nda mı görülür? Batı’da görülen vakıf benzeri kurumların bizim bildiğimiz vakıflarla ilişkisi var mıdır? İyi çalışan bir vakıf sistemi kurulsa, bunun ekonomiye katkısı nerelerde görülür? Vakıfları modernize etmek gerekir mi? Gerekirse bunun amacı nedir ve nasıl gerçekleştirilmelidir? Bu ve benzeri sorulara Murat Çizakça hocamızla cevap aramaya çalıştık.

Ahlâkın Temeli Üzerine Konuşmalar

İslam düşüncesi içerisinde pek çok disiplin tarafından tartışılmış konulardan birisi “ahlâk” meselesidir. Gerek dinî gerekse de felsefî bilim dallarında kendisine yer bulmuş bu alan, mâtuf olduğu gaye ve ortaya çıkan problemler nispetinde farklı cihetlerden ele alınmış ve tartışılmıştır. Bu sebepten İslam düşüncesiyle irtibat halinde olan insanların hangi ilim dalıyla ilgileniyor olurlarsa olsunlar ahlâk ilmine girecek konulara bîgane kalmaları düşünülemez. Bunun yanı sıra her bir ilim dalı mensubunun ilgisi olduğu alanın soruları/sorunları ve ilkeleri ile ahlâk mesâilini takip edeceği de açıktır. Ahlâk alanının hâiz olduğu bu kuşatıcılığın ortaya çıkardığı mezkûr disiplinler açısından ele alınma zorunluluğu İLEM (İlmi Etüdler Derneği) ve İLKE (İlim Kültür Eğitim Derneği) tarafından 2013 yılı itibariyle başlatılan “İslam Ahlâk Düşüncesi Projesi”ni ortaya çıkarmıştır. Pek çok farklı bileşenden oluşan bu projenin temel amacı, ahlâk alanında telif edilmiş çalışmaların belli bir sistem dâhilinde ortaya konularak, nitelikli ilmi çalışmalar yapılmasına imkân sağlanması ve bu süreçte ahlâk çalışan bir zümrenin yetişmesinin temin edilmesidir.

Bedenin Anlamı ve Sınırları Seminerleri

İLEM İhtisas Çalışmaları 2013 Güz döneminde “Bedenin Anlamı ve Sınırları” başlıklı seminerlerle çağdaş dönemde beden etrafındaki siyasi, sosyolojik, tıbbi ve tarihsel tartışmaları ele alarak ve bu konuda çalışan araştırmacıları bir araya getirerek ufuk açıcı tahlillere zemin hazırladı. Malum olduğu üzere “beden” günümüzde bireyin mahremiyet alanı olmaktan çıkmış ve tıptan sosyolojiye, siyasetten iletişime (medyaya) bir çok ilmi disiplinin çalışma mevzuu haline gelmiştir. Foucault’dan beri siyasal iktidarın beden üzerindeki tahakküm iradesini ve bu tahakkümün araçlarını siyaset bilimi çerçevesinde konuşuyoruz. Seksenli yıllardan itibaren “beden sosyolojisi” adı altında sosyolojinin yeni müstakil bir alanıyla tanıştık. Özellikle kadın bedeninin –erkek bedeni de dâhil olmak üzere- medya ve iletişim araçlarıyla teşhir edilişi, metalaştırılması, pazarlanması ve bir pazar aracı olarak kullanılması belki bir asrı aşkın süredir tartıştığımız bir mesele. Bedene tıbbî müdahalenin sınırları, etik ilkeleri vs. gibi birçok konu da günümüzün popüler meselelerinden Kısacası artık “bedenimiz” “sadece bizim bedenimiz” değil, belki aynı zamanda siyasetin, sosyolojinin, iletişimin veya tıbbın da “bedeni” haline gelmiş durumda. geldi...

İşte bütün bu tartışmalar dikkate alındığında “beden” temasının felsefe, sosyoloji, tarih, tıp, siyaset gibi bir çok alanı dikkate alan bir çerçevede konuşulması gerektiği ortaya çıkacaktır. İşte İLEM İhtisas Çalışmaları, çağdaş dönemde “beden” üzerine odaklanan bu tartışmaları bir birinden farklı disiplinlerin penceresinden felsefî, sosyolojik ve tarihsel sonuçlarını tahlil ederek

“bedenin anlamı ve sınırları” başlığı altında masaya yatırmaya ve tahlil etmeye çalıştı.

Doç. Dr. Kadir Canatan “Bedeni Kurgulamak: Doğal Bedenden Toplumsal Bedene” semineri ile bedenin sosyolojinin konusu olma serüveni izah etmeye çalıştı. Canatan, sosyoloji disiplini içerisinde beden farklı yaklaşımların söz konusu olduğunu ve bedene yaklaşım tarzlarının aynı zamanda sosyolojinin de serüvenine ışık tuttuğuna vurgu yaptı. Süheyb Öğüt “Bedenin Siyasi Ontolojisi: Beden ve Performansları” başlıklı seminerinde bedenin ancak performansları ile var olabileceğini ısrarla ifade etti. Sunumuna öncelikle bedenin ne olduğunu izah ederek başlayan Öğüt, bedenin siyasi ontolojisinin kalbinde, bedene dair bizlere pragmatik/pratik mânâlar verecek olan bir siyasi performans soruşturması yapmakta olduğunu belirtti.

Dr. İrvin Cemil Schick “İslamda Bedeni Yazmak” başlıklı seminerinde, yaygın bir kabule karşılık alternatif bir bakış açısı sunmaya çalıştı. Yaygın kabule göre özellikle Türkiye, İran ve Hindistan’da yaygın olan yazı-resim sanatı genellikle tasvir yasağını atlatmağa yönelik bir hile-i şeriyye olarak gelişmiştir. Ancak İrvin Cemil’in konuya yaklaşımına göre yazı ile oluşturulan resimler özgül bir dil ve anlatı teşkil etmiş ve Allah’ın hilkatteki âyetlerini görünür kılma işlevini yerine getirmiştir. Gerek tasavvuf ehli gerekse divan şairleri çeşitli örneklerde görüldüğü gibi insan bedenini harflerin ve kelimelerin simgesel değeri ile görünür kılmış, bir yandan hat diğer yandan da şiir buna hizmet etmiştir. İrvin Cemil’e göre yazı ve harfler aracılığı ile Allah’ın hilkatteki âyetlerinin görünür kılındığı pek çok örnek bulmak mümkündür. Sevgilin harflerinden sevgilin

yüzünü çizmek, ehl-i beytin isimlerinden bir yüz hattı oluşturmak buna örnek verilebilir. Hz. Peygamber’in hilye-i şeriflerinin onun ahlaki özelliği yanında özellikle fiziki özelliğini tasvir ettiğini, hilyenin bir tablo olarak şekli itibarıyla de (yuvarlak kısım baş, altında düz kısım kuşak vs.) bir insan bedenine atıf yaptığını değinen İrvin Cemil hat ve insan bedeninin tasviri ile ilgili hilyelerin ilginç bir örnek oluşturduğuna değindi. Netice itibarıyla bu tür örneklerden hareket ederek özellikle bazı tasavvuf erbabının Allah’ın insan bedeni üzerindeki âyetlerinin görünür kılınmasını hat ve harfler aracılığıyla gerçekleştirdiğini ortaya koydu.

Nazife Şişman “Hayatın/Ölümün ve Bedenin Değişen Sınırları”nı hayat ve ölüm gibi iki kadim meselenin çağdaş dönemde algılanış biçimlerini irdeleyerek ele almaya çalıştı. Özellikle günümüzde biyo-teknik ve gen mühendisliği çerçevesindeki ilerlemelerin makine ile insan arasındaki sınırı belirsiz hale getirdiğini ve biyonikler, yapay zeka, genetik kopyalama gibi metotlar sayesinde artık insanın sınırlarının tartışmalı hale geldiğini vurguladı. Şişman’a göre bütün bu gelişmeler içerisinde bize meydan okuyan en temel soru şu: “Eğer insanın bir kutsiyeti ve doğası yoksa, onu biteviye değiştirmemize, yapay organlarla takviye etmemize, embriyoya müdahale ederek üstün nitelikli insan ya da insan-hayvan-makine arası bir varlık inşa etmemize ne engel olabilir?”

Beden seminerlerinin sonuncusunu aile hekimi uzmanı Murat Dinçer Çekin ile “Bedenin Tıpla İmtihanı” tartışılarak tamamlandı. Çekin’e göre, sağlığı tanımlamak, sağlığa ulaşmak, sağlıklı kalmak konusunda son sözü söyleyenler tarih boyunca tıp mesleği üyeleri olmuştur. Son iki yüzyılda modernleşmeyi besleyen ve modernleşmeden beslenen tıp ideolojisi bedene yeni bir kimlik biçmiş, sağlığa ve uzun yaşamaya verilen önem ve profesyonelleşme ile birlikte teknolojiye atfedilen güç, tıbbın prestijini ve otoritesini artırmıştır. Bedeni ve onun türevi sayılan zihni fethetme misyonu, meslek dışından olanların gönüllü rızalarıyla karşılanmış, insanlar, sağlık hizmetinin bir hak olarak ilanı ve abartılı istatistiklerin etkisi ile tıbbın nimetlerinden faydalanma yarışına girmişlerdir. Tıbbi tüketim, sağlık seviyesinin göstergesi olarak algılanmış, insanı tahlil ve terbiye etme düşüncesi her bedende verimli bir uygulama alanı bulmuştur.

ANMA TOPLANTILARI

Batı Medyasının Ortadoğu Tasavvuru

Mahmut Gökmen Üzerine

Değerlendiren: İskender Erol (İLEM Eğitim Programı I. Kademe Öğrencisi)

Halk'ından yola çıkarsa insan, sonra halka ve en son Hakk'a varır. Önce kendi vardır ve kendini görür, göz. Nasıldır, nerededir, niçin vardır ve neye benzemektedir ya da neyden ayrılmaktadır. Sonra yürek büyüyüp sadır genişledikçe gözler âlemi görür. Kendini görmüş göz, âlemin içinden kendine bakar. Her bakış onu hal-ka, yani ben'den biz'e katar. Sonunda o kendini geçer biz'de var olur, varlığını biz de bulur. Her ben kimim sorusu, biz kimiz'e döner. İşte bu sorunun yolcularından biri olan Mahmut Gökmen'in "yazdıkları ve yaptığı çalışmalar hep bizi ele aldı." Hep bizden bahsetti. Fakat o, belki bir derece daha ilerleyerek ya da birkaç engel daha aşarak, 'bize bizden bahsedenlerin' hikâyesini anlattı. Birilerine göre biz neydik, kimdik ve neredeydik? Kısa ömrüne Mahmut Gökmen, "kocaman gülümsemeler," mütevazı bir hayat ve büyük başarıların yanına bir de bu hikâyeyi ekledi.

İstanbul Üniversitesinde Coğrafya okuduktan sonra, eğitim hayatına Amerika'da devam eden Mahmut Gökmen, 2006 yılında Akron Üniversitesi Coğrafya ve Planlama bölümünü tamamladı. Ardından Oklohoma Üniversitesi Coğrafya ve Çevresel Sürdürülebilirlik Bölümü'nde doktora yaparken, 21 Temmuz 2008'de vefat etti. Genç yaşta hayat yolculuğuna veda eden Gökmen'in bu veda için yakın arkadaşlarından Ghazi-Walid Falah, "onun esrarengiz ve trajik ölümü bir sır olarak kalacak ve onunla birlikte mezara gömülecek" derken, onun dünyadan ne kadar erken ayrıldığına ve yerinin asla doldurulamayacağına işaret ediyordu. Yeri doldurulamayacaktı. Çünkü çok seviliyordu. Zira kocaman gülümsemeler için kocaman sevgiler gerek. Fakat ara-

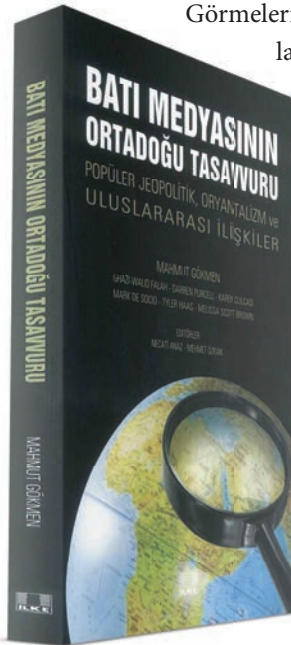
mızdan ayrılmadan hemen önce yerine bir de, kocaman bir başarı öyküsü bırakıyordu. "Batı Medyasının Ortadoğu Tasavvuru" işte bu başarının adıydı. Vefalı arkadaşları tarafından vefa niyetine derlenen ve yine onun "öğrencilik yıllarında destek verdiği isimsiz iki Afrikalı yetim çocuğa" armağan edilen bu kitap, onun özverili, alanında ilk ve yetkin makalelerinden oluşuyor. Batı medyasındaki biz'i anlatıyor Mahmut Gökmen, bu makalelerde. Giydiklerimizden, yediklerimizden, sakal ve örtümüzden bahsediyor. Bunların her birinin Batı medyasındaki yansımalarını, temsilcilerini ve uluslar arası ilişkilerdeki konumunu ayrıntılı fakat can alıcı bir dil ve ahlaki bir kaygıyla ele alıyor.

Görmeleri, tanımlamaları, göstermeleri ve anlamlandırmaları emperyalist projeleriyle çok yakından ilintili olan Batı medyası ve bu medyanın oluşturduğu tasavvura bir eleştiri niteliğindeki bu kitap, kendi alanında bir öncü... Sadece uluslar arası ilişkiler ya da popüler jeopolitik alanıyla ilgilenenlerin değil, kendilerine kendi hikâyeleri anlatılan bu yüzden kendi gerçek hikâyesinden kopan herkesin okuması gereken bir çığır-eser...

Yüce Peygamberimiz (SAV) bir hadisinde, âlimleri yıldızlara benzetir ve kara ve denizde o yıldızların ışığında yüründüğünü, haber verir bizlere ve buyurur ki: "yıldızların ışığı söndüğü zaman, yoldakiler şaşırıp kalırlar." Hiç şüphesiz Mahmut Gökmen erkenden kayıp giden

bir yıldızdı. Fakat onun ardında bıraktığı eseri, bu kayba rağmen yoldakilere ışık olmaya devam edecek. Zira editörlerinin deyimiyle bu kitap, aslında bir virgül... Yolculuğuna virgül koyan Gökmen'in yolunda, nice yolların aşılması ümidiyle... O, halk'ından yola çıktı, sonra halkını anlattı ve en son Hakk'a vardı. Ghazi-Walid Falah'ın duasında olduğu gibi;

"Allah'a dua ediyorum ki O, Mahmut'u katına bir şehit olarak alır."

ÖZEL EĞİTİMLER

Lisans öğrencilerine yönelik üç yıllık eğitimin yanı sıra lisansüstü çalışmalar yapan öğrencilere yönelik de sosyal ve beşeri bilimlerin değişik alanlarında okuma grupları, dersler, özel seminerler ve atölyelerle hizmet veren İLEM, bu çalışmalarına özel eğitimleri de ekledi. Genç araştırmacıların akademik çalışmalarını daha verimli bir şekilde devam ettirmelerine yardımcı olmak amacı taşıyan özel eğitimler 2013 Bahar döneminde nitel araştırma yöntemleri, nicel araştırma yöntemleri ve proje yazımı eğitimleri şeklinde gerçekleştirildi.

Nitel Araştırma Yöntemleri Eğitimi

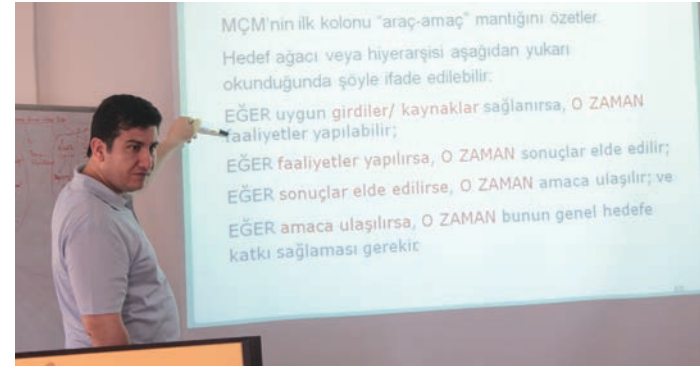
İLEM 2013 Bahar döneminde gerçekleştirilen “Nitel Araştırma Yöntemleri Eğitimi” ile katılımcıların nitel araştırma yöntemleri hakkında bilgi ve uygulama becerisi kazanmasını sağlamak, nitel araştırma yöntemlerinin nicel araştırma yöntemlerinden ayrılan yönleri ve kendine has özelliklerini göstermek amaçlandı. Toplam 26 saat süren Nitel Araştırma Yöntemleri eğitimleri boyunca, alanda yapılan muhtelif araştırma ve projelerden örnekler sunularak, nitel araştırma yöntemlerine dair uygulama becerilerinin geliştirilmesine ihtimam gösterildi.

Nicel Araştırma Yöntemleri Eğitimleri

Bahar döneminde gerçekleştirilen bir diğer eğitim programı olan “Nicel Araştırma Yöntemleri Eğitimleri” ile lisansüstü çalışmalar yapan araştırmacıların, nicel araştırmalar ve istatistiksel analiz yöntemleri hakkında teorik bilgilere vakıf olmasını ve bu bilgileri uygulama becerileri ile geliştirmesini sağlamak amaçlandı. Bu amaca yönelik olarak 24 saat süren eğitim süresince katılımcılara, temel istatistiksel analiz yöntemleri ve bu yöntemlerin kullanım alanlarına dair teorik bilgiler verildikten sonra, bunların bilgisayar ortamında kullanımları uygulamalı olarak öğretildi.

Proje Yazımı Eğitimi

Bahar dönemi eğitimlerinden bir diğeri de “Proje Yazımı Eğitimi”dir. Bu eğitim ile araştırmacılara sahip oldukları fikirleri somutlaştırarak, TÜBİTAK, Kalkınma Ajansları vb. kurumların desteklerini alabilmeleri hususunda yol göstermek amacıyla gerçekleştirildi. Proje yazımı eğitimi ile katılımcılara bir projenin başlangıcından bitirilişine kadar yazım süreci hakkında detaylı bilgi ve uygulama becerisi kazandırılmış, proje desteği veren farklı kurumlar ve örnek projeler üzerinden bunların proje beklentilerinin neler olduğuna dair bilgiler aktarıldı. Böylece araştırmacıların bu yöndeki çalışmalarını daha verimli yürütmelerine dair bir zemin oluşturuldu.

Uluslararası Sempozyum

Yüceltme ve Reddiye Arasında Medeniyeti Anlamak

Bağlarbaşı Kültür Merkezi nitelikli bir sempozyuma ev sahipliği yaptı. 2012 yılında hakkın rahmetine kavuşan iki öncü Müslüman Roger Garaudy ve Ahmed bin Bella

Türkiye'den ve Dünya'dan Medeniyet kavramı üzerine çalışan ilim ve iki insanları iki gün boyunca Üsküdar'da uluslararası "Medeniyeti Anlamak" Sempozyumu'nda bir araya geldiler. Bağlarbaşı Kültür Merkezi nitelikli bir sempozyuma ev sahipliği yaptı. 2012 yılında hakkın rahmetine kavuşan iki öncü Müslüman Roger Garaudy ve Ahmed bin Bella anısına Üsküdar Belediyesi, İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği ve İlmi Etüdler Derneği tarafından düzenlenen sempozyum iki gün sürdü.

9-10 Şubat tarihleri arasında "Yüceltme ve Reddiye Arasında Medeniyeti Anlamak" başlığıyla gerçekleştirilen

uluslararası sempozyum, son yılların moda kavramı 'medeniyet' ifadesinin anlaşılması ve tartışılması açısından yeni bir milât oluşturacak içeriğe sahipti. Sempozyumda kavram enine boyuna ele alındı. Çıkış noktasına, kökenlerine dair gerek etimolojik, gerekse sosyal bağlam olarak sistematik ve akıcı bilgiler paylaşıldı. Kavramın ülkemizde, İslam coğrafyasında ve Batıdaki karşılığı, tarihselliği ve geldiği son nokta üzerinde duruldu. Krizden çıkış noktalarına değinildi. Batı uygarlığının aydınlanma düşüncesi, endüstri devrimi, Fransız ve Amerikan devrimleri sonrası edindiği gücün iktidarını dünyanın geri kalanına karşı bir şiddet unsuru olarak yansıtmaması, kendi tecrübesini sömürgeleştirme ve emperyalizm aracılığıyla küreselleştirmesi, bu zorbalığın insanlık tarihinde neden olduğu bilinç zedelenmesi gibi konular farklı yönleriyle ele alındı.

9-10 Şubat tarihlerinde Bağlarbaşı Kongre Merkez’inde Üsküdar Belediye Başkanı Mustafa Kara’nın, İLKE Derneği Başkanı Davut Şanver’in yaptıkları selamlama konuşmaları ve İlmi Etüdler Derneği Başkanı Yrd. Doç. Dr. Lütfi Sunar’ın yaptığı açılış konuşması ile başlayan Sempozyumda yedi oturumda yirmi tebliğ sunuldu.

Medeniyet Kavramının Türk akademi ve düşünce dünyasındaki yerine değinen Sunar’ın konuşmasından sonra gerçekleşen Ahmed bin Bella ve Roger Garaudy anma oturumu izleyiciler tarafından ilgi ile takip edildi. Bin Bella’nın yaşamı ve mücadelesini fotoğraflar eşliğinde izleyicilere takdim eden Samiha Khalifa’dan sonra söz alan Cemal Aydın ve Yacob Mahi, Roger Garaudy’nin fikirlerini tartıştılar.

Sempozyumun bütün oturumları iki gün boyunca büyük bir ilgi ile takip edildi

Sempozyumun ilgi çekici oturumlarından biri Necmettin Kızılkaya’nın başkanlık ettiği “Türkiye’de Medeniyet Fikri” başlıklı beşinci oturum oldu. Konuşmacılardan Vahdettin Işık, “Medeniyet okumalarını mukaddime üzerinden tartışmak” konulu sunumunda İbn-i Haldun’un Mukaddime’deki umran

düşüncesi ile Türkiye’deki medeniyet tartışmaları arasında önemli noktalara değindi. İbni Haldun’un, Mukaddime’sinde kendisini temellendirdiğini belirten Işık “Mukaddime kitabı İbn-i Haldun’un umran kuramıyla ilgili çıkarımlarda bulunabileceğimiz bir öncüdür.” dedi.

İbn-i Haldun’un insan ve topluluk düşüncesini aktaran Işık “İbn-i Haldun insan ve topluluk düşüncesini insan tabiat ve topluluk ilişkisiyle yaratıcı arasında kopmaz bağlar kurmak anlayışı üzerine kurmuştur. Mukaddime’nin birincil öncülüğü budur. Nitekim varlığı entegrel ve bütünsel bir tasavvur içerisinde algılama sadece İbn-i Haldun’a mahsus bir şey değildir. Meşrepler arasında farklılıklara rağmen Farabi’den Gazali’ye hemen herkeste bu bütünsel ve entegrel anlayışı görmek mümkün.” dedi. İbn-i Haldun’u tek başına yıldız olarak belirten değerlendirmelerin yanlışlığına değinen Vahdettin Işık “İbn-i Haldun için öncesi ve sonrası olmayan semadaki tek yıldız olarak nitelendirenlerin bu gerçekliği algılayamadıklarını düşünüyorum.” şeklinde konuştu.

İbn-i Haldun’un devlet insan, siyaset ve medeniyetle ilgili düşüncelerini aktaran Işık “İbn-i Haldun’a göre insan medenidir. Medeni olmak toplumsallık durumunu işaret eder. İbn-i Haldun’a göre medenilik, içtimai ve umran eş anlamda kullanılır. Medeniyet inşai bir düzendir. Ve insan tarafından yerine getirilir. Ona göre güzel ahlak ve adalet devletin dallarıdır. Mukaddime’nin temel ilkesi şudur: Emek verirsiniz sorun çözerseniz imkan alanlarınız genişler, Yani imkan alanı insanın sorun çözme kabiliyetiyle orantılı olarak genişler. Dolayısıyla insanın kuşatılmışlığı ve çaresizliği söz konusu değildir. Allah var imkan var.” dedi. Vah-

dettin Işık ayrıca Türkiye’de medeniyet kavramları üzerine düşünce geliştiren Ziya Gökalp, Ali Şeriatî, Nurettin Topçu, Erol Güngör gibi Türkiyeli aydınların da düşüncülerini aktardı.

Beşinci oturumun ikinci konuşmacısı olan Veli Karataş ise İsmet Özel’in Üç Mesele kitabı ve İsmet Özel’in medeniyeti reddeden görüşleri üzerinden medeniyet kavramını aktardı. Veli Karataş sunumunda İsmet Özel’i ve onun medeniyete bakışını “İsmet Özel medeniyet kavramına olumlu bakan görüşlerin aksine medeniyete olumsuz ve muhalif bir bakış açısıyla yaklaşır. İçtenliğin yok oluşu, israfın artması, dünyevileşme, ahireti unutma, yabancılaşma gibi olumsuzluklar üzerinden medeniyet kavramını tanımlar. Batı medeniyetine optimizm, universalizm ve etnosentrizm bu temel hususiyetleri çerçevesinde ve insalığa yaşattığı olumsuzlar üzerinden bakan İsmet Özel İslam’ın bir medeniyet projesi olarak okunamayacağını, İslam medeniyeti dahi bir şeyin olamayacağını İslam medeniyeti denilen şeyin aslında islamdan ve dinden uzaklaşma olduğunu ifade eder. Çünkü medeniyetin insan yapısını ve toplum yapısını bozduğunu bir donuklaşma ve taşlaşma süreci olduğunu belirtir. Medeniyetin bir sınıflaşma ve sömürüyü beraberinde getirdiğine dikkat çeken İsmet Özel’e göre

medeniyet insanların maddeye karşı zaafalarının artması, servet biriktirme çabasına düşmesi, israfın yaygınlaşması, lüks yaşam algısı, ihtiyaçların çoğalması ve nihayet maddeye mahkumiyetlerin somutlaşma sürecidir.” şeklinde aktardı.

Bağlarbaşı Kongre ve Kültür Merkezi’nde düzenlenen iki gün süren sempozyumun beşinci oturumunun son konuşmacısı Yrd. Doç. Dr. Necmettin Doğan’dı. Doğan, İslamcı düşüncede medeniyet ve ilerleme kavramlarının etkileşimi üzerine bir sunum yaptı. Necmettin Doğan çeşitli düşüncelerle etkileşim halinde olan islamcılık düşüncesinin bugün ki durumu üzerinde durdu. Yrd. Doç. Dr. Necmettin Doğan konuyla ilgili “Batı felsefesinde ilerleme kavramının özel bir yeri vardır. Çünkü Batı merkezli düşüncenin omurgasını bu kavram etrafında oluşturan dünya tarihi tasavvurları oluşturulmuştur. 19. yüzyılda daha da popüler hale gelen kavram, İslam dünyasında da çok farklı açılardan değerlendirilmiş ve nihayetinde genel olarak içselleştirilmiştir.” şeklinde konuştu.

Sempozyum suresince Kültür Merkezi’nin Fuaye alanında Roger Garaudy ve Ahmed bin Balla’nın kitaplarından alıntılar ve fotoğraflarının yer aldığı bir sergi yer aldı.

ULUSLARARASI SEMPOZYUM Doğu Batı Arasında İslam Birliği İdeali

Üsküdar Belediyesi ve İlmi Etüdler Derneği'nce, vefatının 10. yılında Bosna-Hersek'in ilk Cumhurbaşkanı Aliya İzzetbegoviç anısına düzenlenen "Doğu-Batı Arasında İslam Birliği İdeali" başlıklı sempozyum düzenlendi.

Bağlarbaşı Kongre ve Kültür Merkezi'nde gerçekleştirilen sempozyumun açılış konuşmasını Üsküdar Belediyesi Başkan Yardımcısı Ömer Saraç yaptı. Aliya İzzetbegoviç'in İslam coğrafyası için ilkleri ifade eden bir bölgenin "Bilge Kralı" olması sebebiyle çok önem taşıdığını söyleyen Saraç, "Aliya'nın manifestosu, deklarasyonu; Osmanlı sonrası bu coğrafyada mazlum, göçmen, yoksul, fakir ve kimliksiz hale dönüştürülmek istenen İslam coğrafyasında bir var olma mücadelesini ifade etmekteydi. Aliya, canıyla candaşlarıyla çok emek verdi" dedi.

"İslam'ı hurafelerden arındırmayı hedefliyordu"

Aliya'nın bütün İslam milletinin, Yugoslavya halkının, titreyip kendine dönmesini, aşağılık kompleksinden kurtulmasını, üzerindeki ölü toprağını atmasını sağladığını belirten Ömer Saraç sözlerine şöyle devam etti: "Aliya, Bosna halkının ve tüm Müslüman halkların hurafe ve emperyalist manipülasyondan arınarak sahil İslam ile tanışmasını, İslam medeniyetinin muazzam birikiminden faydalanmayı hedefliyordu."

İlmi Etüdler Derneği Başkanı Lütfi Sunar da Aliya İzzetbegoviç'in hayatını konuşmanın ve fikirlerini tartışmanın, herkese sorumluluklarını yeniden hissettirmesini umduğunu kaydetti.

Genç Müslümanlar'ın yaşayan tek üyeleri olan Aliya'nın dava ve ha-pishane arkadaşı İsmet Kasuma-

giç ve eşi Aliya'yı anlattı. Konuşmalarının sonunda yaşlı çift ayağa kalkarak Genç Müslümanlar'ın marşını okudular. Çiftin bu coşkulu hali salonda duygulu anlar yaşattı.

“Türklere hasret kalmıştık”

Aliya İzzetbegoviç'in dostlarından ve hapishane arkadaşı İsmet Kasumagiç, sempozyumda yaptığı konuşmada Bilge Kral ile olan hatırlarını anlattı. Aliya'nın, Bosna'da dini ve ilimi, moral ve politikayı, ideal ve çıkarları birleştirmek için çalıştığına söyleyen Kasumagiç, hapishanede yattıkları günlerde yaşadıklarını şöyle anlattı: “Biz vaktiyle en kötü hapis şartlarını yaşadık ama şimdi zalimler hapiste otelde kalır gibi yaşıyorlar. Hapiste aynı odada kaldığımız insanlar sadece komünist değil Stalinisttiler. Ama şimdi biri dışında hepsi Müslüman oldular. Aliya'yı hapiste bırakıp çıktığım için sevinememiştim özgürlüğüme. Hapiste namaz kılmamıza müsaade etmedikleri için gazeteyi önümüze koyup okur gibi yaparak namaz kılıyorduk. Cezamız katillerinkinden fazlaydı. Bizim en yakın dostumuz Tayyip Erdoğan'dır. Aliya'nın vasiyetini yerine getiriyor. Aliya Bosna davasına sahip çıkmasını ona vasiyet etti. Bu yük onun omuzlarında artık.

Aliya bir ara sigaraya başla-

mıştı. Ona dedim ki ‘Bir Müslüman hiçbir şeye bağımlı olmamalı dersin’ sen. Ve o son sigarası oldu. Biz hep Slavlarla Arnavutlarla yan yana olmuştuk ve Türklere hasret kalmıştık. Şimdi o hasretimiz diniyor çok şükür.”

Sempozyumda, “Kimlik, Kültür ve Hayat”, “İslam ve Siyaset” ve “Din ve Ahlak” başlıklı oturumlarda 13 tebliğci sunum yaptı.

“Aliya Batı felsefecileriyle hesaplaştı”

Programda, “Medeniyet Tartışmalarına Anti Ütopya-cı Bir Yaklaşım” başlıklı bir sunum yapan akademisyen Faruk Arslan ise Aliya düşüncesinde kültürün dinden, sanattan ve mistisizmden ayrı düşünülemediğini belirterek “Aliya'ya göre medeniyet dünyayı değiştirme, Kültür ise insanın kendisini değiştirme arzusudur. Aliya metinlerinde Batı felsefecileriyle hesaplaşmıştır. Bu hesaplaşma sloganik değildir ve hep bir öneri sunar. Aliya'nın barış adamlığı işbirlikçilik

olarak algılanmamalı. Sadece kin tutmamayı önermiştir. Savaş anında dahi Gazi Hüsrev medresesinde Kur'an okunmasına ara verilmemiştir. Bosna'nın kutallığını anlamak lazım" şeklinde konuştu.

"Güneş gibi parlayan bir düşünürdü"

Konuşmasında Aliya İzzetbegović'in "düşüncesini" irdeleyen Sosyolog Alev Erkilet, Aliya'nın kendisini İslamcı bir önder olarak görmediğini, bu düşünceye katkı sunan mütevazı bir siyaset adamı olduğunu belirterek şunları söyledi: "Düşünce sistemleri maneviyatçı sistemler, materyalist sistemler ve İslami sistemleri olarak ayrılır. Maneviyatçı düşünce sistemi

maddi olan tüm konuları reddeder. Ortaçağ Hristiyan teokrasisi böyledir. Materyalist düşünce sistemi ise ruha dair tüm gerçeklikleri reddeder. Bu da pozitivizmin izahıdır. Kutsanan beden ve maldır. Aliya tün bunların üstünde bir düşünce sistemini İslami düşünce sistemini savunur. Aliya sadece bedene sadece ruha hitap eden toplumsal yapılara karşı olarak bütüncül sistem olan İslam toplum düzenini savunur. Aliya güneş gibi parlayan bir düşünürdür. Aliya kendisini İslamcı bir önder olarak görmemiştir. Bu düşünceye katkı sağlayan mütevazı bir siyaset adamıdır. İslam dünyasının en sorunlu alanı bir düşünce ortaya koyup bunu Allah'ın emri sayıyor olabilmekleridir. Aliya bu düşünceden ayrılır."

"Siyasette ahlaki işledi"

"Aliya İzzetbegović'in Siyaset Felsefesi ve İslam" başlıklı bir konuşma yapan Sosyolog Mahmut Hakkın Akın ise Aliya'nın "Müslümanlar hiçbir zaman tam mutlu olamayacaktır" sözlerini hatırlatarak şöyle konuştu: "İnsan bu dünyada karşılaştığı sorunları çözmek için siyasal bir varlıktır. Aliya bu siyasete ahlaki işlemiştir. Aliya Doğu'ya da Batı'ya da Asrı Saadet'e de İslam Dünyası'na da iyilik kavramıyla yaklaşmıştır. Aliya 'Müslümanlar hiçbir zaman tam mutlu olamayacaktır' der. 'Müslümanlıkta ütopya yoktur çünkü. Allah olduğu için hayat mekanik değildir"

Araştırmalar

İSLAM AHLÂK DÜŞÜNCESİ

İslam düşüncesi içerisinde pek çok disiplin tarafından tartışılarmış konulardan birisi “ahlâk” meselesidir. Gerek dinî gerekse de felsefî bilim dallarında kendisine yer bulmuş bu alan, mâtuf olduğu gaye ve ortaya çıkan problemler nispetinde farklı cihetlerden ele alınmış ve tartışılmıştır. Bu sebepten İslam düşüncesiyle irtibat halinde olan insanların hangi ilim dalıyla ilgileniyor olurlarsa olsunlar ahlâk ilmine girecek konulara bîgane kalmaları düşünülemez. Bunun yanı sıra her bir ilim dalı mensubunun ilgilisi olduğu alanın soruları/sorunları ve ilkeleri ile ahlak mesâilini takip edeceği de açıktır. Ahlâk alanının hâiz olduğu bu kuşatıcılığın ortaya çıkardığı mezkûr disiplinler açısından ele alınma zorunluluğu İLEM (İlmi Etüdler Derneği) ve İLKE (İlim Kültür Eğitim Derneği) tarafından 2013 yılı itibariyle başlatılan “İslam Ahlâk Düşüncesi Projesi”ni ortaya çıkmıştır. Koordinatörlüğünü Doç. Dr. Ömer Türker’in yürüttüğü bu projenin temel amacı, ahlâk alanında telif edilmiş çalışmaların belli bir sistem dâhilinde ortaya konularak, nitelikli ilmî çalışmalar yapılmasına imkân sağlanması ve bu süreçte ahlâk çalışan bir zümrenin yetiştirilmesidir.

Ahlâkın Kaynağı Nedir?

Tahsin Görgün

“İslam Ahlâk Düşüncesi Projesi” başlığı altında İlmi Etüdler Derneği (İLEM) ve İlim Kültür Eğitim Derneği (İLKE)’nin ortaklaşa yürüttüğü bir dizi çalışma başlatılmıştır. Doç. Dr. Ömer Türker’in koordinatörlüğünde yürütülen bu proje içerisinde tahkik, tercüme, telif, yuvarlak masa toplantıları, seminerler ve atölye çalışmaları yer almakta ve her bir çalışmanın çıktılarının yayımlanması hedeflenmektedir. Bahsolunan mevzû çerçevesinde proje kapsamı; İslam ahlâk düşüncesi alanına giren metinler, bu alanda eser yazmış düşünürler ve alan hakkında yapılmış

çağdaş çalışmalar olarak öngörülmektedir.

“İslam Ahlâk Düşüncesi Projesi”nin amacı; ahlâk alanında telif edilmiş olan kaynakların belli bir sistem dâhilinde ortaya konularak nitelikli ilmî çalışmaların yapılmasına imkân sağlanmasıdır.

Bir düşünce yapısı ele alınırken onun kaynağının neye dayandığı sorusu aslî bir öneme sahiptir. Ahlâk düşüncesinin derinliğiyle ele alınacağı bu projede, ahlâkın temeli soruşturması yapmak amacıyla bir dizi konuşma gerçekleştirilecektir. Söz konusu gaye ile başlatılan “Ahlâkın Temeli Üzerine Konuşmalar” dizisinin ilk konuşğu 29 Mayıs Üniversitesi’nden Prof. Dr. Tahsin Görgün oldu.

Yoğun bir katılımın gözlemlendiği konuşmasında Görgün öncelikli olarak modern dönemde ortaya çıkan ahlâk anlayışları üzerinde durdu ve bunların nasıl bir etik anlayış önerdiklerini ele aldı. Değerlerin ölçütünün “insan” olmasının bizi nasıl bir ahlâka götürceğinin sorgulanması gerektiğini söyleyen Görgün, bunun aynı zamanda ahlâkın temeli nedir sorusuna verilecek cevabı teşkil ettiğini söyledi. Kant’ın ortaya koyduğu ahlâk anlayışının zorunlu sonucu olarak etik yargı ve durumların insanı dikkate almayan normlar bütünü haline geldiğini, bunun da ahlâklanma sürecinde ferdiyetin gerçekleştirilmesinin önünde engel teşkil edeceğini söyledi. Bu anlayışının karşıtı olarak Blondel felsefesinden etkilenecek “konformizm” karşıtı bir “isyan ahlâkı” ortaya koyan Nureddin Topçu’nun insana ve onun üzerinde Tanrı’ya bağlı olan ahlâk görüşü üzerinde duran Görgün, bu ahlâkın insan-toplum- Tanrı dengesi temelinde ortaya çıktığını ifade etti. Modern dönemde Hegelci anlayışın azmanlaşarak farklı bir noktaya evrilmesi sonucunda devletin ve onun üzerinden hukukun, ahlâkı insana bağlayan kısmı ortadan kaldırdığını ve ferdiyeti yok ettiğini söyleyen Görgün, bunun ahlâkın kaynağı noktasında “insan” için belirsiz ve boş bir zemin inşa ettiğini söyledi. Ahlâkın toplum içerisinde yaşayan insanların birbirinden tevarüs edecekleri bir şey olduğunu söyleyen Görgün, bu sebeple ahlâkın normatif yapısı ile bireylerin birbirleriyle yaşamaları sonucunda ortaya çıkacak ahlâkîlik arasında denge kurulması gerektiğini söyleyerek konuşmasını sonlandırdı. Oturum katılımcıların sorularıya devam etti.

Ahlâk Tekvînî mi, İtibârî mi?

İhsan Fazlıoğlu

“İslam Ahlâk Düşüncesi Projesi” kapsamında düzenlenen “Ahlâkın Temeli Üzerine Konuşmalar” serisinin ikincisi “Ahlâk Tekvînî mi, İtibârî mi?” başlığıyla Medeniyet Üniversitesi Felsefe Bölümü’nden Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu’nun sunumuyla gerçekleştirildi.

İSAM konferans salonunda yoğun bir dinleyici kitlesinin eşlik ettiği konuşmasında Fazlıoğlu öncelikle hukuk, din ve örf gibi pek çok alanla ilişkili olan ahlâkın, zâtı itibarıyla nasıl bir yerde durduğunun tayin edilmediğini ve bu sebeple de konuşulan kavramların her hangi bir bağlama oturmadığını söyledi. Bu durumu “mâkulâtın karışılığı olan mahsûsâtın yokluğu” olarak tarif eden Fazlıoğlu, ahlâk alanı içerisindeki sözcüklerin mefhumları ve tarihsellikleri üzerinde durulmadığı zaman “ahlâk”ın bugünden sahih bir şekilde kavranamayacağını belirtti. Ahlâkın fiziksel ve belli bir anlam kümesine sahip bir oluşum olduğunu ifade eden konuşmacı, İbn Sînâ’nın da temsilcisi olduğu klasik felsefe içerisinde transandantal kognisyon ile irtibat sonucunda ahlâkî yetkinleşmenin ortaya çıkabileceğinin kabul edildiğini ve bu irtibat noktasının ortadan kaldırılması yahut

farklı bir yapıya intikal etmesi sonucunda çok boyutlu değişikliklerin meydana geldiğini söyledi. Bu anlayışla birlikte aklın doğallaşıp bireyselleşmesi sonucunda ahlâkın yeniden nasıl inşa edileceğinin bir problem olarak ortaya çıktığını söyleyen Fazlıoğlu, bu durumda ahlâkın kendisi ile anlam kazanacağı bir zeminin bulunması gerektiğini söyledi. Doğa ve tarihin “tamamlanmamış” olduğunu ifade eden konuşmacı, farklı itibarları sebebiyle doğada “şey”in; hayat ve tarihte ise insan eylemlerinin esas olduğunu belirtti. Fahreddin er-Râzî’den sonraki metinlerde bilginin konusu olarak kabul edilen nesnelleşmiş alan “ayn”ın tabiat ve insan fiilleri olarak ikiye ayrıldığını belirten Fazlıoğlu, bu anlayış çerçevesinde bakıldığında ahlâkın nesnelleşmiş eylem alanına ait olduğunu ve ahlâkî tüm değerlerin bizâtihi insanın kendi varlığıyla anlam kazanan tabiat içerisinden neşet ettiğini söyledi. Bu noktada Fazlıoğlu, ahlâktan türetilen şeylerin doğadan türetilenler gibi “objektif” olup olamayacağı probleminin ortaya çıkacağını dile getirdi ve bu meseleyi anlamak için yine doğa bilimlerine bakılabileceğini söyledi. Tabiatın “şey” olarak sübutiyeti olduğunu fakat ona dair idrakin değişebileceğini belirten Fazlıoğlu, buradaki bilgi eğer objektif olarak kabul ediliyorsa “tarih” için de aynı şeyi düşünebileceğimizi ifade etti. Bu duruma kıyasla tarihin de objektif bir alan olduğunu, buna dair bilgi ve idrakin ise sürekli değişebileceğini söyleyen Fazlıoğlu, doğanın bir kurallılığı olduğu gibi aynı şekilde tarihin de bir kurallılığı bulunduğunu ve bu sebeple ahlâkın kaynağının ve temelinin de tarihin bizâtihi kendisi olduğunu ifade etti.

“Şey” ve “eylem”deki tamamlanmamışlık itibariyle tabiat ve hayatın “tarih” zemininde birleştiğini söyleyen Fazlıoğlu, ahlâkın eylem alanı olması itibariyle tarihsel bir zeminde inşa edilebileceği kanaatine sahip olduğunu belirterek sunumunu nihayete erdirdi. Konuşma sonunda katılımcıların soruları cevaplandırıldı.

Ahlâkın Kaynağı Olarak İlâhî İsimler

Ekrem Demirli

“İslam Ahlâk Düşüncesi Projesi” kapsamında düzenlenen “Ahlâkın Temeli Üzerine Konuşmalar” serisinin üçüncüsü “Ahlâkın Kaynağı Olarak İlâhî İsimler” başlığıyla İstanbul Üniversitesi Tasavvuf Bölümü’nden Doç. Dr. Ekrem Demirli’nin sunumuyla gerçekleştirildi.

Öncelikle ahlâk anlamının sınırlarının neye göre çizileceği üzerinde duran Demirli, ahlâkın kişiler arasındaki ilişkiyi düzenlemeğe indirgenemeyeceğini ve bunun ancak fıkıhın alanına girebileceğini

söyledi. Vücudî ve itibârî iki alan olduğu düşünüldüğünde vücudî bir ahlâk üzerinde durulduğunda gerçekten ciddi bir ahlâkîlikten bahsedilebileceğini söyleyen Demirli, böylelikte metafizik temelli bir ahlâk savunduğunu ifade etti. Bu bağlamda ahlâkın insanın “ben kim olacağım, ne olacağım?” sorularına cevap vermesi ve “Mutlakı görülebilir” hale getirmesi gerektiğinin altını çizen Demirli, dinin fıkıh üzerinden oluşturduğu kurumsal kimliğinin göreceli bir ahlâk ilişkisi ortaya koyduğunu ve fakat bunun ahlâkî kemâl için yeterli olmadığını söyledi. Ahlâklı olmanın temel gayesinin Tanrı’ya ulaşmak olduğunu söyleyen Demirli, Tanrı’ya giden yol haritasının ilâhî isimler olduğunu ve bunun İbn

Arabî'nin varlığa sorduğu temel soruyu teşkil ettiği üzerinde durdu.

Buradan felsefî bakış açısıyla ahlâkın nasıl anlaşıldığı üzerinde duran Demirli'ye göre Fârâbî felsefeyi 'insanın gücü ölçüsünde Allah'a benzemek' şeklinde tanımlarken Grek felsefesinden itibaren biline gelen bir soruna dikkatimizi çekmişti: Felsefe başlangıçta insana bir tanrı olmadığını söyleyerek ona hikmeti arama-sevme görevi yüklemişti. Bunun anlamı 'insan' olduğumuzu, daha doğrusu bir tanrı olmadığımızı idrak etmenin bir başlama noktası olmasıdır. Fakat felsefe yapmanın gayesi ise değişmez ilkeleri öğrenmek ve o ilkelere göre yaşayarak Tanrı'ya benzemek veya yaklaşımdır. Dinî düşünce bu maksadı farklı şekillerde ele almış, fıkıh-kelam geleneklerinde bu maksat belirsizleştirilmiştir. Tasavvuf ise her zaman insanın eylemlerinde bir maksadın bulunması gerektiğini düşünmüştür. Bu maksat ilk sûfiler tarafından fena-beka kavramlarıyla anlatılmış, şatahatlarda ise Tanrı'ya benzemek veya O'na ulaşmayı anlatan paradoksal kavramlarla ifade edilmiştir. İbnü'l-Arabî ve takipçileri bu meseleye nazârî bir çerçeve kazandırmış, felsefenin öteden beri tartışa geldiği insan-Tanrı ve âlem ilişkileri ilâhî isimler teorisiyle yeniden ele alınmıştır. Demirli'ye göre Tanrı-insan ilişkisinde merkezi kavram ahlâktır ve bu noktada dikkate değer husus, ilâhî isimlerin ahlâkın ilkeleri olarak yorumlanmasıdır. Nitekim sûfiler 'Allah'ın ahlâkı' diyebileceğimiz bir şeyden söz ederek ona ulaşmayı insanın varlıktaki maksadı olarak görmüş, tasavvufu ise maksada ulaştıran bir araç veya disiplin olarak kabul etmişlerdir.

Son olarak Demirli, tasavvufun fıkıh-kelam geleneğinin etkisi altında 'nazariyesiz bir ahlâk' sayıldığı ilk döneminden 'nazariyesi olan ahlâka (nefsin teorik ve pratik-amelî güçleri) doğru gittiği tekâmül sürecinde ilâhî isimler teorisinin etkin ve dönüştürücü bir rol oynadığını söyleyerek sunumunu sonlandırdı.

Kendini Gerçekleştirme Olarak Ahlâk

Hakan Poyraz

"İslam Ahlâk Düşüncesi Projesi" kapsamında düzenlenen "Ahlâkın Temeli Üzerine Konuşmalar" serisinin dördüncüsü "Kendini Gerçekleştirme Olarak Ahlâk" başlığıyla Mimar Sinan Üniversitesi Felsefe Bölümü'nden Prof. Dr. Hakan Poyraz'ın sunumuyla gerçekleştirildi.

Konuşmasının başında ahlâk ile öznel ve nesnel arasında nasıl bir ilişki olduğu üzerinde duran Poyraz, bilimin ahlâka dair yaklaşımının betimleyici/deskriptif olduğunu söyledi. Dinlerin ahlâkla olan ilişkisinin ise oldukça sıkı olduğunu belirten konuşmacıya göre din, kendisini ahlâkı koruyan bir yapı olarak anlatmaktadır. Fakat aynı zamanda herhangi bir dine inanmayan kişi iyi ahlâk sahibi olabilmekte, bu da "Ahlâklı olmak için dine ihtiyaç var mı?" sorusunu akla getirmektedir. Bunun paralelinde "Dindar birinin ahlâksız olma ihtimali var mı?" sorusunun akla geldiğini söyleyen Poyraz, dinin ahlâka yaklaşımının bilim gibi betimleyici olmak yerine normatif olduğunu söyledi. Felsefenin de ahlâkta kural koyucu bir yanının olduğunu belirten Poyraz, felsefenin bunu dinden farklı olarak yaptığını, aynı zamanda bütün farklı etik tecrübeleri "ahlâk" başlığı altında toplamanın sebebinin ne olduğunu soruşturduğunu ifade etti. Nitekim ahlâkın temelini "akıl" olarak gördüğü durumda felsefe, ahlâkî normların da buna uygun olması gerektiğini söylemektedir. Ahlâkı, insanın şahsî olarak "kendini gerçekleştirme" teması üzerinden ortaya koyan Sokrat, Platon ve Aristo çizgisinde ancak bunun sonucu olarak "gerçek mutluluk"un ortaya çıkacağı ifade edilmiştir. Felsefe tarihi içerisinde böyle bir mutluluğun insan için yetersiz olduğunu kabul edenler bulunduğunu söyleyen Poyraz, bunlardan birinin de Karl Marx olduğunu söyledi. Zira Marx, ahlâkı üst yapı, üretim tarzını ise alt yapı olarak gördüğü için, mutluluğun ancak üretim tarzı sonucunda ortaya çıkan bir "eşitlik" halinin neticesi olacak

yeni bir insanlık modeliyle ortaya çıkacağını iddia etmektedir.

Ahlâka dair genel bir çerçeve çizmesinin ardından Poyraz, sunumunun devamında ahlâk-toplum ilişkisi üzerinde durdu. Toplumun bize ortalama bir ahlâk elbisesi önerdiğini, bizim de onu kendimize göre yeniden biçimlendirdiğimizi söyleyen konuşmacı, aslında bunu yaparken hem kendimizi hem de ahlâkı yeniden inşa ettiğimizi ifade etti. Diğer bir taraftan bakıldığında toplumsal ahlâkın bize bir zırh giydirdiğini ve bunun da hareketlerimizi engellediğini söyleyen Poyraz, ahlâkî süreçte aynı zamanda o zırhla nasıl savaşılabileceğinin de öğrenilmesi gerektiğini belirtti. Nitekim Poyraz'a göre toplumsal ahlâk kurallarını ifade eden zırh "dış ahlâk"ı, o zırhın içindeki de "iç ahlâk"ı oluşturmakta, aralarındaki ilişki sonucunda dışta olan iç ahlâkı yaratmıyorsa bu, toplumsal ahlâkın çökmüş olduğu manasına gelmektedir. Bu itibarla konuşmacı, "ahlâk" kelimesinin kökü olan ve yaratılış, mizac anlamında gelen "hulk"un insanın kendi eylemleriyle yaratabileceği bir alan olduğunu söyleyerek insanın Tanrı'nın halifesi ile tanrılık vasfındaki "yaratıcılık"ın bu şekilde ortaya çıkacağını ifade etti. Dolayısıyla Poyraz'a göre, iyi bir insan olarak kişi, fiilleriyle kendini yaratmalıdır. Psikolojinin diliyle söylenecek olursa bu "kendini gerçekleştirmek" anlamına gelmektedir. Toplumsal ahlâkın hem imkân hem de şahsî ahlâk için bir engel olması sebebiyle çift taraflı bir yapı olduğunu söyleyen Poyraz, toplumsal ahlâkın engel olan tarafını iki insan tipinin aşabileceğini ifade etti. Bunlardan biri toplum normlarıyla yüzleşmeyi göze alan "kendini gerçekleştirmiş kişi", diğeri de ters taraftan toplumsal ahlâkı hiçe sayan kötü ahlâk sahipleridir. İnsanın kendi nefsi ve toplumsal değerlerle yüzleşecek bir kendilik bilincine ihtiyacı olduğunu söyleyen Poyraz, insanın nefsindeki saldırganlık ve üreme yanını terbiye etmesiyle ve toplumun bağlayıcılığından da sıyrılmasıyla hakiki anlamıyla "insan" olacağını ifade etti. Bütünüyle ahlâklı olarak kendini gerçekleştirmiş model şahsiyetlerin tarih içerisinde mutlaka

olduğunu söyleyen Poyraz, bunların insan teklerinin kendi varlıklarını gerçekleştirmelerine yardımcı olacağını söyleyerek sunumunu sonlandırdı. Konuşma, soru-cevap faslıyla devam etti.

Hak'la Kal Önerisi

Cafer Sadık Yaran

"İslam Ahlâk Düşüncesi Projesi" kapsamında düzenlenen "Ahlâkın Temeli Üzerine Konuşmalar" serisinin beşincisi "Hak'la Kal Önerisi" başlığıyla Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden Prof. Dr. Cafer Sadık Yaran'ın sunumuyla gerçekleştirildi.

Kuran'da ahlâkın kaynağına vurgu yapıldığını söyleyerek sunumuna başlayan Yaran, bilhassa Şems Suresi'nin 7-10. ayetlerinin ahlâkın özünü vermekte olduğunu söyledi. Nitekim bu ayetlere göre insan doğasına "takva" ve "fücur" birlikte yerleştirilmiştir. İnsanın bu ikili yapısının ahlâkî süreci de belirleyici olduğunu söyleyen konuşmacı, ilk olarak negatif yönden insanın kötü olan tarafının onarılması ve kontrol altına alınması gerektiğini belirtti. Ancak bunun sonrasında ikinci aşamaya yani takvanın geliştirilmesi kısmına geçilebilir. Bu süreçte bireysel düzeyde ahlâkîliğin aslında "toplumsal hayat"taki ahlâkı sağlamak amacına matuf olduğunu söyleyen Yaran'a göre şahsiyet ve toplum kesişiminde ortaya çıkacak bir ahlâklanma halinin temellerinin ne olacağı üzerinde durulması gerektiğini söyledi.

Modern döneme bakıldığında ahlâka temel aramanın anlamsız bir çaba olarak görüldüğünü söyleyen

konuşmacı, ahlâka dair yaklaşımların temelde pre-modern, modern ve postmodern olarak üçe ayrılabilirliğini ifade etti. İlkçağ ve Ortaçağ ahlâklarının iddiaları ve temelleri itibarıyla “büyük” bir ahlâk sahibi olduklarını ve evrensel bir yapı taşıdıklarını söyleyen Yaran, modernite öncesi ahlâklarda ahlâkı canlı tutanın büyük oranda “din” olduğunu söyledi. Moderniteyle birlikte ahlâkın küçüldüğünü söyleyen Yaran, Kant’ın görüşleri sonucunda elitist bir “ödev ahlâk”ının ortaya çıktığını fakat bu süreçte kitlenin dikkate alınmadığını belirtti. Benzer şekilde “faydacılık” perspektifinde gelişen ahlâk ise İngiliz sömürgeciliği sonrasında oluşan kapitalist sınıfı beslemekte ve bu sınıfın yaptıklarını meşrulaştırmaya yarayan sınırlı bir ahlâk olmaktadır. Bir yanıyla böyle bir tavra tepki olarak gelişen Marksist ahlâk ise burjuva ahlâkından proleterya ahlâkına geçmeye çalışmaktadır. Buradan da görülmektedir ki modern dönemdeki ahlâk öğretilerinin tamamı toplumsal sınıf ahlâklarıdır ve kuşatıcılık anlamında dar söylemlere sahiptirler.

Postmodern dönemde öne çıkarılan ise ahlâkın bireyin kendisine indirgendiği, her şeyin bireyde tekil anlamlar kazandığı ve pragmatizm ile rölativizmin birleştiği bir ahlâk anlayışına işaret etmektedir. Modern dönemdeki sınıf ahlâkı, postmodernite ile birlikte iyice küçülerek bireye inmiştir. Böyle bir tarihsel süreç karşısında bizim “ne yapmalıyız?” sorusunu sormamız gerektiğini söyleyen Yaran, küçülen küresel dünyada temelde İslam merkezli bir ahlâkı düşünmemiz gerektiğini söyledi. Bu sebeple sadece

“ümme-i icabet”i değil “ümme-i davet”i hedefleyen “büyük bir ahlâk”ı dikkate almamız gerektiğini ifade etti. Bu ahlâkı kurarken öncelikle duracağımız zeminin mahiyetini iyi tespit etmemiz gerektiğini söyleyen konuşmacı, bunun aynı zamanda öne sürülen ahlâkın sahiplenilmesini de doğrudan etkileyeceğini ifade etti.

“Ahlâkın temelini nerede aramalıyız?” sorusuna “mutlak ve saf iyi” cevabını veren Yaran, bu vasıflara sahip bir “iyi”ye ulaşma sürecinde yöntem olarak Descartes’in Kartezyen metodunu benimsediğini belirtti. İyilik olarak akla gelebilecek şeylerin analitik bir şekilde değerlendirilmeye tabi tutularak elenmesi halinde insanın elinde kalan saf ve ilk yâkın iyinin “vicdan” olarak ortaya çıktığını söyleyen Yaran, bu kavramın içerdiği anlamın her kültürde ve dilde mevcut olduğunu ifade etti. Vicdan mutlak bir iyilik olduğu için de o sadece “iyi”ye yönelir ve ondan herhangi bir kötülüğün ortaya çıkması mümkün değildir. Ahlâkın diğer bir temelini “Tanrı” olduğunu söyleyen ve bunu Tanrı ile ilişkili olarak “iman”ın farklı düzeylerinde ifade eden Yaran, bunun ahlâkın dışsal aslî temelini oluşturduğunu söyledi. İçsel aslî temel olan vicdanla onun dışsal ve dikey boyutunu ifade eden Tanrı/iman birbirini tamamlamaktadır. Bunlara bağlı olarak ahlâkın “iyi aile”, “erdemli toplum”, “şanlı/iyi tarih” ve “musahhar tabiat” olarak dörde tali temeli daha bulunmaktadır. Bu dört unsurun tabiatları itibarıyla iyilikle birlikte kötülük de barındırmaları hasebiyle “iyi” anlamını taşıyan bir sıfatla ahlâkın tali temeli olarak görülebileceğini söyleyen Yaran, ahlâkın anlamının “yaşanırılık” düzeyinde ortaya çıkması hasebiyle örneklige ihtiyaç duyduğunu, bu sebeple de Müslüman ahlâkı için sahabenin tavrının belirleyici olması gerektiğinin altını çizdi. Sahabe’nin Asr Suresi’ni okuyarak yani birbirlerine Hakk’ı tavsiye ederek ayrılımlarının önemli bir ahlâkı davranış olarak görülmesi gerektiğini söyleyen Yaran, veda sözleri içerisinde Türkçe’ye “hak olanı” tavsiye etmeyi içeren “Hak’la kal” sözünü bir öneri olarak sunduğunu söyleyerek konuşmasını nihayete erdirdi. Sunumun ardından yoğun bir soru-cevap faslı oldu.

“Eğer ahlakın kaynağının ne olduğunu bulabilirseniz, iyi nedir probleminin de cevabını bulabiliyorsunuz. Mesela ahlakın kaynağı Tanrı ise, iyi Tanrı’nın dediği, emrettiği şeydir, kötü de yasakladığı. Yani iyi ve kötünün tanımlanması kaynağa bağlı bir şey. Dolayısıyla bu alandaki en temel problemlerden bir tanesi bu.”

İLEM Bültenin bu sayısında Hümeysra Özturan ile İslam Ahlak Düşüncesi ve Projesi üzerine konuştuk. İlmî Etüdler Derneği ve İLKE Eğitim ve Kültür Derneğinin birlikte gerçekleştirdiği İslam Ahlak Düşüncesi Projesinde de görev alan Özturan hem projeden hem de kendi İslam Ahlak Felsefesi alanında yaptığı çalışmalardan bahsetti.

İslâm Ahlâk Düşüncesi’ne dair çalışmalar yapıyorsunuz, çalışmalarınızdan kısaca bahseder misiniz?

İslâm Ahlâk Düşüncesi; felsefe, kelâm, tasavvuf ve hatta fıkıh alanını da kapsayan geniş bir çalışma alanını kapsıyor. Ben, alanım gereği daha ziyade felsefe ayağıyla iştigal ediyorum. Özel olarak odaklandığım husus ise İslâm Ahlâk Felsefesi’nin Kaynakları meselesi. Bu meselenin incelenmeye muhtaç bir konu olarak hâlen karşımızda durduğunu düşünüyorum. Doktora tezim bu gayeye yönelikti ve bundan sonraki çalışmalarımı da büyük oranda bu gayeye yönelik olarak belirleyeceğimi tahmin ediyorum.

En temel problemlerden birisi, ahlâkın bir çalışma konusu olarak hafife alınması...

İslâm Ahlâk Felsefesi'nin kaynakları derken neyi kastediyorsunuz, bu çalışma konusunu biraz açar mısınız?

İslâm Felsefesi'nin, "tercümeler dönemi" olarak bildiğimiz çağında pek çok Antik Yunanca, Süryanice eser Arapça'ya çevrilmişti. Bu eserler arasında ahlâk eserleri de vardı ve İslâm filozofları bunlardan azami düzeyde faydalanmış, ahlâka ilişkin pek çok teorik meselede, söz konusu kaynaklardaki izahları bazen birebir kullanmış bazen onlardan kısmen istifade ederek eklemeleriyle oradaki fikirleri geliştirmişlerdi. Mesela Galen'in eserlerinin son derece etkili bir kaynak olduğunu görüyoruz. Öyle ki, Galen'in huy tanımını yapıp, ahlâkın değişip değişmeyeceğine ilişkin izahlarını yaptığı, eserinin baş pasajları, İbn Miskeveyh hatta Gazzâlî gibi İslâm Ahlâk Düşüncesi'nin zirve isimlerinin eserlerinde neredeyse birebir denebilecek bir ayniyette yer almakta, bazen ufak ama etkili düzeltmelerle aktarılmaktadır. Bu mesele lisans yıllarımda benim çok dikkatimi çekmişti. Sanırım ilahiyat üçüncü sınıfta idim; Gazzâlî'nin *Mîzanü'l-Amel*'ini okuyordum. Orada Aristocu üçlü nefis, Platoncu *dörtlü erdem* izahını görünce çok şaşırmıştım. Bu düzeyde bir benimseme olmuş olabileceğini o zamana kadar tahmin etmemiş yahut böyle açıkça karşımda görmemiştim. Bir de metafizik meselelerde Gazzâlî'nin eleştirilerine rağmen, ahlâk alanında sanki sorgusuz sualsiz kabul edilegelen bir yapı var gibi gelmişti bana ve bunun sebebini yahut bunun hakikaten böyle olup olmadığını sorgulamaya başlamıştım. Kaynaklar meselesine ilgim böyle başladı. Ancak gördüm ki, maalesef hâlen hangi antik eserden, kimden ne kadar alıntı yapıldı, bunların ne kadarı değişti; anlam kaymasına uğradı mı, ahlâk kavramlarının içerikleri değişti mi, tercümeler esnasında bazı oynamalar yapıldı mı, İslâm filozofları bu antik eserleri hangi doğrulukta tercümelerden okudular gibi pek çok soru hâlâ incelenmeye muhtaç. Ve bu soruların tam cevabını verebilmek için metin düzeyinde satır satır karşılaştırmalar yapılmalı. Evet bu ciddi bir iş yükü, iğneyle kuyu kazmak gibi ama çok değerli neticeleri olabileceğini tahmin ettim. Yunanca, Süryanice, Farsça... hangi dillerdeki kaynaklar Arapça'ya çevrilmişse, bu dillerdeki orijinal eserlerle Arapça çevirileri karşılaştırılmalı, analiz edilme-

li diye düşündüm. Ancak insan ömrü sınırlı, her dili öğrenip bunu yapması neredeyse imkânsız. Bu nedenle ben Antik Yunan kaynaklarında karar kıldım ve Antik Yunanca öğrendim. Gayem bu kaynağın etkisini ve uğradığı değişimi ahlâk alanında iyice belirgin kılabilmek. Diğer dillerdeki eserler de taliplerini hasretle bekliyor bence.

Şimdiye kadarki çalışmalarınız neticesinde vardığınız dikkat çekici sonuçlar nelerdir?

Doktora tezim çerçevesinde Aristoteles'in *Nikomakhos Ahlâkı* eserinin Yunanca orijinalini klasik dönem Arapça çevirisiyle karşılaştırdım. Bilhassa tezime ilişkin pasajları satır satır, kelime kelime karşılıklı olarak

okudum. İlk etapta büyük bir şaşkınlık yaşadığımı söyleyebilirim. Kesinlikle “tercüme dönemi” olarak okuya geldiğimiz dönemin nasıl ciddi bir entellektüel birikim ürünü olduğunun farkında değiliz dedim içimden. Öyle girift Yunanca cümleler Arapça mütercim tarafından isabetle anlaşılacak, öyle sade ve anlaşılır bir Arapça’yla karşılanmış ki, hayran olmamak elde değil. Bazı ahlâk kavramları şaşırtıcı bir dakiklikle çevrilmiş, bazıları ise Arapça’nın taşıdığı dinî arkaplanın da etkisiyle farklı tazammunlara bürünerek Arapça’ya geçmiş. Kısmet olursa tez dönemimde hazırlamaya başladığım *Nikomakhos Ahlâkı* tercümemi tamamlayıp, Yunanca ve Arapça metnin tercümesi karşılıklı olacak şekilde yayınlayacağım. O zaman bu tespitleri örnekleriyle de göstermek mümkün olacak.

İLEM bünyesinde devam eden İslam Ahlak Düşüncesi Projesi’nde de görev alıyorsunuz; bu proje nedir, neleri gaye edinmektedir, hangi ihtiyaca binaen düşünüldü, bahseder misiniz?

En başta da söylemiş olduğum gibi, İslâm Ahlâk Düşüncesi felsefe, kelâm, tasavvuf, fıkıh gibi farklı alanlardan besleniyor. Tek bir kişinin bütün bu alanları kuşatması zor. Yani mesela sadece felsefe literatürü vecheşinden konuyu ele almak ömürlük bir iş. Tasavvuf literatürü gibi geniş bir literatür var; kelim problemlerini de bilmek lazım vesaire. Dolayısıyla aslında ahlak, özellikle İslam düşüncesinde ahlak ancak bir proje işi yani bir grupla yapılabilecek bir iş. Bizim İLEM’deki projemiz öncelikle bu ihtiyacın farkında olarak oluşturulmuş bir proje. Koordinatörümüz Doç. Dr. Ömer Türker’in idaresinde felsefe, kelâm, tasavvuf ve hatta psikoloji gibi Temel İslâmî Bilimler’den de olmayan disiplinlerden gelen arkadaşlar projede yer alıyor. Çalışmalarında, organizasyon ve faaliyetlerde hep bu çeşitlilik gözetilmeye çalışılıyor. Gayelerimizden biri, İslâm Ahlâk Düşüncesi dendiğinde İslâmî literatürdeki birikimin ne olduğunun tam olarak belirlenmesi. Herkes, sadece kendi uzmanlık alanını kapsayan literatürden haberdar. Ancak bir bütün olarak İslâm Ahlâk Düşüncesi dendiğinde ne anlamamız gerektiği hâlen belirsiz. Bu da ancak bir projeyle olabilir, bir kişinin çalışmasıyla olabilecek bir iş değil. Farklı disiplinlerden isimlerin bir araya gelerek literatürdeki eserleri tespit etmesi lazım, birilerinin o eserleri tercüme etmesi tahkik etmesi lazım. Yani bu bir proje işi olabilirdi ancak. Projenin temel gayelerinden biri olarak bunu söyleyebilirim.

Mevcut literatürü anlamak ve analiz etmenin yanında bir başka gayemiz de yeni eserler üretmektir. İslâm Ahlâk Düşüncesi alanında daha verimli, hem mevcut ihtiyaçları karşılayacak hem de alanın ufku genişletecek yayınlar yapma derdini de taşıyoruz. Dolayısıyla proje kapsamında teliflerin de yer alması planlanıyor.

İbn Miskeveyh ve Taşköprüzâde gibi tek bir düşünürün ahlâk anlayışına dair spesifik çalışmaların yanında, ahlâk felsefesi problemlerine dair seçme metinlerin yer aldığı temel bir giriş kitabı gibi daha genel çalışmalar da planlar arasında yer alıyor.

Projenin hedeflerinden biri de, sadece geçmişin birikimini tespit etmekle yetinmemek, bu birikim

**İslâm Ahlâk
Felsefesi’nin
kaynakları
incelenmeye
muhtaç bir
konu...**

içerisinde tartışılmış meseleleri günümüz ilim ve fikir dünyasının gündemine taşımaktır. Bu gayeye yönelik olarak; klasiklerden azamî ölçüde yararlanmak, ancak günümüz sorunlarını göz önünde bulundurmak gibi bir düstura sahibiz. Böylelikle İslâm medeniyetinde dinî ve aklî düşüncenin sürekliliğini, ahlâk düşüncesi bağlamında tespit etmenin de mümkün olacağına inanıyor ve bunu da bir hedef olarak önümüze koyuyoruz.

Projede yer alan iş kalemleri nelerdir, kısaca anlatır mısınız?

Benim en değer verdiğim, neticesinden çok şey beklediğim bir tanesiyle başlamam gerekirse, *Kataloglama* çalışmasını zikretmem gerekir. Bu çalışmayla, XII.-XX. yüzyıl arasında kaleme alınmış ahlâk eserlerinin bir dökümünün yapılması amaçlanıyor. Ahlâk eserlerinin muazzam bir kısmının hâlen yazma halinde olduğu ve bunların çoğundan habersiz olduğumuz düşünüldüğünde, bu çalışmanın önemi tahmin edilebilecektir.

Bir diğer iş kalemi, *Tahkîk* ve *Tercüme* çalışması. Projede yer alan arkadaşlarımız, İslâm ahlâk literatüründen

eserlerin tahkîkini ve tercümesini yapıyorlar. İlk olarak Adûdiddin el-İcî'nin *Ahlâk-ı Adûdiyye* eserine yazılan şerhlerle başlandı. Projede yer alan yüksek lisans, doktora düzeyindeki arkadaşlar bu çalışmayı yürüterek hem tecrübe kazanıyorlar, hem de çok kıymetli bir birikimi Türk okuyucusuna kazandırıyorlar.

Projenin İslâm ahlâk literatürüne dair hassasiyeti hemen her iş kaleminde ortaya çıkıyor gördüğümüz gibi. Bunlardan biri de *Yuvarlak Masa Toplantıları*. Bu toplantılarda, konunun uzmanı arkadaşlarımız, tıbbî-rûhânî tarzındaki eserler, hikemiyat türündeki eserler, tehzîb tarzında yazılanlar gibi literatürde farklı özellikler taşıyan eserleri mer-

**Ahlâk düşüncesi
bu meselelerin
tam kalbinde yer
alıyor, almalı**

cek altına alarak bir bütün olarak İslâm Ahlâk Düşüncesi literatürünün haritasını çıkarmaya çalışıyorlar. Şimdiye kadar altı sunum gerçekleştirildi ve bütün bu sunumlar kısmet olursa yakında kitaplaşacak. Bu eser de şüphesiz ilgili alan için çok önemli bir kaynak değeri taşıyacak.

Projeye katılan arkadaşlarımızın alana ilişkin enformatik ihtiyaçlarını karşılamak da iş kalemlerinden birini oluşturuyor. Bu ihtiyaca binaen İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği'nde "Ahlâk Felsefesi Okumaları" dersini veriyorum. Arkadaşların bu ders neticesinde ahlâk felsefesinin soru(n) ve kavramlarına aşinâlık kazanmaları, literatüre dair genel bir bilgi edinmeleri ve temel okumaları yapmış hâle gelmeleri amaçlanıyor. Her dersin sonrasında yazdıkları değerlendirme yazılarıyla da, alana ilişkin metinler kaleme alma yolunda alıştırma yapmış oluyorlar.

Proje faaliyetlerinden sanırım en yoğun katılımın olduğu ve yaygın bir şekilde duyulan Ahlakın Temeli başlıklı konferans serimiz olmuştur. Ahlâkın kaynağı problemi çerçevesinde düzenlenen konferanslar serisiyle bir ahlâk problemine cevap arıyor, böylece ahlâk alanında çalışma yapan hocalarımızın konuya dair özgün fikirlerini de öğrenme imkânı buluyoruz.

Konferans serisinde temel problem olarak ahlâkın kaynağı sorunun tercih edilmesinin sebebi nedir? Sizin doktora tezinizde de aynı problemin öne çıktığını görüyoruz?

Projenin başından beri ahlâkın kaynağı, bizim çok gündemimizde olan bir mesele. Ben kendi doktora tezimde konuya karar verirken hep, ahlak felsefesi hangi problemlerle uğraşır diye bakmaya çalışıyordum. Vardıgım netice ahlakın kaynağı probleminin ilk karşılaşılan problem olduğuydu. Çünkü eğer ahlakın kaynağının ne olduğunu bulabilirseniz, iyi nedir probleminin de cevabını bulabiliyorsunuz. Mesela ahlakın kaynağı Tanrı ise, iyi Tanrı'nın dediğı, emrettiğı şeydir, kötü de yasakladığı. Yani iyi ve kötünün tanımlanması kaynağına bağlı bir şey. Dolayısıyla bu alandaki en temel problemlerden bir tanesi bu. Ve aynı zamanda ahlakı metafiziğe bağlayan en temel noktalardan da birisi. Ahlakı, felsefenin diğer disiplinlerine de bağlayan bir problem. Çok merkezi, birincil önemi haiz olduğu için ben kendi doktora tezimde çalışmayı tercih etmiştim. Proje koordinatörümüz de bu problemin öneminin farkında olduğundan böyle bir tercihte bulundu. Yani sıfırdan, köküne inerek meseleye başlayalım, ondan sonra devamı daha kolay gelir diye düşünüldü, nitekim öyle de oldu. Ahlakın temellendirilmesi konferans dizisinde şimdiye kadar beş hocamızı, beş hocamızın ahlâkı nasıl temellendirdiklerini dinledik. Herkes kendince argümanını kurdu ve temellendirmesini yaptı. Dinleyiciler için son derece zihin açıcı konuşmalar olduğunu düşünüyorum.

Sonraki adımda hangi konu üzerinde durulacak?

Ahlâkın kaynağı sorunun bir sonraki adımı olarak "iyi nedir?" yani sorusu üzerinde durulacak gibi görünüyor.

Ahlâkla ilgili yazılıp çizilenler genelde teorik bir çerçeveye sahip gibi görünüyor. Sizce meselenin teorik boqutuna uqğunlaşmak ne derece doğru?

Ahlâkın basit bir disiplin olmadığı, hakikî anlamda ahlâk sorunlarının içine girildiğinde bunun kesinlikle tecrübe edileceği kanaatindeyim.

Aslında klasik ilimler tasnifinde ahlâk, felsefenin amelî tarafına ait. Çünkü zaten ahlak bizatihî insan eylemlerine ilişkin bir alan. Teori, pratiği belirlemesi açısından önemli, ancak pratiğin büsbütün ihmal edilmesi de elbette yanlış. Bu, projede hep dile getirdiğimiz hususlardan birisi. Bugün ahlâk alanında uygulamalı ahlâk, “pratik etik” diye bilinen çalışmalar hızla öne çıkmakta. Çünkü ötenazi, kürtaj, yaşamın sonlandırılması gibi hayatın getirdiği bazı kaçınılmaz sorunlar aynı zamanda bir ahlâk meselesi olarak tartışılmakta. Bunun yanında medya ahlâkı, iş ahlâkı, siyaset ahlâkı gibi konular hep güncelliğini koruyor. Bakın günümüzde bile sosyal medya ahlâkı ne kadar çok gündeme gelen bir mesele oldu. Ahlâk düşüncesi bu meselelerin tam kalbinde yer alıyor, almalı. Ancak yine de büyük bir eksiklik var ne yazık ki. Bu konuların bazılarıyla sadece fıkıh alanındaki kişiler yahut tıp ahlâkı gibi spesifik bazı alanlarda çalışanlar ilgileniyor. Halbuki felsefe literatüründe de konu edilmiş mevzular bunlar. Ebû Bekir er-Râzî'nin hekimlik ahlâkına dair risalesi vardır. Siyasetnâmeler, tedbîrü'l-müdün ve menzil bahisleri hep bu gözle okunup değerlendirilebilir. Dolayısıyla İslâmî literatürden konuya dair beslenilebilecek kaynak bulmak rahatlıkla mümkün. Ancak ne yazık ki uygulamalı ahlak alanı bilhassa ilahiyat çevresinde en az çalışılan konular arasında yer alıyor. Belki çok pratik görüldüğü, geçici konular izlenimi verdiği için olabilir. Fakat biz bu eksiği projede sıkça dillendiriyoruz ve nitekim projemizin ev sahibi olan İLEM ve İLKE'nin, İGİAD'la işbirliği ve koordinasyonunun bulunması da bu açıdan bizi memnun ediyor. Çünkü Türkiye'de iş ahlâkı alanında somut çabalarıyla dikkat çeken bir kuruluş İGİAD. Bu nedenle ben şahsım adına bu tür girişimleri destekliyorum.

Son olarak, sizce ahlâk düşüncesi alanındaki en temel problemler nelerdir?

Öncelikle herkesin, ahlâka dair çalışmalarında kendi disipliniyle sınırlı kalarak sadece bir taraftan meseleyi yakalaması, bu nedenle bir türlü bütüncül bir tasavvurun oluşmaması sorun olarak görünüyor. Bu nedenle felsefi, tasavvufî, kelâmî, fikhî birikimin ortak havuzda paylaşılması çok önemli bir gereklilik olarak karşımızda duruyor. Bence bir başka ve en temel problemlerden birisi, ahlâkın bir çalışma konusu olarak hafife alınması, herkesin, hayatının sadece bir döneminde uğraşıp geçebileceği yahut temel çalışma alanı olmasa bile rahatlıkla hakkında konuşup en azından makale hacminde eserler verebileceği bir alan gibi görülmesi. Bu durumun, ahlâk alanında kaleme alınan eserlerin sayısını artırırken kalitesini düşürdüğünü düşünüyorum. Felsefe çalışanlar cenâhında da, açıkça dile getirilmese de zımnen kabul edildiğini düşündüğüm bir husus da ahlâkın metafizik, epistemoloji gibi diğer felsefi disiplinlere göre daha kolay, daha uğraşı gerektirmeyen, ağırlıklı olarak tarihsel ve i'mâl-i fikir gerektirmeyen, pratiğe dair olduğu için daha sıradan, daha ürün verilebilir, kısaca daha basit bir alan olarak görülmesidir. Ben buna kesinlikle katılmıyorum. Ahlâkın basit bir disiplin olmadığı, hakikî anlamda ahlâk sorunlarının içine girildiğinde bunun kesinlikle tecrübe edileceği kanaatindeyim. Bu nedenle işin basitliğinin, kalitesine bağlı olarak değişebileceğini bilmek lazımdır diye düşünüyorum.

OSMANLI'DA KİTAP KÜLTÜRÜ

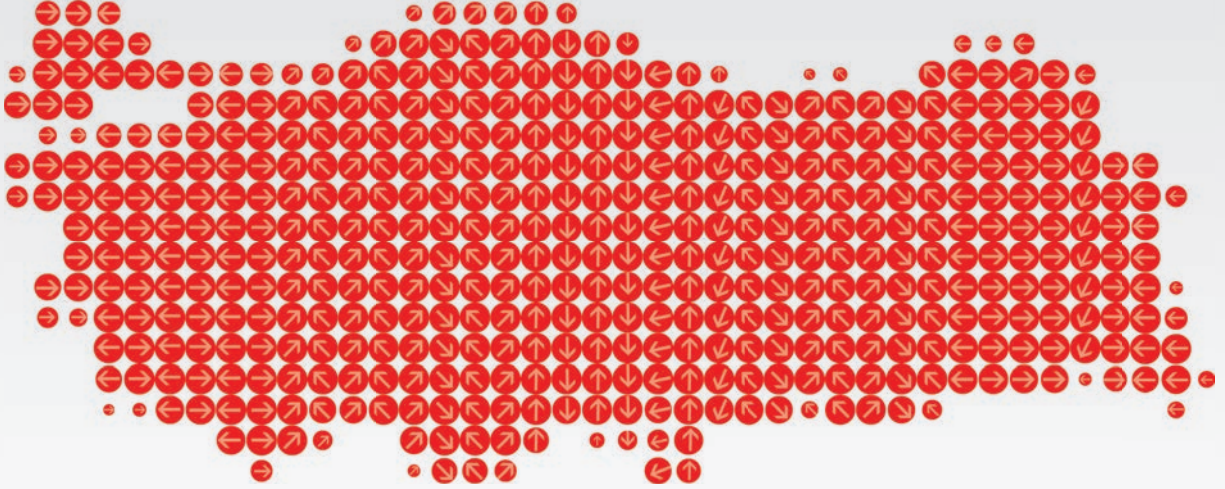
İlmi Etüdler Derneği akademik dünyamızda daha önce üzerinde çok fazla durulmamış ve büyük bir eksikliğini hissettiğimiz kitap kültürü çalışmaları konusunda öncü bir rol üstlenerek kendi bünyesinde verilen dersler ve oluşturulan okuma halkalarıyla bu alanda ilgi uyandırmaya çalışmıştır.

2012 yılında İlmi Etüdler Derneği bünyesinde ders olarak başlayan, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin istikrarlı katılımıyla atölye hâlini alan kitap kültürü çalışmalarında, Berat Açıl'ın yönetiminde, İslam medeniyetinde yazının somut kültürü, hâmilik kurumu, meclisler, takdimler, okuma biçimleri, değişen kitap algısı ve bu algı çerçevesinde

değişen okur tipleri üzerine okumalar ve tartışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu atölye çalışmasının devamı niteliğinde ise yine İLEM bünyesinde 2013 yılı itibarıyla "Osmanlı'da Kitap Kültürü" projesi başlatılmış olup bu proje ile Osmanlıların kitapla kurdukları ilişki, bir Osmanlı alimi olan Carullah Efendi özelinde ilk kez akademik tartışmaya açılmıştır.

Devam etmekte olan kitap projesi kapsamında Carullah Efendi koleksiyonundaki farklı ilim dallarına ait notlar, konunun uzmanı akademisyenler tarafından incelenecek olup, makaleler bir kitapta toplanarak ilim dünyasının istifadesine sunulacaktır.

Türkiye’de Toplumsal Değişim Araştırma Projesi (TDA)

Türkiye’de daimi, ciddi ve hızlı bir toplumsal değişim yaşanmaktadır. Toplumsal yaşamın hemen her alanında ve katmanında gerçekleşen farklılaşmalar ise kendi içerisinde etkin olan faktörlerle birlikte analiz edilmeye muhtaçtır. Sosyal bilimlerde bu konuya olan ilginin artmasına rağmen meselenin hem makro hem de mikro düzeyde kapsamlı olarak yapılmış çalışmasını bulmak oldukça güçtür. Toplumsal değişime dair üzerinde uzlaşılmış teorik çerçeveler

oluşmadığı gibi, teknik yaklaşımlar da henüz geliştirilebilmiş değildir.

İlmi Etüdler Derneği (İLEM) çatısı altında Ocak 2012’den bu yana Dr. Lütfi Sunar koordinatörlüğünde devam eden çalışmanın temel amacı, Türkiye’deki toplumsal değişimin anlaşılabilmesi ve nitelikli olarak değerlendirilebilmesi için değişimin ve dinamiklerini çözümlenmesi ve kavramsallaştırılarak sosyal bilim çalışmalarına temel sağlanmasıdır.

İnsan & Toplum Dergisi'nin 5. sayısı yayımlandı

İlmi Etüdler Derneği'nin çıkardığı İnsan&Toplum beşinci sayısı ile okurlarıyla buluşuyor. Derginin, Türkiye ve dünya meselelerini farklı yönleriyle ele alan makalelere ve kitap değerlendirmelerine yer veren yeni sayısı tartışmalı konulara dair sunduğu özgün ilmi yaklaşımlarla dikkat çekiyor. Türkiye'de sosyal bilimler alanında önemli bir yeri olan İnsan&Toplum, EBSCO, Index Islamicus, CSA Sociological Abstracts, CSA Worldwide Political Science Abstracts ve Ulrichs gibi dünya çapında indekslerce tanınmakta.

Dergide yer alan ilk makale İstanbul Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü öğretim üyesi Faruk Taşçı'ya ait. Makalenin adı "Refah Devleti Modelleri İçinde Türkiye'nin Pozisyonu: "Yaşlı Algısı" Üzerinden Değerlendirmeler". Taşçı makalede, dünya nüfusunun yaşlılık oranlarındaki artışın Türkiye'de oluşturduğu yaşlılık algısını, "yaşlımerkezli" refah devleti modelleri sergileyen Güney Avrupa ülkeleri paralelinde inceliyor. Türkiye'nin refah rejimi yaşlılık üzerinden tartışılırken, yaşlılık algısının oluşturabileceği sorunlara yönelik olarak ailede yaşlının konumunun kuvvetlendirilmesi ve iş piyasalarında yaşlıların dışlanma alanlarının tıkanması öneriliyor.

Atatürk Üniversitesi İslam Mezhepler Tarihi Bilim Dalı'nda doktora çalışmalarını sürdüren Muhammet Raşit Batur, "Nusayriliğin Teşekkülü ve İnanç Esasları" başlıklı makalesi ile İnsan&Toplum'un yeni sayısındaki yerini alıyor. Suriye'deki kriz rejiminin önemli bir bileşeni de olan Nusayriliğin oluşumu, İslam'la ve tarihi süreçte çeşitli inanç sistemleriyle olan ilişkileri doğrultusunda inceleniyor. Ehl-i Beyt sevgisinde ifrat noktasında bulunan grupların sergilediği eğilimler ile Müslümanlar arası ihtilafları fırsat bilerek İslam'ı yok etmeyi hedefleyen farklı din ve inanışlara mensup kişilerin sahip oldukları eğilimlerin Nusayriliğin teme-

lini oluşturduğu makalenin önemli iddiaları arasında kendisini gösteriyor.

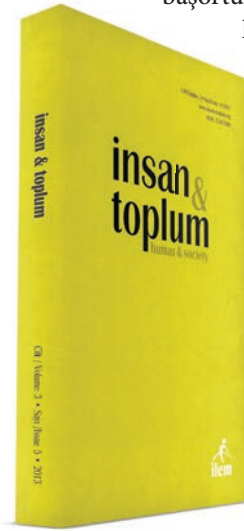
İnsan&Toplum'da dikkat çeken bir başka makale ise "Muhafazakâr Sermayeye Sahip İşletmelerde Çalışan Uzman Meslek Sahibi Başörtülü Çalışanlar" başlığını taşıyor. Bir alan araştırmasına dayanan çalışmada başörtüsü yasağının tarihçesi, kişiler üzerindeki et-

kisi, "başörtüsü"nün 1960'lardan 2000'lere kadar olan kavramsal dönüşümü, kamusal alandaki başörtüsü yasağının iş yaşamına dolaylı ve direkt etkisi ve muhafazakâr sermayedarların başörtüsüne yaklaşımı incelenen konular arasında bulunmakta.

Derginin yeni sayısında yer alan diğer makaleler ise "Toplumun İmkansızlığı: Türkiye'de Merkez-Çevre İlişkilerinin Ötesi", "Felsefeden Siyasete: Heidegger'in Nazizmle İlişkisi", "Fârâbî'ye Göre Bilginin Kesinliği Açısından Yargısal Bilgi Türleri" ve "Avrupa Birliği Enerji Politikaları ve Enerji Arz Güvenliği Arayışları" başlıklarını taşıyor.

İnsan&Toplum'un "Değerlendirmeler" kısmında edebiyat, sosyal teori, kültür tarihi, milliyetçilik, İslam tarihi ve mimari alanlarında kaleme alınan oldukça önemli eserlere ilişkin değerlendirme yazıları bulunuyor. Değerlendirme yazıları incelendiğinde, ilmi çalışmaların işlevini geliştirecek bir tenkit kültürünün kendini göstermekte olduğu anlaşılmakta.

Makaleler ve değerlendirmelerin dışında kaydedilmesi gereken bir başka husus ise İnsan&Toplum'un bir önceki sayısından farklı olarak yayın kuruluna dâhil olan yeni isimler. Çalışmaları dünya çapında kabul gören University of California, Los Angeles'tan Douglas Kellner, Texas A&M University'den Stjepan Gabriel Mestrovic, National University of Singapore'dan Ferid Alatas ve Sultan Qaboos University'den Masudul Alam Choudry İnsan&Toplum'un beşinci sayıyla birlikte derginin yayın kurulunda yer alıyorlar.

İnsan & Toplum Dergisi'nin 6. sayısı yayımlandı

Sürekli küreselleşen ve homojenleşen bir dünyada, Avrupamerkezciliği eleştirmek ve meşruiyetini sorgulamak giderek zorlaşsa da konu, önemini hâlâ korumaktadır. Zira Avrupamerkezcilik hastalıklı bir bakış olarak tüm alanları sarmış vaziyettedir. Hukuktan siyaset bilimine, sanattan coğrafyaya, felsefeden sosyolojiye, edebiyattan tarihe hemen her alanda Avrupamerkezci bakışın hâkimiyetinden muzdarip olanlar kapsamlı eleştiriler üretmektedirler. Şimdi bu eleştirilerin Avrupamerkezci olmayan alternatif bakışlara dönüştüğü bir kavşağa varmış bulunmaktayız.

Yukarıda zikredilen alanlardaki Avrupamerkezcilik, temelde bir tarihyazımı meselesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bütün bu alanlardaki kuramlar ve kavramlar tarihin yanlı(ş) bir biçimde kavranmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla tarihyazımı bu temel konumu ile Avrupamerkezciliğin aşılması için de başlangıç noktasını teşkil etmektedir.

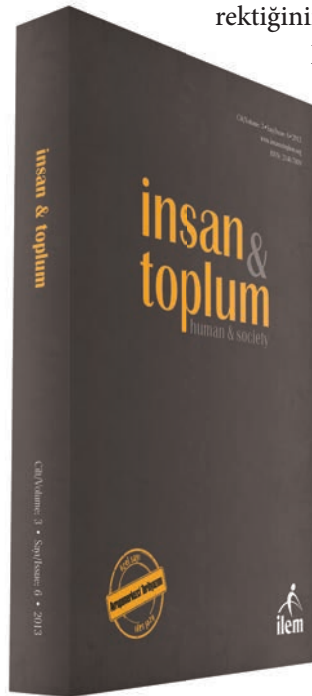
Bu sebeple İnsan & Toplum Dergisi'nin bu sayısını "Tarihyazımında Avrupamerkezcilik" konusuna tahsis ettik. Tarihyazımında Avrupamerkezciliğin anlamı, konumu, üretimi ve yeniden üretiminin derinlikli bir biçimde tartışılmaya değer bir konu olduğunu dergimize gelen yazıların sayısı ve niteliğiyle ile bir kez daha görmüş olduk.

Elinizdeki sayıda yer alan on üç makale, iki değerlendirme yazısı ve sekiz kitap değerlendirmesinde konu farklı veçheleriyle derinlemesine tartışılmaktadır. Tarihyazımında Avrupamerkezci bakışın sadece eleştirilmemesi; aynı zamanda aşılması gerektiğinin farkında olarak bu minvaldeki ma-

kalelere de yer verilmiştir. Özellikle ülkemizde gerçekleştirilen çeşitli çalışmalarda Avrupamerkezci bakışın izlerini bulmak ve alternatiflerini önermek bu bağlamda ciddi bir önem arz etmektedir. Nihayetinde yıllarca referans özelliğini koruyacak bir eserin ortaya çıktığını görmek bizim için mutluluk kaynağıdır.

Bu sayı pek çok kişinin katkısı ile şekillendi. Yazarların yoğun çabasıyla ve altmışın üzerinde hakemin katkısıyla şekillenen bu sayı Ümit Güneş'in olağanüstü çabaları sayesinde ete kemiğe büründü. Sayının içeriğinin belirlenmesinde ve nihai

hâlinin ortaya çıkmasında Doç. Dr. A. Teyfur Erdoğan'ın özel bir katkısı oldu. Hocamız, bir sayı özel editöründen çok öte katkılar yaparak uzun yıllar kalacak bir eserin ortaya çıkmasını temin etti. Kendisine teşekkürlerimizi sunarken çabalarımızın Avrupamerkezcilikten arındırılmış bir tarihyazımının gelişimine vesile olması dileğiyle...

İslam'ı ve Osmanlı'yı Yeniden Düşünmek

Genç araştırmacıların ve akademisyenlerin bilgi ve tecrübe paylaşımı için bir araya gelerek belirli konuları tartıştıkları Genç Akademisyenler Buluşması'nun dördüncüsü 18-20 Haziran 2010 tarihinde gerçekleştirildi. "Yeni Meseleler ve Çözüm Arayışları" başlığı etrafında iki gün boyunca birbirinden güzel tebliğler sunuldu ve tartışmalar gerçekleştirildi. İLEM (İlmi Araştırmalar Merkezi), İLEM (İlmi Etüdler Derneği), İSAGEM (İstanbul Akademik Gelişim ve Eğitim Merkezi), İSAR (İstanbul Araştırmalar ve Eğitim Vakfı) ve İSM (İlimler ve Sanatlar Merkezi) gibi ilmi çalışmalar yapan kurumların birlikte gerçekleştirdiği bu çalışmanın çıktıları, daha önceki sempozyumlar için yapıldığı gibi bu buluşma için de bu kitapta toplandı.

Bu buluşmada dünyada karşılaşılan yeni meseleler ve bunlara yönelik çözüm arayışları ele alındı. Bu toplantılarda sunulan tebliğlerin bir kısmından derlenen farklı alanlarda ortaya çıkan bilgi birikimleri bu kitapta sunuluyor.

İslam'ı ve Osmanlı'yı Yeniden Düşünmek, Ed. Berat Açıll & M. Hüseyin Mercan, Yedirenk Yayınları, 2013

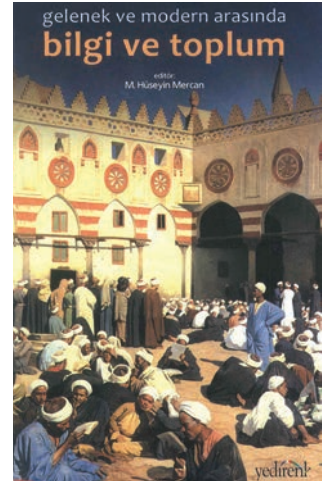

Gelenek ve Modern Arasında

İnsanlık tarihi boyunca en fazla tartışılan ve gündemde tutulan konuların başında 'bilgi' ve 'toplum' meselesi gelmektedir. Bu çerçevede oluşturulan "Gelenek ve Modern Arasında Bilgi ve Toplum" farklı disiplinlerden bir araya gelen genç araştırmacıların 17-19 Haziran 2011 tarihinde Mardin'de gerçekleştirdikleri V. Genç Akademisyenler Buluşması'nda insanlık tarihinin bu en önemli tartışma konularından olan 'bilgi ve toplum' kavramları etrafında üç gün boyunca gerçekleştirdikleri tartışmaların ve sundukları birbirinden güzel ve değerli tebliğlerin seçmesinden oluşuyor. İLAM (ilmi Araştırmalar Merkezi), İLEM (İlmi Etüdler Derneği) İSAGEM (İstanbul Akademik Gelişim ve Eğitim Merkezi), İSAR (İstanbul Eğitim ve Araştırma Vakfı), İSM (ilimler ve Sanatlar Merkezi) ve Kadim Akademi gibi ilmi çalışmalar yapan kurumların birlikte gerçekleştirdiği bu buluşmanın çıktıları hakem değerlendirmelerinin ardından "Gelenek ve Modern Arasında Bilgi ve Toplum" kitabında toplandı.

Kitap, gelenek ve modern arasında bilgi ve toplum kavramlarının farklı ve yeni bağlamlarda tartışarak literatüre önemli bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Özellikle genç araştırmacıların düşüncelerinin ve tartıştıkları sorunsalların görülmesi açısından da özel bir önem taşımaktadır.

Gelenek ve Modern Arasında, Ed. M. Hüseyin Mercan, Yedirenk Yayınları, 2013

İSLAM İKTİSADI ATÖLYESİ-1

Temel Kavram
ve Fikirler

“İslam İktisadı Kendini Yapılandırıyor”

“İslam İktisadı Atölyesi 1: Temel Kavramlar ve Fikirler” başlıklı atölye çalışmasında İslam İktisadının dünü bugünü ve geleceği konuşuldu. İslam iktisadının temel kavram ve fikirlerinin ele alındığı atölyede, alandaki çalışmaların fikri, felsefi ve kuramsal altyapısı sorgulandı.

‘İslam İktisadı Atölyesi’nin ilki ‘Temel Kavramlar ve Fikirler’ başlığı ile İGİAD (İktisadi Girişim ve İş Ahlâkı Derneği), İLKE (İlim Kültür Eğitim Derneği) ve de İLEM (İlmi Etüdlar Derneği)’in ortaklaşa girişimi ile gerçekleştirildi. İslam iktisadının birçok yönüyle konuşulduğu atölye alanında uzman akademisyenleri bir araya getirdi.

2-3 Mart tarihlerinde Merter The Green Park Otel’de gerçekleştirilen atölyede İslam iktisadı alanında 11 tebliğ sunuldu ve müzakere edildi.

Yapılan sunumlarda İslam iktisadının kendi kavramlarını oluşturması ve ana akım iktisattan tamamen ayrışıp kendi terminolojisi üzerinden çalışmalarına devam etmesi gerektiği yönünde değerlendirmeler yapıldı.

Bunun yanı sıra kapitalist batı medeniyetinin ürettiği ekonomik sistemin eleştirildiği atölyede hayatın pek çok alanına yansıyan iktisadi anlayışın İslami kurallara göre şekillenmesi gerektiği yönünde önemli tespitlerde bulunuldu.

Atölyede ayrıca İslami finansın çeşitli sorunlarına da değinildi ve fetva merkezli anlayışın sakıncalarına vurgu yapıldı. Bankacılık sisteminde uygulanan

“şeriat politikası”nın sadece Müslüman hükümetler tarafından gerçekleştirilmesinin doğru olduğunu bankalardan maaş alan ulemaların bu ayrıcalığı kullanarak fetva vermelerinin doğru olmadığına da değinildi.

İslam İktisadının anlamlandırılması için kendi usulünü oluşturmaya dikkat çekilen sunumlarda ayrıca mevcut ekonomik sistemin çöktüğü de belirtildi. Yaşanan ekonomik krizlerin ve ana akım iktisadi sistem neticesinde dünyada oluşan denge-

siz gelir dağılımının kapitalist ekonominin sorunlarının en büyük delili olduğu savunuldu.

Atölye kapsamında ayrıca kuşatıcı ekonomik anlayışların geliştirilmesi gerektiği yönünde de tebliğler sunuldu. Bununla ilgili olarak, toplumlar üstü bir şura sisteminin oluşturulup İslam iktisadı temeline dayanan düşüncelerle ana akım ekonomik anlayışa sahip olanların bir araya gelmesi ve dünyanın içine düştüğü ekonomik buhran için çözümler üretilmesi yönünde fikir alışverişlerinde bulunulması yönünde tekliflerde bulunuldu.

İslam iktisadi metodolojisinin oluşturularak karar alma sürecinde daha akıcı ve başarılı bir sürecin oluşturulması yönünde fikirlerin paylaşıldığı atölyede gelişmekte olan ekonomilerde tüketicilerin çeşitli araçlara özendirilerek borca yönlendirildiği bu sayede kapitalist ekonominin daha fazla kredi satışı yaparak faiz topladığı tespitleri yapıldı.

“İslam İktisadı ve Piyasa”

5-6 Nisan 2014

İSLAM İKTİSADI ATÖLYESİ - II

İslam iktisadı ve serbest piyasa •
İslam iktisadında sosyalizm tartışmaları •
Refah, dağıtım ve adalet •
İslam iktisadında piyasanın işleyişi •
İslam iktisadında piyasa araçları ve kurumları •
Mevcut piyasadan İslam iktisadı piyasasına geçiş •

İSLAM İKTİSADI VE PİYASA

5-6 NİSAN 2014 İSTANBUL

İGİAD **İLKE** **İLEM** **İSTANBUL ŞEHİR**
İslam iktisadında sosyalizm tartışmaları • İslam iktisadında piyasa işleyişi • İslam iktisadında piyasa araçları ve kurumları •
www.islamicconomy.org • ilet@islamicconomy.org • +902165326370
Bildiri özeti gönderimi için son tarih: 30 Kasım 2013

İslam İktisadı Atölyesi'nin ikincisi 5-6 Nisan 2014'de İstanbul Şehir Üniversitesi, İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği, İktisadi Girişim ve İş Ahlakı Derneği, İlmi Etüdler Derneği tarafından İstanbul'da düzenlenecektir. “İslam İktisadı ve Piyasa” başlığı altında gerçekleştirilecek atölyede İslam iktisadından piyasanın yeri, anlamı ve işlevi tartışılacaktır. Atölyeye dünyanın değişik üniversitelerinden uzmanların katılımı beklenmektedir.

İlk olarak 2-3 Mart 2013 tarihinde “Temel Kavramlar ve Fikirler” konusu etrafından İstanbul'da gerçekleştirilen atölyede İslam iktisadı konusunda bugüne kadar olan çalışmaların değerlendirilmesi ve “İslam İktisadı” alanının çerçevesinin nasıl olması gerektiği konusunda tartışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu atölyede “İslam İktisadı”nın küresel bir iktisadi sistem olabilmesi için mikro ve makro iktisat konularında da çalışmalar ve teoriler üretilmesi gerektiği dile getirilmiştir.

Bu bağlamda, 2014 yılı atölyesi mevcut iktisadi sisteminin temel ve sembolik bir kavramı olan piyasa konusu etrafında tertip edilmektedir. Böylece Kapitalist iktisadi sistemin mihenk taşı olan piyasa kavramı ya da kurumunun İslam İktisadı pers-

pektifinden tartışılması amaçlanmaktadır. Atölye kapsamında tartışılacak bazı konuları; İslam iktisadı ve serbest piyasa, İslam iktisadında sosyalizm tartışmaları, Refah, dağıtım ve adalet, İslam iktisadı açısından piyasalar nasıl sınıflandırılmalıdır?, İslam iktisadında piyasa işleyişi nasıl olmalıdır?, İslam iktisadında piyasa araçları, İslam iktisadı içerisinde “piyasa” kurumları, Mevcut piyasa kurumlarından İslam iktisadının piyasa koşullarına geçiş nasıl olmalıdır? gibi başlıklarla özetlenebilir.

Sınırlı sayıda uzmanın katılacağı atölyede gerçekleştirilen sunumlar belirlenen tartışmacılar ve katılımcılar tarafından detaylı bir biçimde tartışılacaktır. Atölyenin çıktıları bir kitapta toplanarak yayınlanması da hedeflenmektedir.

ULUSLARARASI İLEM YAZ OKULU 2013

21. Yüzyılda
İslam Dünyasında Değişim

Sahip olduğu birikimi farklı coğrafyalarda çalışmalar yapmakta olan akademisyen, araştırmacı ve entelektüellerle paylaşmak ve bu coğrafyaların tecrübelerinden de istifade etmek isteyen İLEM, bu yıl ilki düzenlenecek olan Uluslararası İstanbul Yaz Okulu ile farklı düşünce ve tecrübeleri ortak bir zeminde masaya yatırma ve tartışma imkânı oluşturmaya amaçlamaktadır. Program, İLEM ve T. C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı tarafından ortaklaşa gerçekleştirilecektir.

Bu yılki Yaz Okulu'nun ana teması "21. Yüzyılda İslam Dünyası'nda Değişim" olacaktır. Bu başlık altında İslam dünyasının karşılaştığı değişim sürecinin yansımaları irdelenecektir. Bu tema çerçevesinde gerçekleştirilecek sunumlarla değişim olgusu ve bunun İslam dünyasında meydana getirdiği tesirin boyutlara ele alınacak ve son zamanlarda İslam ülkelerinde meydana gelen yapısal değişimlerin hangi yöne evrileceğine dair değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Yaz Okulu dâhilinde katılımcıların sunumlarının yanı sıra alanında uzman bir kişinin vereceği konferans olacaktır. Benzer şekilde, program teması etrafında çerçeve dört ders yapılacak ve programın kalan bölümlerinde katılımcıların sunumları ve müzakereleri ile atölye çalışmaları olacaktır. Düzenlenecek oturumlarda katılımcılar sunumlarının ardında diğer katılımcılarla konuyu derinlemesine müzakere edeceklerdir. Bu vesileyle İslam dünyasındaki değişim ve dönüşüm süreci/olgusu etrafıca ele alınacaktır. Genel değerlendirme ve yaklaşımlara ek olarak katılımcılar İslam dünyasındaki örnek ülke ve olaylar üzerine de çalışmalarını aktarabileceklerdir. Buluşmada aşağıdaki alt başlıklar çerçevesinde sunumların gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

- İslam Dünyasında Değişimin Dinamikleri
- Küresel Siyaset ve İslam Dünyası

- İslam Dünyasında Din- Siyaset İlişkisi
- Küresel Ekonomi Politik ve İslam Dünyası
- Modern ve Gelenek Arasında İslami İlimler ve İslam Dünyasında İlim Algısı
- Değişim ve Dönüşüm Sarmalında İslami Hareketler
- Değişimin Toplumsal Boyutları ve Yeni Meseleler

Yaz okuluna katılmak isteyen lisansüstü öğrenciler online başvuru formunu doldurarak başvurmalıdırlar. Programın dili İngilizcedir. Yaz Okulunun kontenjanı 45 katılımcı ile sınırlı tutulacak ve katılımcıların konaklama giderleri organizasyon komitesi tarafından karşılanacaktır. Programda sunulacak metinler daha sonra uluslararası bir kitap olarak yayınlanacaktır.

Programda yer alacak ders, konferans ve atölye başlıkları şu şekildedir:

Dersler

1. Küresel Siyaset ve İslam Dünyasında Değişim, Dr. Bobby S. Sayyid
2. İslam Dünyasında Sosyo-Politik Değişim Süreçleri, Dr. Lütfi Sunar
3. İslam Dünyasında Değişimin Ekonomi-Politiği, Dr. Sadık Ünay
4. Gelenek ve Yenilenme: İslam Dünyasının Fikrî Geleceği, Dr. Ali Arif Nayed

Atölyeler

1. Doğu- Batı İlişkileri: Çatışma ve Uyum
2. İslam Dünyasının Ekonomi Politiği
3. İslam Dünyasında Siyasal Değişim
4. İslam Dünyasında İlim Geleneği ve İlmi Üretim

II. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Gerçekleştirildi

Her alanda gelişen ve değişen Türkiye’de son yıllarda birçok yeni üniversitenin açılmasıyla birlikte, akademik dünya hızla büyümeye başlamış ve akademiye üretim son yıllarda büyük bir artış göstermiştir. Büyümenin kalıcı, üretimin ise nitelikli olması akademi dünyasının en büyük hedefi haline gelmiştir. Bu problemi aşmaya çalışan nitelikli, özgün, kuşatıcı ve faydalı bir ilmi amaçlayan İlmi Etüdler Derneği (İLEM), bu hedefe ulaşmak gaye-

siyle çalışmaları arasına geçen yıl eklediği Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresini (TLÇK) bu yıl ikinci kez düzenleyerek kalıcılığını ve bu hedefteki kararlılığını bir kez daha ortaya koydu.

Medeniyetimizin canlı tanıklarından olan Bursa şehrinin ev sahipliğinde düzenlenen II. TLÇK, sosyal bilimler alanında çalışmalar yürüten genç akademisyenlerin yoğun bir katılımıyla gerçekleşti. Disiplinlerarası çalışma atmosferi yaratan kongre

vesilesiyle birbirleriyle bilgi ve birikimlerini paylaşma fırsatı bulan genç akademisyenler, alanında uzman akademisyenlerle tanışma, tartışma ve bilgi alış-verişi imkânını edindiler. Ortaya çıkan bu canlı müzakere ortamında genç akademisyenler ortak dil ve yöntem geliştirmenin de fırsatını elde ettiler.

II. TLÇK, İlmi Etüdler Derneği Başkanı Yrd. Doç. Dr. Lütfi Sunar, TUDAM Müdürü Prof. Dr. Mustafa Asım Yediyıldız, Uludağ Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. A. Saim Kılavuz ve Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe'nin açılış ve selamlama konuşmaları ile Tayyare Kültür Merkezi'nde başladı.

Yrd. Doç. Dr. Lütfi Sunar, genç akademisyenlerin heyecanının kendilerine heyecan ve umut verdiğini belirterek ilmi çalışmalara, özgün yaklaşımları ortaya koyabilmek adına bu ve benzeri faaliyetlere İLEM olarak her zaman öncülük edeceklerini belirtti. Akademik yaşamın çiçeklenme ve genişleme döneminden geçtiğini ifade eden Sunar, TLÇK'ya bu genişlemeyi derinleştirecek, nitelikli ilim adamlarının ortaya çıkmasına yardımcı olacak ve fikri bir ufkun genişlemesine yardımcı olacak bir mis-

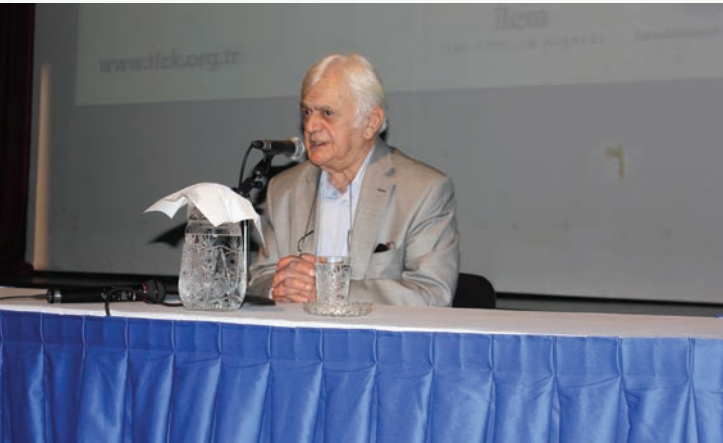
yon yüklediklerini sözlerine ekledi. TLÇK'nın alanında bir ilk olduğunu da vurgulayan Sunar, bu çalışmanın akademinin farklı alanlarından genç akademisyenleri bir araya getirerek disiplinler arası bariyerleri aşmaya ve birbirlerini anlamaya yönelik büyük bir fırsat olduğunu belirtti.

Prof. Dr. M. Asım Yediyıldız, üniversitesi bünyesinde bulunan TUDAM' işler hale getirdiklerini ifade ederek bu tür faaliyetlere hem üniversite hem de TUDAM olarak destek vereceklerini bu bağlamda Uludağ Üniversitesinin hem yerel hem ulusal hem de uluslararası kendisini her alana açmış bulunacağını dile getirdi.

YÖK toplantısı nedeniyle kongrede bulunamayan Rektör Kamil Dilek'in selamlarıyla konuşmasına başlayan Prof. Dr. Saim Kılavuz, "İnsan bir bütündür sosyal psikolojik dini yönleri ayrı ayrı değerlendirilemez, insana ve topluma bütüncül bakabilecek bir zihni altyapının kurulması gerekiyor. Bu tarz sempozyumlar bunu sağlıyor. Bu tür sempozyumları düzenlediği için İLEM'i ve burada bulunan genç arkadaşları kutluyorum." dedi. Kılavuz, Prof. Dr. Mustafa Kara'nın 3B formülünü hatırlatarak "Buhara, Bursa ve Bosna. Bu şehirlerinin İslam medeniyetinin saç ayaklarını oluşturmuştur. Işık Buhara'dan yani doğudan gelmiştir. Bursa'da mayalanmış ve Bosna üzerinden Avrupa'ya saçılmıştır.

TLÇK, bir önceki sene Konya'da yapıldı ve meşale burada yakıldı, Bursa'da bu meşale parlıyor ve fikirler mayalanıyor inşallah bir sonraki TLÇK Bosna'da yapılarak meşalenin Avrupa'ya taşınmasını ümit ediyorum" dedi.

"Bir tarih ve medeniyet şehri olan Bursa'nın böylesine canlı ve önemli bir kongreye ev sahipliği yapması bizleri heyecanlandırıyor." diyerek sözlerine başlayan Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe, İLEM tarafından başlatılan Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi'ni desteklemenin kendileri için bir onur vesilesi olduğuna vurgu yaptı. Altepe, "Organizasyon, lisansüstü çalışmaların camia adına özgün bir kimliğe kavuşmasına da yön vereceği kanaatindeyiz. Ayrıca kongre araştırmacıların ortak bir dil geliştirmesine katkı sağlamış olacak ve uzmanlar arasındaki etkileşimi de en üst seviyeye çıkaracaktır." dedi. Kongrede sunulacak olan 'Bursa'da Şehir ve Mekân', 'Bursa'da Sosyal Yapı ve Değişim', gibi başlıklara da dikkat çeken Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı "Biz yerel yöneticileri de yakından ilgilendiren konuların konuşulup tartışılacağı kongre sadece akademik camia'ya değil tüm Türkiye'nin tüm şehirlerine de ışık tutacak mahiyettedir." şeklinde konuştu. Altepe Bursa'nın maneviyatının hissedilmesi ve gönüllerde bir anı olarak kalması için tüm katılımcıları en iyi şekilde ağırlamayı hedeflediklerini belirterek konuşmasını bitirdi.

Açılış konuşmalarının ardından İktisat Tarihçisi Mehmet Genç'in sunumuyla "Osmanlı İktisat Tarihinde Bursa'nın Yeri" başlıklı özel bir konferans gerçekleştirildi. Bursa'nın iktisat tarihindeki öneme vurgu yapan Genç, Bursa'nın Orhan Gazi tarafından fethedilmesinden itibaren Osmanlı Devleti'nin bilgi ve ekonomi merkezlerinden biri olduğunu dile getirdi. Bursa'nın geçmişte olduğu gibi bugünde aynı öneme sahip olduğunu belirten

Genç, Bursa'nın bu özelliğini TLÇK ile bir kez daha gösterdiğini belirtti. İnterdisipliner çalışmaların önemine de değinen Genç, İLEM tarafından yapılan faaliyetlere dikkat çekti. Genç İnterdisipliner çalışmalar akademi camiamızda kabul görmesine olanak sağlayan bu çalışmalara genç akademisyenlerin ilgi göstermesi akademi geleceği açısından umut verici" şeklinde konuştu.

Tayyare Kültür Merkezi'nde 'Bursa'da Şehir ve Mekân', 'Bursa'da Sosyal Yapı ve Değişim', 'Türkiye'de Şehirleşmede Güncel Sorunlar' ve 'Mimarlık Teorisi ve Tarihi' başlıklı özel oturumlarla başlayan Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresinde Bursa'nın şehir tarihinin yanı sıra şehir-insan ilişkileri ve şehirleşme sorunları ele alındı.

Büyük bir aile gibi bir araya gelen kongre katılımcılarıyla Bursa Büyükşehir Belediyesinin ev sahipliğinde yenilen öğlen yemeğinin ardından 3 gün boyunca sürecek olan kongrenin diğer oturumlarının gerçekleştirileceği Uludağ Üniversitesi Prof. Dr. M. Mete Cengiz Kültür Merkezi'ne geçildi. 13 disiplinde 150'ye yakın sunumların gerçekleştiği kongrenin ikinci bölümünde de sunumlara katılım oldukça yoğundu.

İnterdisipliner çalışmaların farkında olan genç akademisyenlerin, soru-cevap kısımlarındaki fikir tartışmaları birbirleriyle tanışmalarında ve kaynaşmalarında önemli rol oynadı. Soru-cevap kısımlarında yaşanan fikiri münazaraların oturum başkanlarının da yardımıyla genç akademisyen-

lere yeni ufuklar kazandırdığı kongreye katılanlar tarafından belirtildi. Ayrıca öğrenme konusunda heyecanlarını gizleyemeyen genç akademisyenlerin ortorum aralarında da fikir alışverişlerini sürdürdükleri gözlemlendi.

Kongre hakkında görüşleri sorulan genç akademisyenler TLÇK sayesinde akademik anlamda önemli bir sosyal sermaye elde ettiklerini belirttiler. Ülke genelinde yapılan akademik çalışmaların varlığından da haberdar olma fırsatını elde ettiklerini bunun içinde İLEM'e teşekkür ettiklerini söylediler.

Üç gün boyunca heyecanla devam eden Kongre'de 13 disiplinde, 43 oturum gerçekleştirildi. Türkiye'nin 70'i aşkın üniversitesinden 200'ü aşkın tebliğcinin katılımıyla 147 sunum yapıldı. Düzeyli tartışmaların yaşandığı ve yoğun katılımlarla geçen oturumlar genç akademisyenlerin kongrede sunulan tebliğlere olan saygılarını ve bilgiye ulaşmak istediklerinin de birer göstergesi oldu.

Ayrıca bu yıl kongre'de bir ilk yaşandı. Akademi dünyasına hazırlanma heyecanı ile dolup taşan lisans öğrencilerinin de kongre havası solumalarına imkan verilerek. Lisans düzeyindeki öğrencilerin hazırladığı tebliğlerin sunulması için de ilk kez lisans özel oturumu düzenlendi. Bu oturum sayesinde lisans düzeyindeki araştırmacıların da akademik faaliyetleri yakından görmeleri sağlanmış oldu.

Kongre son gün yapılan Bursa gezisiyle nihayete erdi.

III. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi
8 - 10 Mayıs 2014 - Sakarya

Başvuru Son Gün
31 Aralık 2013
Kabul Edilen Başvuruların Bildirimi
15 Ocak 2014
Tam Metinlerin Son Gönderim Tarihi
15 Mart 2014
Seçilmiş Tebliğlerin Yayımlanması
31 Ağustos 2014

ilem etüdler derneği Sakarya Üniversitesi
www.tlck.org.tr bilgi@tlck.org.tr

İlki 2012 yılında Konya'da, ikincisi 2013 yılında Bursa'da gerçekleştirilen Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi'nin üçüncüsü 8-11 Mayıs 2014 tarihlerinde Sakarya'da gerçekleştirilecektir. TÜBİTAK tarafından desteklenen kongre İlmî Etüdler Derneği (İLEM), Sakarya Üniversitesi ve Sakarya Büyükşehir Belediyesi iş birliğiyle düzenlenmektedir.

Lisansüstü çalışmalar yapan araştırmacıların, ortak dil ve yöntem geliştirmelerine imkân ve zemin sağlamak, Türkiye'de yaşanan özgün akademik üretim sorununu aşmaya yönelik kuşatıcı yaklaşımları teşvik etmek amacıyla düzenlenen Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi (TLÇK), sosyal bilim çalışmalarında önemli bir boşluğu doldurmaya başlamıştır. Bu çerçevede, genç akademi mensupları arasında çalışma alanlarını kapsayan çok yönlü bir iletişim ve tecrübe aktarımı imkânı yaratılarak çalışmaların zenginleştirilmesi ve akademik dolaşıma sokulması amaçlanmaktadır. Ayrıca Türkiye'deki lisansüstü çalışmaların niteliğinin artırılması yönünde ortaya konan çabalara katkı sunmak kongrenin temel hedefleri arasındadır.

Kongrede; *Antropoloji, Edebiyat, Eğitim, Felsefe, İktisat, İlahiyat, İletişim, Mimarlık & Şehircilik, Siyaset Bilimi, Sosyoloji, Tarih ve Uluslararası İlişkiler* alanlarında oluşturulan alt konu başlıklarında bildiriler kabul edilecektir. Bu disiplinler kapsamında belirlenen oturum başlıkları, diğer detaylarla birlikte kongre internet sitesinde ilan edilmiştir.

Kongreye lisansüstü çalışmalarına devam eden veya yüksek lisansını, doktorasını son iki yıl içerisinde tamamlamış olan araştırmacılar katılabilirler. Gönderilen özetler ve bildiriler en az iki hakem tarafından değerlendirildikten sonra kabul edilmektedir. Katılımcıların konaklamaları organizasyon kapsamında karşılanacaktır.

Kongrede, bilimsel disiplini gözeterek nitelikli çalışmalar ortaya koymayı arzulayan tüm lisansüstü öğrencilerinin değerli çalışmalarına yer vermeyi hedeflemektedir.

bu sayfalya ilemden çıkan kitapların listesi olucak
galiba ama elimde bir liste olursa arşivimden ona
toparlayayım

ilmi etüdler derneği

Halk Cad. Türbe Kapısı Sk. Hektaş İş Mrk. No: 13/4 Üsküdar İstanbul

Tel / Faks: +90 216 3104318 • www.ilmietudler.org